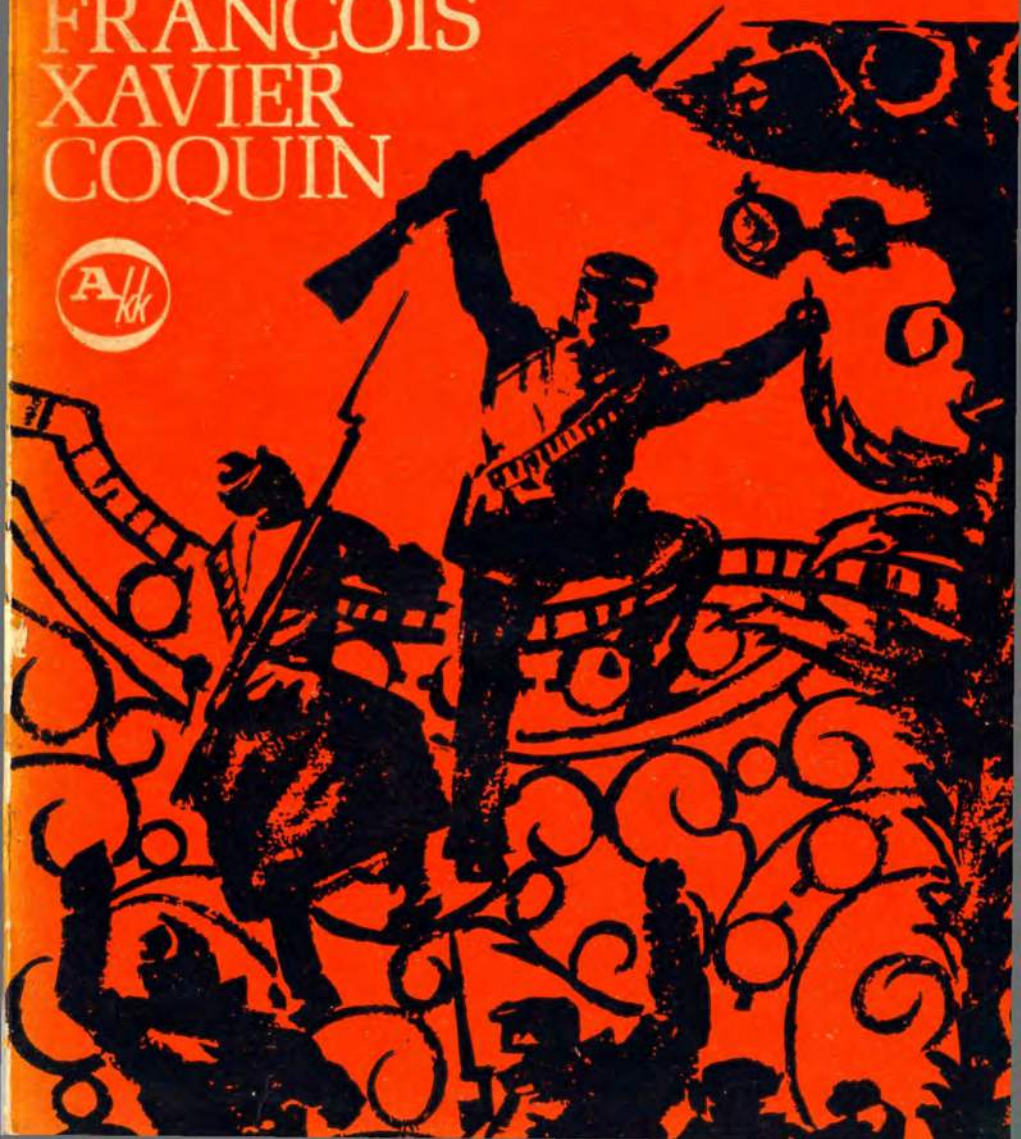
RUS İHTİLALİ

FRANÇOIS XAVIER COQUIN

RUS İHTİLÂLİ

Kapak : **Efem ÇALIŞKAN**
Dizgi - Baskı : **TAN Matbaası**
Kapak baskı : **CEM-Zİ Matbaası**
Basıldığı tarih : **1966, İstanbul**

Kitapçılık Ticaret Ltd. Şirketi Yayınları

RUS İHTİLÂLİ

Yazan : François - Xavier COQUIN

AKŞAM KİTAP KULÜBÜ Serisi No. : 17

ÖNSÖZ

1917: *Önce yalnız Petrograd çevresinde sınırlanan ve başlangıçta basit bir ayaklanma olan hareketin büyük bir ayaklanmaya dönüşmesi için sekiz ay yetmişti. Ve bu ayaklanma üstelik dünyayı ihtilâle sürükleme eğilimini de göstermekteydi. Petersburg proletaryasının ayaklanması simgesel (sembolik) bir isteğe dayanıyordu. Eğilimi bakımından uluslar-arası olan bu ihtilâl yoksa kaza eseri mi Rus İhtilâli olmuştu?*

Bununla beraber ulusal gereklerle evrensel eğilim çok zor bağdaşırlar. Bütün gerçek ihtilâllerde olduğu gibi dünyada yankılar uyandıran bu ihtilâl de çok geçmeden ulusal sınırları içine çekildi ve geçici bir süre için bile olsa ihtilâlin doğduğu memlekete tıpatıp benzedi. Çünkü bu ihtilâl aynı zamanda ve her şeyden önce bir Rus ihtilâliydi. Çarlık otokrasisine (salt hükümdarlığına) karşı ulusal ve otoriter bir tepkiydi. Doğuştan Rus olan ihtilâl bir kaza eseri olarak uluslar-arası gibi görünmekteydi.

Aradan elli yıl geçti. Olayda kırışıklıklar, eski resimlerin üzerindeki kirler gibi lekeler belirdi, yeni anlamlar, yeni sonuçlar çıkarıldı ortaya. Ulusal geçmişin ağırlığı,

yeni yapının gücü 1917 düşüncesini iğriltmeğe, değiştirmeğe ve dengeleştirmeğe çabalamaktadır. İhtilâl aynı ihtilâl midir?

Politika, tarih ve efsane bölünmez bir şekilde bir araya toplanmaktadır. İhtilâl bir tek değildir. Ve üzerine yazılanlar da çok çeşitlidir. Konuya yabancı olanların aklı karışmaktadır: 1917 ihtilâli denen ihtilâl nasıl bir ihtilâldi? diye bir soru gelmektedir akıllarına. Bu soruya bizim ilk ve kısa karşılığımız şu olacaktır: Okuyucu bu kitapta "ders" diye bir şey bulmayacaktır. Tarihçi ne öğüt verir ne de ders; kendisi de anlamağa çalışarak öğretir. Okuyucumuzu işte bu anlayış çabasına çağırıyoruz biz. Bu kitap, bugünün namuslu kişisini, vatandaşı bilinmesi gerekli olabilecek bir çağın incelenmesini derinleştirmeğe doğru yöneltirse kendimizi mutlu sayarız.

***

Açıklamamızda Rus ortodoks takvimini benimsedik. Bu takvim Gregoryen takviminden on üç gün geridedir. Bunun da iki nedeni vardır: 1 Şubat 1918 tarihine kadar yürürlükte kalan bu takvim olaylara da uyan takvimdir. Bundan başka bu takvimi kullanmakla "Şubat günlerini" Mart ayına, ya da Ekim ayaklanmasını Kasım ayına almaktan kaçınmış oluruz.

——«o»——

Maksim Gorki ve Lenin 1920'de Leningrad'da

Lenin çalışıyor

BİRİNCİ BÖLÜM

İHTİLÂLİN ARİFESİNDE RUSYA

I.— EKONOMİK GELİŞME

1914 yılı Temmuz ayının ortasında Saint - Petersburg'u resmen ziyaret eden Fransa Cumhurbaşkanı, *La Marseillaise* ve *Tanrı Çarı kurtarsın* marşlarıyla karşılandığı zaman Rusyanın kudreti karşısında etkilenmekten kendini alamamıştı. Bu memleketin 22 milyon kilometrekarelik yüzölçümü ve 160 milyon nüfusu vardı. 1894'tenberi askerî bir anlaşma ile Fransaya bağlanmış bulunan bu memleket Fransa için yeri doldurulamaz bir müttefikti. Bitmez tükenmez doğal zenginliklere sahipti.

Bu imparatorluğun kaderini üç yüzyıldır elinde tutan Romanof'lar hanedanı çeşitli Slav halklarının ve Slav ırkı dışında bir çok ırkın yanyana yaşadığı bu dağınık memlekete siyasa ve dil birliği kabul ettirebilmişti. Tek resmî dil olan Rusçanın kullanılması, bütün memleketi ağına alan bürokrasinin kudreti, impara-

tora tebaasının bağlılığını garanti altına aldıran Ortodoks kilisesinin her yerde hazır ve nazır oluşu, bütün Avrupaya kafa tutabilecek çapta bir İmparatorluğun başlıca temelleriydi. Ve "gereğinden çok beklediklerini" söyleyerek şikâyette bulunan Rus liberallerine Raymond Poincaré sabır öğütlemekten kendini alamıyordu.

1905 UYARMASI

1905 sarsıntılarını ve Japonyanın karşısında Rus bozgununu hatırlayanlar için 1914 yılında rejim düzelme işlemini ustaca yürütmüş ve umut edilmeyen bir iyileşme başarmış gibi görünüyordu.

Oysa 1905 olayları kimsenin aklından çıkmış değildi: Gapone adındaki halkçı eğilimli papazın yönettiği başkentteki karışıklıklar; işçi yığınlarının Çara sevgısını yitirmesine mal olan 9 Ocak 1905 tarihindeki *kanlı pazar* olaylarında yüzlerce işçinin Kış Sarayı'nın alanında akıttığı kanlar; "kızıl horoz" un yanan "yuvalarından" ev sahiplerini koğduğu köylerdeki kaynaşma bu olaylar arasındaydı.

Sonbaharda da Çu-Şima deniz savaşının (15 Mayıs 1905) korkunç yenilgisi, zaten tehlikeye girmiş olan bir savaşın kaderini Port-Arthur uzlaşmasıyle (Nisan 1905) belli edince genel bir grev monarşinin varlığını tehdit etmeğe başlamıştı bile. İkinci Nikola'nın güçsüz omuzları Büyük Petro'nun ve Büyük Katerina'nın imparatorluğunu daha fazla taşıyabilmek yeteneğinden yoksun görünüyordu.

Ustaca verilen imtiyazlarla beraber yürütülen bir bastırma hareketi durumu düzeltmişti. Zor durumların adamı olan Witte'nin öğütlerini dinliyen Nikola ihtilâl hareketini sonunda bastırmıştı. Tahta çıktığı zaman (1894) liberallerin alçak perdeden yükselen ihtarlarını "anlamsız hayaller" diye niteleyen aynı hükümdar imtiyazları durmadan arttırıyordu: Genel seçimlere gidileceğini vaadediyor, vatandaşlara özgürlük tanınacağını söylüyor, Duma'nın yâni parlâmentonun kurulacağını açıklıyordu. Duma bütün kanunların yürütüleceği bir organ niteliğini taşıyacaktı. İmparatorluk ihtilâl tehdidinden ancak meşru bir ihtilâlle kurtuluyordu.

Anayasaya bağlı bir hükûmetin kurulması yolundaki gelişme artık kaçınılmaz bir hale gelmişti. Bu ilk temsilciler rejiminin taslağı memlekette çok iyi karşılanmıştı. Rus gazetecilerinin ve

kışkırtıcılarının iki kuşağının hayali bir Anayasa Meclisiydi. Bütün belirtiler de böyle bir Meclise gidildiği yolundaydı.

1906'dan sonra rejimin gelişmesini İngiliz tipi bir parlamentarizme kadar yardırmak çabasını göstermekle öğünen K.D. partisinin (1) üyeleri imparatorla uzlaşmışlardı. Ilımlı çevrelerle küçük burjuvazi grev hareketini zaten bırakarak işçi yığınlarını da desteklemekten vazgeçmişlerdi.

Moskova'da 19 Ekimden sonra sona eren grev, yarı-ayaklanma özelliğini taşıyan grevin kurmay kurulu olan İşçi *sovyetinin* yakalanmasıyle Saint- Petersburg'da 9 Kasımda kökünden bastırılmıştı. Minsk kongresinden (1898) beri parti halinde bir araya gelen sosyal-demokratlar yeniden genel greve gidilmesi için harekete geçmek isteyince çağrılarını kimse izlemedi. Ayaklanma teşebbüsü Moskovada kanla ve silâhla boğulmuştu (7-17 Aralık 1905). İkinci Nikola artık partiyi kazanmıştı: Ordu kendisine bağlıydı, sıkıdüzen altındaki asker - köylüler ayaklanan işçilerin üzerlerine ateş açmayı kabul etmişler bürokrasinin desteği de monarşiyi kurtarmıştı.

İHTİLÂLİN GERİLEYİŞİ

1905 krizinin halkta birdenbire ortaya çıkardığı sosyalist ve ihtilâlci emellere ve 1861'de köleliğin kaldırılmasiyle pek doymuşa benzemeyen köylü yığınlarının için için kaynamasına karşın artık duruma iyimserlikle bakabilirlerdi. Tutuklanmaktan ve kudretli *Okhrana*'nın yani siyasal polisin elinden kurtulabilen sosyal demokratlar yabancı ülkelere giderek sürgünlerin sayısını arttırmışlardı. Bu insanlar öyle kimselerdi ki imparatorluk rejimi bunları yeteneklerini uygulayabilecek bir alan açamadığından kuşaklardan beri siyasal düzenin dışında tutuyordu

Ötekiler tutuklanmış ya da sürgüne gönderilmişti. Polis baskısıyla yoğun bir denetleme sayesinde bu kimselerin gruplaşmaları dağıtılmış, ilişkileri kesilmiş ve bütün Rusyada peşpeşe çıkan karışıklıkların 1905 yılında yaygın bir şekilde belirmesinden geniş çapta sorumlu olan örgütlenmeler dağıtılmıştı. Kaynakların-

---

(1) K.D. Partisi. (Konstitüsyonel-Demokrat), kentte avukatlardan, doktorlardan, mühendislerden ve benzeri serbest mesleklerle ilgili kimselerden, memurlardan ve toprak ve mülk sahiplerinden kurulu bir partiydi.

dan yoksun kalan, işçi yığınlariyle ilişiği kesilen, yabancı ülkelerdeki kurmay kurullarına para yardımında bulunabilmek için haydutluk olaylarına başvurmak zorunda kalan (1) sosyalist çevreler bassız kalmışlar ve bölünmüşlerdi.

İhtilâlci çabalardan bitkin düşen ve tepelemelerden (tenkillerden) umutsuzluğa kapılan işçi yığınları da daha önceki "duygusuzluk ve ilgisizliğe" dönmüşlerdi. Siyasal kâhinlikler sosyalistlerin başarısızlıklarından kurtulup da kendilerine gelebilmeleri için bir kuşaklık bir şans bile tanımıyordu.

REFAH

Avrupanın bütünündeki konjonktür ve ekonomik gelişmenin yeniden hızlanması şimdi imparatorluk rejiminin yararına çalışıyordu. Rusyadaki ekonomik hızlanma üstelik yeniden kurulan askeri potansiyelin gerektirdiği geniş masraflarla daha da artmıştı. Japonyanın karşısında Rus silâhlarının yenilgisini silâh endüstrisinin yetersizliğine bağlayanlar çoğunluktaydı. Silâh yapımcılığı ise örgütlenmesi Büyük Petro zamanında başlayan küçük devlet fabrikaları halinde Rusyanın şurasında burasında dağınık bir durumdaydı.

1900'de 420 milyon ruble olan askeri bütçe 1910'da 647 milyon rubleye, 1913'te de 861 milyon rubleye yükselmişti (bu rakam ulusal bütçenin % 21'1 idi). Askeri bütçenin enflasyonundan kömür ve özellikle maden endüstrileri yararlanmıştı. Bu alanlardaki yarışma da modernleşmeyi hızlandırıyordu.

Merkezden çok uzaklarda bulunan ve uzun süre yalnız bölgesel pazarlara mal sürmekle yetinen Ural'daki eski fabrikalar da ekonomik bir hummanın dürtüşüyle uyanmışlardı. Bu bölgedeki fabrikalar Baltık'taki gemi yapım şantiyelerinde, Donetz madenlerinde, Moskova bölgesindeki tekstil endüstrisinde, ya da Kafkasyanın petrol alanlarında olduğu gibi sayıları durmadan artan işçiler çalıştırıyordu. Bu artış krizi hakkında bir tek rakam fikir vermeğe yetecektir: 1900'de 30 milyon pud (2) olan çelik üretimi 1913'te 150 milyona yükselmişti. Böylece 1900'de % 17'2 ihtiyacı karşılarken 1913'te % 53'1 ihtiyacı karşılıyordu.

---

(1) Köylü yığınlarına sanki bir adım daha atılsa soylu kişilerin ellerindeki topraklar kendilerinin olacakmış gibi gelmişti.

(2) "Pud" 16,38 kilograma eşittir.

İmparatorluk rejimine yeni bir şans tanıyan bu refah hak istemeğe kalktıkça sesleri kısılmağa zorlanan işçi sınıfının ancak dolaylı olarak yararlı olabiliyordu. Henüz ilkel durumda olan sosyal kanunların pek koruyamadığı, paternalist patronculuğun (1) vasiliği altında bulunan ve günde 10 saat çalışmaya zorlanan işçiler, yapmak istedikleri halde yapamamalarına karşın, gene de grevden vazgeçmiş gibi görünmüyorlardı.

Bu güçsüzlük ya da işçi sınıfının savaşma gücünün gerilemesi bütün gözlemciler tarafından tesbit edilmiştir: 1906 yılında sayı bakımından pek azalmayan grevciler 1905 yılı karışıklıklarındaki iki milyon grevciye karşılık 1907 yılında 500.000'e düşmüştü. Ve bu düşüş sırasıyle 1908 ve 1909 yıllarında 93000 ve 8000 grevciye kadar inmişti. Yabancı sermayeler yeniden akmağa başlamıştı memlekete durmadan.

KÖYLERDE EKONOMİK UYANIŞ

1861'de yapılan düzeltmelerden biri bir yana bırakılan köyler de hükûmetin dikkatini üzerine çekerek yararlanmağa başlamıştı. Bir köy burjuvazisi kurulmasını teşvik etmek isteyen hükûmet, tarım işlerinin gecikmesinden sorumlu tuttuğu *mir*'i yıkmağa çalışıyordu. Aynı zamanda bütün iktisatçılar belli süreler içinde yeniden dağıtılan toprakların daha düzgün bir hale sokulması için *mir*'in köylüleri uyarmadığını iddia ediyorlardı.

Başbakan Stolipin yeni bir mülk sahibi sınıfına açıkça dayanmak siyasasını güdüyordu. *Kulak* adı verilen bu yeni sınıf zenginleşmiş girişken köylülerdi. Stolipin bunlarla ilgili olarak Üçüncü Duma'da açık-seçik bir açıklama yapmıştı: "Hükûmet sağlam hükümdarlık temelleri üzerine oturtulan imparatorluğumuzun yeniden kurulmasında rol oynayacak sağlam kişisel mülk sahibine güvenmektedir."

Kişisel mülkün geliştirilmesi köy toplumunda değişiklik yaratacak ve her Rus köylüsünde bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde birazcık bulunan ihtilâlci sosyalizme panzehir görevi yapacaktı.

---

(1) Paternalisme; herhangi bir iş alanında her şey üzerinde yalnız patronun otoritesinin kabul edildiği sosyal doktrin (Çevirenin notu).

Köylünün *mir*'den ayrılmasını kolaylaştıran yeni kanun Rus tarımını orta ve büyük köy mülkü temeli üzerine kurmağı amaç güdüyordu. Ve bu kanun köylülere dağıtılmış olan toprakları 2.478.000 işletme haline getirmişti. Bu işletmelerin yüzölçümü 17 milyon desiyatine (1) yaklaşıktı. Bu da, Avrupa Rusyasının 40 hükûmetinin sınırları içindeki işletmelerin aşağı yukarı % 24'ü kadardı.

Stolypin'in en amansız rakipleri bile otokrasiye yeni bir sınıf desteği verme çabalarının etkileyici olacağını kabul etmişlerdi (2). Böylece uzun süredir olağan işlerle felce uğrayan köyler hızla modernleşiyordu. 1913 yılının tarım rekorları yıllarca ve yıllarca kırılamadı. ***Köy Bankası*** en dinamik köylülerin soylular sınıfına ait eski topraklarını almalarını kolaylaştırıyordu.

Ticarî tarımın genişletilmesi (özellikle endüstri kültürlerinin en seçkin toprağı olan çernozyom Rusyasında genişletilmesi) gübrenin yayılması ve daha güçlü çalışma yöntemleriyle verimsiz topraktan *her üç yılda bir ekin değiştirerek ekilen toprağa* geçilmişti. Köyler, daha yoğun ilişkilerle kurulu bir yaşantıya doğru açılıyor ve çoğalan nüfus fazlalıklarını zengin Sibirya topraklarına taşıyorlardı.

1906'dan 1913'e kadar dört milyona yakın köylü Ural'ı aşmıştı. Ve bir çok sıkıntılara karşın Stolipin'in Avrupa Rusyasına kök salmasını istediği zengin, girişken bir köylü sınıfı Sibirya'da belirmeğe başlıyordu. İşte, kişisel işletmeden yana olan ve gün geçtikçe "pazar ekonomisine" doğru yönelen köylerde gerekli teknik devrimi yapmak ve Rus köylüsünü içgüdüsel bir toplumculuğa karşı aşılamak için kişisel işletmecilikten yana olan ve gün geçtikçe "pazar ekonomisine" doğru yönelen böyle bir köy burjuvazisine güveniliyordu.

GENİŞLEME

Endüstri her yıl kendi üretim rekorlarını kırıyordu. En sonunda geleneksel engellerinden kurtulan köy yararlı bir pazar ekonomisine açılıyordu. Geniş bir iç pazara sahip olan dinamik

---

(1) Rus tarım ölçüsü.

(2) Bilindiği gibi, Rus sosyalist partisi bolşevik kanadının lideri olan Lenin bu siyasanın Rusyada ihtilâlin geleceği için tehlikeler doğurabileceğini kabul etmişti.

iş çevreleri gittikçe daha çok esinlenmeğe çalışılan Amerikan örneğiyle büyülenmişti. 1914 Rusyası yeni ve çok hızlı bir çıkışa hazırlanır gibiydi. Demografisinde "çok büyük bir artış" vardı: Yüzyıl içinde nüfusu hemen hemen dört katına çıkmıştı ve yılda 2 milyon "can" fazlasıyla durmadan artıyordu. Endüstrisi büyük bir hızla genişliyordu. Rusyanın Asya toprakları değerlendirilmişti. Çok büyük zenginlikler vaadeden bu topraklar günün başlıca konuları arasına girmişti. 1914 yılında her şey bu memleketin en korkulu devletlerden biri haline girmiş olduğunu gösteriyordu. Kayzer de aynı düşüncedeydi. Rusyanın hızla gelişmesi onu da düşündürüyordu. Danışmanlarının uyarmasıyla güçlerin kendi aleyhine geliştiğini öğrenen Kayzer sunulan raporlara "şimdi ya da hiç bir zaman" gibi mânalı bir not düşüyordu.

II. — KARA NOKTALAR

KIŞKIRTMALARIN YENİDEN BAŞLAMASI

BUNUNLA beraber bu refah, rejimin iki güçsüzlüğüne yeterli çareler bulamamıştı: Bunlar, Rus burjuvazisinin sayı bakımından önemsizliği ve ulusal yaşantının dışında tutulan yığınların siyasa ile ilişki kuramamaları idi. Kaynaşma ve kışkırtma yeniden şöyle başlamıştı: Tolstoy ölmüştü ve hükûmetçe şüpheli kişi olarak tanınan ve Ortodoks Kilisesi tarafından aforoz edilen bu protestocunun 1910 yılının Kasım ayında yapılan cenaze töreninde gösteriler yapılmıştı.

Hareket henüz ancak yarı sosyalist öğrencileri, liberal öğretim üyelerini ve ünlü yazarın halkçı ve Prometeus'çu davranışlarına, toplumculuğa yaklaşık hümanitarizmine karşı duygulu küçük memurları etkilemişti. Hükûmeti daha çok kışkırtmalar, kaynaşmalar ve esen terör havası düşündürmekteydi: 1911 yılında Stolipin öldürülmüştü. Başbakanın yöntemlerini de, başarısını da affetmemişlerdi. Bir kaç ay sonra 1912 yılının Nisan ayında "Lena-daki toptan öldürmeleri" başkent coşku içinde öğreniyordu. Bu olayla beraber Sibiryadaki çalışma kamplarından birinde çıkan

grev de bastırılmıştı. Halkın hoşnutsuzluğunu giderecek başka bir çare bulunmadığı için grevin hemen her zaman siyasal çınlama özelliği taşıdığı bir memlekette hareketin uyanışı bir savunma değeri taşıyordu: 1912'de grevcilerin sayısı birdenbire 500.000'e yükselmişti. 1914 yılının ortalarında da bir milyona yaklaşmıştı. Deniz kuvvetlerinin tersaneleri üç hafta felce uğramıştı (Mayıs 1914). Tekstil işçileri Moskovada çalışmayı kesmişlerdi. Bakû'da da petrol işçileriyle polis arasında sokak çarpışmaları oluyordu.

Grevlerin genişlemesi işçilerin keskin saldırıları, sosyal kaynaşmanın, yeniden örgütlenmenin ilk belirtileriydi. Kısacası bu durum 1905 yılındaki kanlı çarpışmalardan beri *işçi sınıfını birliğe kavuşturamayan* hükûmetin *başarısızlığını* gösteriyordu. Otokrasinin alaşağı edilmesini isteyen dövizler görülmeğe başlanmıştı şurda burda... Bunlar da, program ve başlardan yoksun olan işçilerin kanlarının doğrudan doğruya sevgilerinin nereye yöneldiğini göstermesi bakımından başlı başına bir işaret sayılırdı.

KÖYLERDEKİ KAYNAŞMA

Duma'da çok zayıf bir şekilde temsil edilmekte olan işçiler aralarında gerçek bir dayanışma olmadığını hissettiklerinden anayasa-dışı yollara yöneliyorlardı. Ama köylü yığınlarına karşılık işçi sınıfının sayısı pek önemsizdi. Rus nüfusunun % 90'ı köylüydü. Köylülerin desteği uzun süre çarlık monarşisine yetmişti. 1905 ayaklanmalarını çarlık "asker kaputları giymiş köylülerin" sayesinde bastırmıştı. Oysa köylülerin kendi mülkleri gibi benimsedikleri toprakların kısmen ve şartlı olarak verilmesini öngören ve 1861'de köleliği ortadan kaldıran güçsüz kanun köylerdeki kaynaşmaya bir son verememişti.

Hattâ bir köy burjuvazisinin kuruluşu hem topraksız köylülerin sayısını arttırmış hem de ihtilâlci propagandaya yatkın bir tarım proletaryasının önemini arttırmıştı. Duma'da liberal milletvekili olan *zemstvo* doktoru Singaref'i de notlarında belirttiği gibi, izbelerde hamam böceklerinin ve tahtakurularının (tahtakuruları daha kanaatli ve "daha az aristokrat" sayılıyorlardı) bulunması, zenginlik simgesi gibi tanımlanıyordu.

Hükûmet, iyiye gidecekken büsbütün kötüye gitmekte olan tarım alanındaki karışıklıkların sürekliliği ya da soylu kişilerin

köşklerinin ateşe verilerek yağma edilmesi karşısında endişeye düşmekten kendini alamıyordu. 1861'de alınan yarım tedbirlerden pek memnun kalmayan köylülerin nüfus bakımından büyük fazlalıklar gösteren köylerinde soylu kişilerin mülklerine kesin olarak sahip olmak için beklemeğe devam etmeleri bu sorunla ilgili bir işaretti. *Kulakların* etkisi köylüleri kendi topluluklarındaki alışkılarından ve içgüdüsel "doktrinsiz sosyalizmlerinden" döndürülebilmeleri için aradan birkaç on yılın geçmesi gerekecekti. Şimdilik köylüler, büyük mülklere el koyulmasını ve toprakların köy topluluklarına aktarılmasını öğütleyip düran ihtilâlci sosyalistlere (İ. S.) kulak kabartmağa devam ediyorlardı. *Pomeschi*'lerin (emlâk ve arazi sahiplerinin) hepsinin hırsız ve soyguncu olduklarını açığa vuran kanun tasarısı kadrolarından taşmağa çok zaman hazır olan köylerde çok geniş bir yankı yapıyordu.

III. — REJİM VE HANEDAN

REJİMİN TEMELLERİ

SARAYIN henüz yerinde duran ihtişamı, imparatorluk geleneğini muhayyelelerde kökleştirmeğe devam eden imparatorluk, gerçekten etkili olan yönetmecilik çarkı, yöresel (mahalli) yönetmenin durmadan dallanıp kollara ayrılması, ulusal gelirin sürekli yükselişi; işte bütün bunlar monarşiye daha parlak günlerin geleceğini vaadediyordu. Ancak 1905'deki korkunç "emsal", zamanın alışkılarına uymayacak biçimde ataerkil kalan bu imparatorluğun üzerinde silinmez lekeler bırakmıştı gene de...

Sen-Petersburg sovyetinin son başkanı Troçki bu durumu şöyle tanımlamıştı: "Mutlak yönetmeciliğin kutsal tacı üzerine proleterin çizmesi, silinmesi imkânsız bir damga yapıştırdı." *L'Almanach de Gotha*, Rusya'nın "otokrat bir çarın yönettiği anayasalı bir monarşi" haline geldiğini bildiriyordu.

Çelişmeli ve istenmeden mizah çeşnisi taşıyan bir formül doğrudan doğruya imparatorluk rejiminin *paradoksunu* yansıtıyor-

du: bu da, anayasaya bağlı otokrat bir monarşiydi. İhtilâl tehdidi karşısında bir anayasa "veren" İkinci Nikola kendi imtiyazlarının azaltılması yolunda hiç bir zaman herhangi bir şey yapmamıştı.

İmtiyazları en son noktasına kadar sınırlandırmak isteyen imparatorla (1) en uyanık öğelerinin otokrasiyi anayasa düzeni içinde bir monarşiye çevirmeği isteyen kamuoyu arasında sinsi bir çarpışma geçmişti. Bunun da başlıca kurbanı Duma olmuştu. Pekaz söz dinler bir kurul olan birinci Duma çok sıkı "censitaire" bir rejimden ortaya çıkmış olmasına karşın kısa bir süre sonra dağıtılmaktan geri kalmamıştı (1906). Daha da aksi olan ikinci Duma'nın varlığı pek kısa sürmüştü. Yeni bir seçim kanununun gerçek bir "chambre introuvable" (2) haline getirdiği üçüncü Duma (1907-1912) görevini sonuna kadar götürebildi. 1912'de seçilen ve çoğunluğu otokrasiden yana olan dördüncü Duma eşit süre içinde görev görebilecek durumdaydı. Şu var ki kazanıp kazanmayacağı belli olmayan bu parlamentonun inatçı mücadelesi liberal çevreleri öfkelendirmiş ve ulusun umutlarını kırmıştı. Duma'ın hikâyesi, yerine getirilmemiş geniş bir parlamento umudunun hikâyesiydi.

Otokrat bir geleneğe sıkı sıkıya bağlı bir hükümdar için her türlü iktidar paylaşması gerçekten dayanılmaz bir zorunluk gibiydi. Otokrasi, yükü ne kadar ağır olursa olsun, yönetme düzeni oldukça basit âhenkli bir siyasal formüldür (3). Bu formülün de uygulanması durumun gerektirdiği zor sonuçlu uzlaşma ve intıbak çabasının yanında daha az muhayyele isteyen bir şeydi.

Otokrasinin yanında geleneğin ağırlığı vardı. Oldukça aşınmış bir bürokrasinin desteğiyle az çok hanedana bağlı olan Ortodoks Kilisesinin teminatı vardı. Bununla beraber Rusyanın

---

(1) Çar unvanı iki yüz yıl önce Büyük Petro tarafından resmen kaldırılmıştı. Memleketini Avrupalılaştırmak isteyen Deli Petro bu unvanı çok bölgesel, çok yerli buluyordu.

(2) Chambre intrauvable: XVIII'ci Louis tarafından ultra-royalist milletvekillerinin Meclisine verilen addır. Son derece gerici tedbirler almakla ün yapan bir kabinedir.

(3) Müthiş İvan'dan sonra Deli Petro otokrasiyi şöyle tanımlamıştı: "Otokrat hükümdar dünya üzerinde kimseye hesap vermez; hıristiyan hükümdar olarak memleketinin üzerinde keyfince hükûmet sürmek iktidarına sahiptir."

durmadan yabancı etkilere daha çok açıldığı bir çağda örtülmesi gitgide güçleşen zaman dışı alışkıların doldurduğu böyle bir formülün başarısı geniş çapta en baştaki otokrata bağlı kalıyordu.

"Yığınları aşağıdan vasilikten kurtarmaktan" kaçınmağa çalışarak "yukardan kurtarmağı" başarmak için (1) bir Aleksandr II nin, hatta bir Aleksandr III'ün otoritesiyle kişiliği gerekliydi. Oysa yeni toplantıya çağrılan Duma'ya "en yüksek otokratik iktidarın bütün Rusyaların İmparatoruna ait" olduğunu hatırlatan Nikola'nın böyle bir açıklamadan sonra belirmesi muhakkak olan anlaşmazlıklarda kendi haklarını bütün sertliğiyle savunacağı belliydi.

İMPARATOR AİLESİ

Hukukçu Pobedonoscev'in yetiştirmesi olmasına karşın ortodoks otokratizminin fanatik (mutaassıp) şampiyonu İkinci Nikola "cesaretten yoksundu". 16'cı Louis'nin güncesindeki çocuksuluğa çok yakın olan *Güncesinin* önemsizliği ortadadır. Vücut yapısı zayıf, sağlık bakımından da pek sağlam olmayan ve enerjiyle inatçılığı birbirine karıştıran, devleti yönetmek isteyen ve nasıl yönetildiğini bilmeyen, boş inanlara bağlı bu hükümdar üstelik talihsizliğin peşini bir türlü bırakmadığına inanıyordu. Çevresindekilere de, kendine de güveni olmayan İkinci Nikola'nın, ancak talihsizliklerini belirten yıldız falına güveni vardı. Ancak kısmî imtiyazların bakanlarına imparatorluk tahtını sağlaştırma olanağını sağlayabileceği bir çağda İkinci Nikola otokrasi düşüncesinde kendinde eksik olan enerjiyi bulacağını düşünmüştü.

Çekingenliği ve güvensizliği yüzünden imparatorun içine çekildiği yalnızlık İmparatoriçe Prenses Hesse-Darmstadt'ın kişiliğiyle daha da artıyordu. Soy bakımından Alman olan İmparatoriçe ortodoks dinini, yeni bir dini benimseyen bir insanın aşırılığıyle benimsemişti. Ama bir yandan da protestan diniyle olan ilişkilerini de unutamıyordu. Halk arasında sevilmeyen, Jermanofil (Almanyaya ve Almanlara karşı sevgisi olan) olmasından şüphe edilen, bir toplulukta kendini rahat hissetmeyen ve resmî törenlerden nefret eden bu kadın onu bağrına basan memlekete kendini kabul ettiremediği için bütün sevgisini üzerinde üstünlük kuran kocasıyla hemofili hastalığına yakalanan oğlu Aleksis Nikolaye-

(1) Kurtarıcı Çarın formülüne göre.

viç'e bağlamıştı. Aleksis'in sağlık durumu ona bir parça dinlenme fırsatı bile vermiyordu.

Starec (1) Rasputin de 1905 yılının Kasımında oğlunun sağlığı için endişeler içinde kıvranan imparatoriçenin yanına kadar bu fırsattan faydalanarak sokulmuştu. Rasputin'in varlığı imparatorluk tahtına skandaller sıçratıp duruyordu. Karakterindeki endişe verici belirsizlik bakımından daha çok Dostoyevski'nin romanlarına yakışan bu sahtekâr papazın bayağılığiyle çapkınlık ve içki âlemleri bile kendisini Saraydan uzaklaştırmağa yeterdi. Ama çareviç'in sağlığı üzerinde yararlı bir etki yaratır gibi görünmesi ve İmparatoriçenin üstündeki nüfuzu papazı Sarayda bıraktırmıştı. Halktan biri gibi görünüşü bile Rasputin'in işine yaramıştı. Çarskoe Selo'ya çekilen İmparatorla İmparatoriçe kendilerinden koptuklarını hissettikleri birçok şeyi Rasputin'in aracılığıyla buluyorlar gibiydi. Rus toprağının kokusunu, halkın ruhunu, ulusun nabzını Rasputin'in kişiliğinde buluyorlardı.

REJİMİN ZAYIFLIĞI: TECRİT POLİTİKASI

Rasputin'in varlığıyle itibardan düşen İkinci Nikola'nın kör uzlaşmazlığı yüzünden tecrit politikası gütmek zorunda kalan monarşi, memlekette köklerden yoksun kalmıştı. Monarşiyi en çok düşündüren şeyler 1914'te yeniden başlayan işçi kaynaşmasıyla yeni bir grev dalgasının gelmekte olduğu haberleri değildi. Açıkça ihtilâlci olarak bilinen kimselerin hepsi ya sürgüne gönderilmişti ya da yabancı memleketlerde bulunuyorlardı. Üstelik halk ne tartışmalarını, ne anlaşmazlıklarını, ne de kavgalarla sürdürdükleri çekememezliklerini anlıyabildikleri ihtilâlci sosyalistlerden yüz çevirmeğe başlamıştı.

En çok düşündüren şey, rejimin kendi çevresinde açmış olduğu *siyasal boşluktu.* Siyasal yaşantı şimdi yabancı memleketlere sığınmıştı. Bu konuda özellikle "ihtilâlci sosyal-demokrat işçi

---

(1) Rusyada bu unvan dinsel düşüncelerinin meyvasını kendisine başvuranlara verenlere verilirdi. Böyle bir unvana sahip olan kimsenin muhakkak rahipliğe kabul edilmis olması gerekmezdi.

partisini" ele almak gerekir. Bu parti kongrelerini belirli süreler içinde Avrupanın başkentlerinde yapıyordu. Partinin iki kolu arasındaki anlaşmazlık Brüksel-Londra (1903 yazı) kongrelerinde çıkmıştı: Bolşevik kanadı merkezden yönetilecek sıkıdüzenli bir parti kurulmasını öğütlüyordu. Bolşeviklere göre ihtilâl sonuna kadar ancak böyle yürütülebilirdi. (proletaryanın diktatörlüğü). "Tiranca" bir partiye karşı olan menşevik kanadı liberal burjuvaların da aralarına katılmalarıyle adım adım yapılacak bir ihtilâl tekniğini savunuyordu.

Rusyada bile bir şey yapabilmek yeteneğinden yoksun olan liberallerle (K.D. ler) sendikacılardan, kooperatifçilerden kurulu doktrinsiz işçi partisinin yanında önem taşıyan partiler Ekimciler'le Yüz-Kara'lar'dı. Otokrasi savunuculuğu yapan ve "immobilisme" (1) siyasasından yararlanan bu son iki parti, hükûmetle işbirliği yapan partilerdi. Kamuoyunun yokluğu ancak karikatür gibi bir siyasal yaşantıya izin veriyordu.

1914'te Rusyanın gerçek zayıflıkları şunlardı: Rejim, kendisine hizmet etmekten başka bir şey istemeyen kimselere yer vermek yeteneğinden yoksundu; sorumlular düzelmelere götürecek yolu ısrarla, inatla engelliyorlardı; aynı sorumlular (toplumu meşru bir muhalefetten yoksun bırakmakla) sosyal hoşnutsuzluğu ihtilâle doğru kanalize etmek için her şeyi yapıyorlardı.

Rejim, çalışan halk yığınlarını memleketin refahına ortak edemediği gibi ulusal siyasal yaşantıya katılmasını da hiç başaramamıştı. Aynı rejim, yığınları, yarı ilgisiz yarı düşman bir davranışla siyasa dışı bir yaşantıya itmişti. Bu durumu da 1917 yılı ortaya çıkaracaktı. Bazılarının yazdığı gibi: "Otokrasinin başarısızlığını böylesine feci bir hale getiren yok olması değildir; Rus toplumunun yaratıcı güçlerini kullanmak yeteneğinden yoksun oluşudur. Bunu Rus halkının haklarının elinden alınması ve Rusyanın siyasal yaşantısına *ekstremizm damgasının* (ihtilâlci doktrinin damgasının) basılmasıyle açıklayabiliriz." Görgüsüzlüklerine ve içten gelme ekstremizmlerine terkedilen yığınların siyasal ümmiliği: İşte asıl tehdidin temeli buradaydı.

Bununla beraber 1914'te ortada henüz bir şey yoktu. En iyimser ihtilâlciler bile 1905 başarısızlığını silmek için ihtilâle en

---

(1) Her türlü gelişmeye, her türlü yeniliğe yöntemli karşı koyma (Çevirenin notu).

azından bir kuşaklık süre tanıyorlardı. Bu süre de rejimin yararına işleyecekti; çünkü bu on beş ya da yirmi yıllık zaman boyunca imparatorluk rejiminin bu yeni yedek siyasal sınıfının sıyrıldığını görerek anayasaya ve parlamentoya uygunmuş gibi mutlak yönetmeliğe yeni bir hız vermesi imkânsız değildi. Ama o sırada hesapta savaş yoktu. Ve 1 Ağustos 1914'te patlak veren savaş ihtilâlin gelişmesini hızlandıracaktı.

IV. — SAVAŞ

YENİLGİLER

GERÇEKTEN de Lenin'in "tarihin hızlandırıcısı" dediği savaş tam o sırada patlak verdi. Bu savaş ve getirdiği talihsizlikler kısa, süre içinde en ılımlı çevrelere bile otokrasinin tutumu ile Rusya'nın kurtuluşu arasında bir seçme yapmak gerektiğini kesin bir şekilde anlatmış oldu.

Müttefiklik görevlerini yerine getirmek zorunluğunu duyan Rus ordusu Fransız ordusunun yükünü hafifletmek için iki defa vaktından önce saldırıya geçmişti. İlkinde Fransızlar Belçikada geri çekiliyorlardı. İkinci Rus saldırısı da Marne savaşması sırasında olmuştu. İkisi de felâketle sonuçlanmıştı: Hindeburg Tannenberg'de başında Samsonov bulunan 2 nci orduyu bozguna uğratmış (25-30 Ağustos) ve Rennenkampf'ın komutasındaki I'nci orduyu Mazuri göllerinde (8-10 Eylûl) imha etmişti.

1915 savaşması da felâket bakımından bunlardan aşağı değildi. Varşova'nın düşmesiyle Polonya'yı ellerine geçiren Almanlar Beyaz Rusya'ya giriyorlar ve Baltık memleketlerini kısmen alı-

yorlardı. Petrograd (1) bile tehdit altında gibiydi. Baltıkta ve Karadeniz'de ablukaya alınan, yiyecek ve cepanesini yalnız Vladivostok'tan ve 1916 sonbaharından beri kuzey şebekesine şimendiferle bağlanan Murmansk'tan sağlamak zorunda kalan Rusya *tam bir abluka* içine alınmış oluyordu. Donatım, yiyecek ve silâh bakımından kötü durumda olan ordu saldırıya kalkışamayacak bir haldeydi. Saldırıya kalkışan askerler kendilerinden önceki dalgalanmalarda ölenlerin silâhlarını alarak savaşmağa gidiyorlardı.

O zamana kadar rejimin belkemiği olan bu ordu iki yönden sarsıntı geçirmişti: Sayısız kayıplar vermiş ve kadrolarında değişiklikler yapılmıştı. Meslek yaşantıları boyunca monarşiye bağlı olarak yetiştirilen subaylarla assubayların yerine alelacele terfi ettirilen yedek subaylar getirilmişti. Bunların çoğu öğrenci çevrelerinden, liberallerden ve küçük burjuvalardan gelme kimselerdi. Devrimci, hattâ ihtilâlci eğilimleri de herkesçe bilinmekteydi. "Brusilov saldırısı"na karşın 1916 kadroları bakımından demokratlaşmağa başlayan ordu için 1916 bir kriz yılıydı. Kadroların demokratlaşmasıyle beraber askerler arasında moral çökmesi de başlamıştı. Birliklerin iki yıldır uğradıkları bozgunlar ve çektikleri yoksunluklar orduyu Romanof'lara bağlılığından koparıyordu: Aynı yılın son aylarında *asker kaçaklarının* sayısı bir milyona yükselmişti. "Askerler barışa ayaklarıyle oy veriyorlardı."

İKTİDARIN ÇÖZÜLÜŞÜ

Rus birliklerinin yenilgisi karşısında en yüksek komutayı eline alan imparator kamuoyuna kulak kabartmamağa devam ediyor ya da bunu incitiyordu. Duma'nın toplantıları belli süreler içinde kesiliyor, halkın en sevmediği bakanlar görev başına geliyordu.

Almanlarla gizli pazarlıklara giriştiği söylenen ve uzun süre Savunma Bakanlığı yapan Sukhomlimov yeniden görev başına getirilmiş, sonra da bir kaç ay hapiste yatmıştı (1915). Başbakanların sık sık değişmesi kumuoyunu iyice rahatsız ediyordu: Ahlâk bakımından zayıf olan, sözlerine de hiç güvenilmeyen yaşlı Sturmer'in yerini (Ocak 1916) uşaklığa varan başeğmesi dillere des-

---

(1) Petrograd adı savaşın başında "Sankt-Petersburg" adının yerini almıştı çünkü bu sonuncu ad fazla Alman kokuyordu.

tan olan Goremikin alıyordu. Ve aynı başbakan (Ekim 1916'da) nefret edilen Protopopov adında birini İçişleri Bakanı olarak seçiyordu. Goremikin yerini Kasım ayının başlarında Al. Trepov'a bırakmıştı. Bu adam "1905 cellâdı" diye tanınıyordu. Sonra da başbakanlığa Prens Golisin getirilmişti (Ocak 1917). Güçsüz bir adam olan Prens Golisin memleketi Protopopov'un yönetmesine engel olamıyordu.

Birbirini izleyen bu değişiklikler imparatorun kararsızlığını, bakanları seçmesindeki yetersizliği ve yalnız kalmasının nedenini ispatlıyordu. Ordunun yenilgileriyle şaşkına dönen kamuoyu her yanda hainlikten şüpheleniyordu. İmparatoriçe bile şüphe altındaydı. İkinci Nikola'nın çevresindeki birçok kimse de şüpheliler arasındaydı. Sorumluluğunun bir kısmını üzerinden attığı için sevinen Genel Kurmay şüphesiz yabancısı olmadığı söylentileri durdurmak için hiç bir şey yapamıyordu. Gidişatın başlıca sorumlusu olan Rasputin'in öldürülmesi (16 Aralık 1916) ve olayı memleketin sevinçle karşılaması ilerde daha da büyük olayların ortaya çıkabileceği gösteriyordu.

Ekonomik yaşantı bozuluyordu. Demiryollarında tükenme belirtileri başlamıştı. Çarçabuk tamir edilen raylar fazla kullanıldığından inceliyordu. Orduların yiyecekleri tehdit altındaydı. Petrograd'daki kuyruklar alabildiğine uzamıştı. Bu kentin yiyecek stokları zaman zaman yenilense bile çok yetersiz kalıyordu. Ortada vatanseverlik güveni krizi vardı, ekonomide büyük bir durgunluk vardı, moral çöküntüsü vardı: Yetkililerin durumun denetlenmesini yitirecekleri an artık pek uzak değildi. Bu hal orduda başlamıştı bile. Ekim 1916'dan sonra kuzey cephesi kesimlerini teftişe gönderilen *zemstvos* birliğinin delegesi raporunda şunları yazıyordu: "Birliklerin duyuş ve düşünüş durumları çok endişe vericidir. Askerlerle subaylar arasındaki ilişkiler son derece gergindir... Kendi erleri tarafından öldürülmekten korktukları için subaylar çok zaman birliklerini saldırıya geçirmek istememektedirler."

1915 yazının talihsizliklerinden beri birçok belediye yönetmecisi ya da *zemstvos* milletvekili yetkililerin güçsüzlüğü ve yetersizliği karşısında yiyecek işlerini ve ulusal savunma endüstrilerinin yönetmesini ele almağa kalkışmışlardı. Özellikle *Savaş Endüstrileri Merkez Komitesi*'de oldubitti karşısında bırakılan hükûmetin herhangi bir teşebbüsü dışında kurulmuştu. Ama bu çeşit komiteler ve imparatorluk yönetmesinin yerine ileri gelen

birtakım kimselerin getirdiği yönetim girişmeleri ulusun çoğunluğunu ilgilendiremiyordu. Krizin patlak vermesini ve Devlet otoritesinin işlemez duruma gelmesini göz önünde bulunduran Duma'nın merkezci bölümünün *İlerici Blok* (1915) adı altında yeniden bir araya gelen topluluğudur ki ancak su götürmez bir otoriteye sahipti. Ama bu topluluk da daha önceki istekleri yüzünden (17 Aralık 1916) olduğu gibi görevini yapamamak tehdidi altında bulunuyordu. Üstelik kapalı bir havaya ve mutlak hükümdarlığın vasiliğine alışmış olan bu topluluğun üyeleri kendilerini Devlet adamı olabilmenin başlıca iki özelliği olan karar verme güç ve yeteneğiyle kararı uygulama cesaretini hazırlayabilecek ortamı bulamamışlardı. Bu topluluğun ilk hak iddiası olan "memleketin güvenini sağlayacak" bir bakanlığın kurulması isteği pek yetersiz görünen bir şeydi. Memleketin güvenini kime ya da ne gibi bir şeye bağlamak istediğini kim tahmin edebilirdi ki?

Liberal avukat Maklakov'un 1915 yılının Eylûl ayında bir gün *Russkie Vedomosti*'lere yaptığı üstü kapalı şu konuşma her zamandan çok günün konusu olmağa devam ediyordu:

"Uçurumun yanından geçen dar ve dolaşık bir yolda korkunç bir süratle giden bir arabadasınız... Birden şoförün arabayı süremeyecek durumda olduğunu görüyorsunuz. Zor durumlarda direksiyonu kullanamadığından mıdır, yoksa çok yorgundur da sinirlerini denetlemekten yoksundur, her ne hal ise, direksiyon ellerinin arasında kaldığı anda felâketi önlemenin imkânı yoktur. Allahtan arabada araba sürmesini bilen kimseler vardır. Bunlardan birinin bir an önce şoförün yerini alması gerekmektedir. Ama araba bu süratle yol alırken böyle bir şey son derece tehlikelidir. Ve sonra düşünmeden yoksun kalan ya da bunu bir meslek izzetinefsi yapan şoför direksiyonu kimseye bırakmamakta direnmektedir üstelik. Böyle bir durumda insan ne yapabilir?... Bir tek el hareketi arabayı uçuruma yuvarlayabilir. Siz bunu biliyorsunuz, şoför de biliyor. Ve şoför sıkıntınıza ve güçsüzlüğüne gülmektedir: "Direksiyona dokunmağa cesaret edemezsiniz!" haklı: Buna cesaret edemeyeceksiniz... Dahası da var! Ona hiç bir şey yapamıyacağınız gibi, öğütlerle yardım etmeğe de çalışacaksınız. Böyle yapmakta da hakkınız var. Çünkü böyle yapılması gerekir. Ama yardım ettiğiniz halde şoför işin içinden çıkamazsa ve tehlikeyi gören anneniz onun yardımına koşmanız için size yalvarır da sizin hiç bir tepki göstermediğinizi anlayarak sizi en aşağılık ilgisizlikle suçlarsa ne yapacaksınız?"

Erkeklerin çekingenliğine kargın gemi azıya almış atları olaylar uçuruma sürükliyecekti. Ama dizginleri ve atların yönetimini yeniden ele alabilecek görgüde bir arabacı bulunabilecek miydi bakalım? Bu sıkıntılı soruya 1917 yılı bir karşılık verecekti.

İKİNCİ BÖLÜM

ŞUBAT İHTİLÂLİ

I. — İHTİLÂLİN YÜKSELMESİ

RASPUTİN'in ölümü (16 Aralık) ve papazı öldürenlere yapılan coşkulu gösteriler imparator ailesinin halk tarafından sevilmediğini ve rejimin itibardan düştüğünü ortaya çıkarmıştı. Çarlık Rusyası ile çok uzun süre birbiriyle kaynaşan *Stareç*'in öldürülmesi olayı ile beraber Çarlığın da cançekişmesi başlar. 1916 - 1917 kışı Çarlık Rusyasına son darbeyi de vurmuş oldu.

MEMLEKETİN DÜZENİNİN BOZULMASI

Başkentte ısının eksi 40 dereceye düştüğü bu olağanüstü kış boyunca can çekişmekte olan bir rejimin güçsüzlüğü iyice ortaya çıkmıştı. Her şey her bakımdan dökülüyordu: Savaş başladığı sıralarda 1,6 milyar ruble olan geçerlik durumundaki kâğıt para

1916 yılının sonunda 9,1 milyara yükselmişti. Ücretleri geniş bir şekilde geçen fiatların yükselişi kesimlere göre % 300 ile % 600 arasındaydı. Savaş yüzünden zaten çok güç durumlara düşen taşıma ve iletme araçlarının düzeni donla beraber büsbütün bozulmuştu. Ordunun olduğu kadar kentlerin de yiyecek işleri tehlikedeydi. 1914 yılında birden parlayıveren vatanseverlik ateşi bir anı olarak kalmıştı artık. İşçi yığınlarının gösteri ve grev yoluna dökülmesini önleyecek bir şey de kalmamıştı ortada. Hükûmetin kendisi de zaferden umudunu kesmiş gibiydi: Sonbaharın başlamasıyle Stokholm'de Alman hükûmetinin delegeleriyle ilişkiler kurularak bağımsız barış sağlanması yolunda görüşmeler yapılmıştı. İmkânsız bir zafer peşinde koşmaktansa hükûmet memlekette gittikçe yükselmekte olan karışıklığı önlemek amacıyle orduyu yeniden ele almağı düşünüyordu. Hükûmet çevrelerinin zaferden umutlarını kesmeleriyle bağımsız barış görüşmelerinin başlaması Müttefikleri telâşlandırmıştı. Carskoe Selo'ya çekilen İmparator memleket yönetimiyle ilgisini kesmişti.

1916 yılı kuralların, alışkıların çok dışında bir gidişle sona eriyor, bu da duruma daha bir ağırlık veriyordu İngiltere büyükelçisi Lord Buchanan yılbaşı dileklerini sunmak için geldiği İmparatora 30 Aralıkta Rusya'nın iç durumu karşısında Müttefiklerin duyduğu endişeleri açıklamıştı. Liberal ve K. D. çevrelerinde düşünceleri uygun karşılanan bu diplomat, bu çevrelerin hükûmetin sırtında "rejimi acısız bir şekilde değiştirme" tasarılarını yerinde buluyordu. Lord Buchanan, ulusun savaş çabasıyle daha sıkı ilişki kurmasını sağlaması ve merkeze doğru siyasal bir açılış yapılmasına rıza göstermesi için İmparatora düşüncelerini söylemeğe gelmişti. Durumun ağırlığı üzerine çevresinin kendisine hiç bir şey söylemediği İmparator uzlaşma konusunda atılması istenen bu ilk adımları çok sert bir şekilde reddederek: "Bana halkımın güvenini kazanmam gerektiğini söylüyorsunuz; daha çok halkın benim güvenime lâyık olması gerekmez mi, ne dersiniz?" demişti. İçi dışı otokrasiyle dolu bir hükümdarla savaşın ve yenilgilerin hükûmet güçsüzlüğünün ortaya çıkardığı memleket arasında her türlü işbirliği imkânsız bir hale geliyordu.

İŞÇİ KAYNAŞMASI

1917 yılının ilk günlerinde olduğu kadar hiç bir zaman durum bozulmamıştı. Gücünü 1905 Ocak ayı günlerinin yıldönümünden

alan kaynaşma ve kargaşalık yeniden başlamıştı. İşçi yığınları da uzun yıllar unutulan böylesine büyük bir canlılık göstermemişlerdi. Savaşın başlangıcında vatanseverlik duygularıyle uzun süre hak isteklerinde bulunulmamış, grev taraflısı bazı kimseler de düşmana yardım etmekle suçladıkları arkadaşlarının düşmanlığını kazanmışlardı. Bu "kutsal birlik" çağı artık gerilerde kalmıştı. 1916'da grevcilerin sayısı 300.000'i aşmamıştı ama bundan böyle bu işlerin böylesine ılımlı sürüp gideceğine güvenmek boştu. 9 Ocak gösterileri Buchanan'ın endişelerini haklı çıkaracak bir kaynaşmanın belirtisiydi: 1905 *kanlı pazarını* törenlerle anan Petrograd'daki 150.000'e yakın işçi greve başlamıştı. Toplantılar ve gösteriler taşrada bile geniş yankılar uyandırmıştı: Moskova, Bakû, Karkov, Nizni-Novgorod gibi işçi karışıklıklarının geleneksel merkezleri de bu olaydan etkilenmişti. Kaynaşma bir ay boyunca sürdü. Ve on iki yıldır ilk defa olarak yeniden genel grev konusu ortaya atıldı. Zeki ve yetenekli bir elebaşının yokluğu, söylentileri daha da korkulu kılıyordu.

Ortada daha büyük avlar bulunmadığından hükûmet Petrograd'da bir kaç bolşevik elebaşısını tutuklatmıştı. Bunların, Duma'daki beş bolşevik milletvekilinin yargılanmasının yıldönümü için yeni gösteriler düzenlemek istemelerinden şüphe ediliyordu. 26 Ocakta *Savaş Endüstrileri Merkez Komitesi*'nin işçi grupunun üyelerini hükümet tutuklamak zorunda kalmıştı (1). Ulusal savunma endüstrilerinin iyi işlemesini denetlemek için kurulan bu komite gerçekten de başlarında Gvozdev, Abrosimov ve Brojdo adlarındaki menşeviklerin bulunduğu bir kaç işçi yöneticisi ile birleşmek istemişti. Ama hükûmet, bu sorumlu işçilerin 14 Şubatta yeniden toplanacak olan (2) Duma'nın lehinde yeni gösteriler düzenlemesinden korkuyordu. Polis hazır duruma sokulmuştu bile. Ve silâhlandırılan polisler ilk defadır ki makinalı tüfeklerle ateş etmişlerdi (Ocak sonu). Güce basvurmak artık kaçınılmaz bir hale gelmişti.

---

(1) Savaşın ilânında tutuklanan bu işçiler 13 Şubat 1915 tarihinde sürgün cezasına çarptırılmıştı.

(2) Hiç bir şeyi beğenmeyen davranışı yüzünden Duma'nın çalışmaları 17 Aralık 1916 tarihinde durdurulmustu.

SİYASAL KAYNAŞMA

Bir yandan da, çarın düşünce esenliği yoksunluğundan ve hükûmetin güçsüzlüğünden endişeye kapılan siyasa ve askerlik çevreleri boş durmuyorlardı. Aylardır gizliden gizliye hazırlıkları yapılan değişiklik çözümlerinin uygulanmasının tam zamanı gibi görünüyordu. Kazakların başarılı generali Krimov'un da içinde bulunduğu küçük bir generaller çemberi anarşi tehditlerini ve halk ayaklanmasını askersel bir hükûmet darbesiyle engellemeği düşünüyordu. Rus cephesindeki komutayı ellerinde bulunduran generallerle gizli bir anlaşmaya varan bu grup İkinci Nikola'yı tahtından indirip yerine genç Aleksis'i getirmeği ve Grand-duc Michel Aleksandroviç'i de naip ilân etmeği tasarlıyordu. Ama İkinci Nikola'nın ordu sıralarına varıncaya kadar çevresinde açtığı boşluk yüzünden orta yerde planları uygulayabilecek siyasal irade ve zekâdan hiç bir eser yoktu.

İlerici Blok üyelerinin sabrı da artık taşmak üzereydi. Bir çok duraksama ve kararsızlıktan sonra en sonunda rejimin gelişmesini hızlandırmak için bir karara varılmıştı. Memleketin güveninden faydalanan eski bakanlar kurulu formülü amacını açıkça yitirmişti. Ve (özellikle İngiliz örneğine karşı duygulu olan K.D. sıralarında) gün geçtikçe Duma'ya karşı sorumlu bir bakanlar kurulu kurulması tasarlanıyordu. Bu bakanlar kurulu, on iki yıllık bir aradan sonra (1905) umutlarını gerçekleştirmek amacına dayanıyordu. Bu "gölge kabine"ye kimlerin gireceği bile belliydi, ama ayaklarının altında imparatorluk toprağını sarsabilecek bir Parlamenter hükümet darbesi karşısında üyeler geri çekiliyorlardı. Ve otokrasinin vasilik gölgesi altında büyüyen ve on iki yıllık soyut bir parlamentarizm, siyasal sorumluluklara iyi hazırlanmamış olan bu siyasa adamlarının kararsızlığı, hiç de iyi belirtiler vadetmiyordu.

Zaten hükûmet kaynaşma ve kargaşalığın yeniden başlamasından telâşa düşmüş bulunuyordu. Sorumlu işçilerin tutuklanmasını Petrograd özel askerlik Bölgesinin kuruluşu (5 Şubat) izlemişti. Bu bölgenin yöneticiliğine getirilen General Kabalov 1905 yılında Baltık denizcilerinin ayaklanmasını çok sert bir şekilde bastırdığından enerjik bir insan olarak tanınıyordu. Petrograd'da çıkabilecek bir ayaklanmayı bastırmak amaciyle hazırlanmış

planlar dosyalarından çıkarılıyordu. Gerçekten de 13 Şubat yıldönümüyle 14 Şubatta Duma'nın yeniden açılışı ile beraber karışıklıklar da başlamıştı.

İLK GÖSTERİLER

13 Şubat günü yirmi bin işçi harekete geçmişti. Ertesi günü grevcilerin sayısı 80.000'e yükseldi. Bazıları (menşevik sorumlularının kışkırtmalarına karşın) Tauride Sarayına doğru bir yürüyüşle Duma'yı desteklediklerini göstermek istediler. Duma, Tauride Sarayında toplanıyordu. Çok hareketli bir toplantı oldu bu: Halk tarafından hiç tutulmayan hükûmet üyeleri toplantıya katılmağa tenezzül etmediklerinden kürsüde konuşanların cesareti bir kat daha artmıştı. Atak bir konuşmacı Fransız İhtilâline şöyle bir değinmek cesaretini bulmuştu kendinde. Siyasa alanındaki savunmalarıyle ve Lena'daki toptan öldürmeler üzerine yaptığı araştırmayla halk arasında adı iyice duyulan "emekçi" (1) genç avukat Kerenski çok sert bir konuşma yaptı: Rusya "kuvvetten düşmüştü" "savaşı arıtmak" zamanı da artık gelmişti. Başkent, yiyecek maddelerini tehdit eden tehlikeyi işte böyle fırtınalı bir atmosfer içinde öğrendi. 16 Şubat günü hükûmet Petrograd'da ekmeğin vesika ile dağıtılmasına karar verdi.

Sıfırın altında 20 derecede fırınların kapılarında kuyruklar uzanıp duruyordu. Karda ve soğukta saatlerce beklemeler, telâşlı söylentilerin genişlemesini kolaylaştırıyordu. En çok konuşulan konular savaş, grevler ve çarın davranışıydı (2). Kimse farkın-

---

(1) K.D. üyeleriyle menşevikler arasında oturan delege grubuna (trudovik) adı veriliyordu. Bu grubun üyeleri küçük burjuvaziye bağlı kimselerdi "Sosyal kapitalizm"in taraflısı olan bu grubun üyeleri pomeşçiki'lerin zarar ve ziyanlarının ödenmesi koşulunu öngörerek toprakların köylülere dağıtılmasını öğütlüyorlardı. Bu "Emekçi Grubu"nun önemi Duma'da meşru bir temsilcilikten yoksun olan bir çok İhtilâlci Sosyalisti kendine çekmişti.

(2) Siyasal gerginliğe karşı duygusuz kalan imparator 23 Şubatta Çarskoe Selo'dan ayrılıp Mogilev'deki Büyük Genel Karargâhına gitmişti. Olaylardan uzak bulunduğu için imparatorun kişiliği Şubat günleri üzerinde hiç bir etki yaratmıyacaktı.

da olmadan politika sokağa düşmüştü. Günde insan başına düşen ekmek payını yarım kiloya indiren savaş bütçesi en düşük noktasına gelmek üzereydi. Kömür stokları da tükenmekteydi. Fabrikalar işçi çıkarmak zorunda kalıyorlardı. Binlerce işçi sokağa atılmıştı. Bunlar da ayaklanmaya en uygun topluluklar haline geliyorlardı. Sosyal iklim gerginleşiyordu: 18 Şubattaki bir grev girişmesine karşılık *Putilov*'un müdürü başkentin en büyük endüstri fabrikalarını kapıyordu. Ertesi günü 20.000 işçi kentin göbeğinde gösteriler yapıyordu. Bu işçi gösterisinin dalgalanmasına yiyecek maddeleri yüzünden ayaklananlar da katılmışlardı. Gerçekten de 19 Şubatta yiyecek mağazaları açlığın kalabalık toplanmalarını görmüş oluyordu. Ve halk ertesi günü ilk fırınları yağma ediyordu. Yiyecek sorunlarını tartışan Duma'da da hava adamakıllı gergindi. K.D. milletvekili Singarev bakanların görevlerinden muhakkak uzaklaşmalarını istiyordu. 23 Şubat'taki Uluslar-arası Kadınlar Günü işte böylesine kızışık bir hava içinde gelmişti. Polisler ve askerler hazır duruma sokulmuşlardı. Durumun yavaş gelişmesine karşın çarpışma kaçınılmaz olmuştu. Ortadaki güçler nelerdi?

II. — ORTADAKİ GÜÇLER

BU güçler üç taneydi: Petrograd proleteryası, askerler ve Duma, Bununla beraber ne askerler ne de Duma, 1905'teki Duma ile askerlerdi. Ordudaki askerlerle işçilerin sayısı ve düşünme biçimleri değişmişti.

İŞÇİLER

Savaş başkentteki işçi sayısını çok arttırmıştı. Bunların sayıları üç yıla yakın bir süre içinde iki kat olmuştu. 1914 baharında 210.000 olan işçi sayısı 1916 Ekiminde 400.000'e kadar yükselmişti. Çoğu *Putilov, Obukhov,* ya da *Renault* gibi maden endüstrisiyle ilgili büyük fabrikalarda toplanan işçilerin arasındaki zanaatçılar ya da kalifiye işçiler azınlıktaydı. Çoğunluk köksüzlerden kuruluydu. Bunlar, tam gelişme durumunda bulunan bir endüstrinin içine çektiği köyden gelme kimselerdi. Ulusal savunmanın gerekleri el emeği konusundaki ihtiyaçları durmadan çoğaltmıştı. Çalıştıkları alanda iş bakımından meslekle pek ilgisi olmayan, köyde kalan aileleriyle sık sık ilişkileri kesilen, belediye ya da patronların işlettiği yatakhanelere koyun sürüleri gibi doldurulan ve rejimde hiçbir dayanakları olmayan bu işçiler kelt-

menin tam anlamıyle proleterdi. Sayıları ötekilerden çok düşük olan kalifiye işçiler de olumlu olmaktan çok sakıngandı. En ince endüstrilerin işlenmesinde kalifiye el emeğini sağlayan ve kuşaklardan beri işçi niteliklerini sürdüren bir avuç ailenin dışında savaş endüstrileri de başkente kalifiye işçiler çekmişti. Bu işçiler cephede çarpışmağa gönderilmeyerek asker olarak başkentte alakonmuştu. Bu işçiler her an savaşan askerlerin yanına gönderilme durumu ile karşı karşıya bulunuyordu (1). Daha önceki yılların nisbî sıkı düzenini açıklığa kavuşturan sürekli şekilde cepheye yollanma tehdididir ki az gelişmiş arkadaşlarınınkinden birazcık sönük olan ihtilâl canlılığını frenleyebiliyordu ancak.

Bunlar, bağdaşık (homogéne) bir işçiler topluluğuydu. 1905 yılından beri Sosyal-Demokrasi amaçlarını geniş çapta benimseyen bu işçiler hâlâ İkinci Nikola ile İmparator ailesine karşı için için düşmanlık duyuyorlardı (2). Kendi kendilerine terkedilen bu proletaryanın gerçek siyasal ılımlılığını ancak elebaşılarının sürgüne ve hapise gönderilmeleriyle anlamak mümkündü. Hazırlıksız konuşmalar yaparak ilk adımı atmak cesaretini gösterecek elebaşılarının eksikliği, daha ılımlı olan menşevik yöneticilerinin topladığı ilgi ve bir de canlılığını yitirmeyen vatanseverlik içgüdüsü ihtilâlin ortasında yatıştırıcı bir rol oynayacaktı.

GARNİZON

Buna benzer bir kaynaşma da orduyu yenileştirmişti: Eski "*mujik* alayları" artık geçmişte kalmıştı. Üç yıllık savaş birliklerin sık sık yeniden kurulması, subayların arasına yenilerinin katılması ve subayların prestijinin azalması askerlik sıkıdüzenini

---

(1) Bu işçilerin bazı arkadaşları bu durumdaydı. Çoğu bolşevikti. Yetkililer bunları kara ve deniz birliklerine dağıtmakla sakıncalı bir şey yapmışlardı. Çünkü bu işçiler propaganda eylemlerini etkili bir şekilde sürdürüyorlardı.

(2) Bolşeviklerle menşevikler arasındaki sınırlamanın terbiye ve eğitimden yoksun bir temel ile gelenek bakımından daha çok gelişmiş meslekler arasındaki (örneğin tipografiar, küçük zanaat erbabı, makine işçileri) ayırma aşağı yukarı uygun düştüğü kabul edilirse olayların ortaya çıkaracağı bu dip eğilimler henüz etkisini göstermiş değildi.

adamakıllı bozmuştu. Genel seferberlikten faydalanan eski köklü ordu ulusal bir ordu olmuştu. Memleketin her yanında olduğu gibi orduya da siyasa tohumları karışmıştı. Bir de bütün bunlara, savaşın demokratça bir yönde işlediğini eklemek gerekir. Aynı zamanda şunları da belirtmemiz gerekir: Başkentin işçi topluluğuyle garnizon arasında bir *sembiyoz* (asalak birleşme) kurulmağa başlamıştı bile; Prusya tipi bir sıkıdüzen kurarak birçok kimsenin canını yakan eski alaylara karşı anlamlı bir hoşgörmezlik vardı. Garnizonun kendi özelliği de buna ekleniyordu: Petrograd'daki "gri kaputlular"ın büyük çoğunluğu yedek askerlerden ve ihtilâlci geçmişi olan işçilerden kuruluydu. Ve bu kimseler yarı yitirilmiş bir dâvanın sonucunu görmeden cepheye gitmeğe pek niyetli değildiler. Aralarında "1905 cellâtları" diye ün salan *İzmajlovsi*'lerin de bulunduğu Muhafız alayları özellikle yedeklerin taburlarından ve depo birliklerinden kuruluydu. Asıl Muhafız alayları cephede savaştaydılar ama başkentteki birlikler de aynı ünlü üniformayı giyiyorlardı ve bu birliklerin gösterecekleri güçsüzlük sayılamayacak kadar çok psikolojik yankılar uyandırabilirdi.

DUMA

Önemi küçümsenmemesi gereken Duma bu siyasal üçlü yıldızın üçüncü gücünü ortaya getiriyordu. O sıralarda Duma'nın yıldızı en parlak çağındaydı. İhtilâlin ilk aylarında hep bir ağızdan *istenecek* olan Anayasa Meclisi'nin bir başlangıcı gibi görülen bu Parlamento o sırada kendini saydırabilen tek otorite merkeziydi. Başında bulunanların çekingenliğine karşın hiç bir sansürün sözlerini "çıkarıp atamadığı" tartışmalarının basın tarafından geniş bir şekilde yayımlandığı Duma, Rusyanın tek kürsüsüydü. Bu kürsüde *gerçek* bir düşünce özgürlüğü vardı. Duma üyelerinin yaptığı açıklamalarla konuşma yoluyla yadsınmaz şiddet gösterileri muhalefet şeflerinin ününü sağlamıştı (özellikle işçiler ve menşevikler):

"Duma'daki muhalefet konuşmacılarının adları bütün imparatorlukta geniş çapta tanınmıştı. İhtilâl başlar başlamaz muhalefet yöneticilerinin halkçı bir hareketin kendiliğinden başına ge-

tirilmelerinin nedeni ancak buradadır. Oysa Duma kendi kapsamı içinde en ufak bir rol oynayabilecek durumda değildi (1)."

Halkın sevgi ve ilgisinin ve sosyalist kesimlerde bu meclisin prestij sağlamasının tanıtı, Duma'nın yeniden açılışı sırasında birbirlerini tutan işçilerin 14 Şubat gösterileriyle de kendini göstermişti. Ama bu sevgi ve ilginin doğduğu zamanki siyasal boşluğa yeniden gömülmeyip yaşayabileceğini ve mutlak hükümdarlığın gevşemesi yerini normal bir yarışma ve yaşantıya bırakır bırakmaz ortadan kaybolup kaybolmıyacağını hiç bir şey garanti edemezdi. Günün sorunlarını hem kökünden, hem de memleketin kendiliğinden doğan ihtilâlci eğilimine daha uygun bir şekilde çözebilmek için Duma'da bir "kontak" yaptırmak eğilimi zaten sezilmekteydi. Parlamentonun cilâsı hâlâ parlıyordu ama savaştan iki yıl önce (1912) iktidarın baskısıyle seçilen ve tek gösterisi de İleri Blok'un kurulması olan bu Duma herkesi hayal kırıklığına düşürecek gibi görünüyordu.

Yalnız polis kayıtsız şartsız yetkililere bağlıydı. Halkın nefret ettiği, herkesin "firavunlar" (2) diye adlandırdığı bu polisler halk tarafından sevilmediklerini bildikleri gibi ayaklananların da kendilerine nasıl bir son hazırlamak istediklerini tahmin ediyorlardı. Çünkü sayı bakımından kalabalık olmadıklarından hızla yok olma tehlikesiyle karşı karşıya bulunduklarını biliyorlardı. Petrograd kentinin kendisi polislerin tek müttefiki olarak kalıyordu. Bu kent sanki özellikle bir ayaklanma tahminine göre kurulmuş gibiydi. Moskova ile aralarında bundan daha çarpıcı bir karşıtlık düşünülemezdi. Moskova kilise labirentleriyle, dolaşık küçük sokaklarla doluydu. Moskova bir "engelleme sokaklar" kentiydi. Buna karşılık Petrograd *prospekti*'ler yâni büyük "avlular" kentiydi. *Petropavlovskaya* kalesinin stratejik durumu, Amirallik binasından sonraki avluların pırıl pırıl bir açıklıkla dizilişi, kentin alanlarındaki manevra yeteneğinin değeri düzen savunucularının ellerindeki olumlu kozlardı. Şok da, demek ki, buna göre olacaktı.

---

(1) P.N. MİLYUKOF, Russlands Zusammenbruch, *sayfa 7.*

(2) Günümüze kadar gelen bu adlandırma İncilde geçen şu sözden ötürü kullanılıyordu: (Firavun: "cellât ve gaddar"). Ortodokslar bu deyimi çok kullanırlardı. Rusçadaki "smert faraonam" deyimi de bu yüzden çok ağır bir küfür yerine geçiyordu.

III. — ŞUBAT GÜNLERİ (23 - 28 ŞUBAT)

23 ŞUBAT

"İŞÇİ kadının bayramı" olan Uluslar-arası Kadınlar Günü tam bir kaynaşma içinde bulunan Petrograd'da 23 Şubata rastlamıştı. Mağazaların, dükkânların, fırınların önlerinde uzayan kuyruklarla daha önceki günlerin grevcileri için bu olay ülküsel bir yığın manevrası niteliğini taşıyordu. Gösterinin ilk kışkırtması tekstil alanında çalışan işçi kadınlardan geldi. Proletaryanın ötedenberi en çok sömürülen bu işkolundaki işçileri fabrikalarından ayrıldılar. Bunu yaparken başka işkollarında, özellikle maden endüstrisinde çalışan işçilerin de fabrikalarını bırakmalarını sağlayacak biçimde kışkırtmalar yapmaktan geri kalmadılar. Öğleye doğru halk dalgası yönetmeliklerin bulunduğu mahallelerin dolaylarına dayandı, Nevsikij alanını geçti, belediye Duma'sının (1) önünde gösteri yaparak "ekmek!" istedi. Görünüşe göre tek parola bu oldu. Henüz ortada 90.000 grevci vardı. Saat 18'de duruma el ko-

---

(1) Ya da, Petrograd Belediye Meclisi. Bu meclis K.D. partisi yönünde bir meclisti.

yan polisler "işçilerin % 20 sinin greve katıldığını" oranlıyorlardı

24 ŞUBAT

Ertesi günü tramvay işçilerine grev emrini kim vermişti? Hiç bir direktif alınmadan süreli sarsıntılarla gelişen ve gösteriye katılanları bile şaşırtmışa benzeyen bu hareketin kim'in tarafından başlatıldığını kimse bilmiyordu. Yetkililerin dinmesini beklediği bir kaynaşmayı bu ilk adımdan daha iyi hareketlendirecek bir şey olamazdı. Fabrikalarına katılmaktan engellenen işçiler şimdi kendiliklerinden grevci durumuna gelmişlerdi. Bunların yarısı işlerini bırakmıştı. Yığın olarak bile sloganları daha cesurcaydı. Artık yalnız ekmek istemekle yetinilmiyor, doğrudan doğruya memleketi yönetenler ele alınarak: "Kahrolsun otokrasi!", "Kahrolsun hükûmet!", "Kahrolsun savaş!" diye bağırılıyordu. Karışıklıklar ayaklanmaya dönüşüyordu. Bununla beraber olayın en önemli, en tehlikeli yönleri Nikola Garının dolaylarında kısa bir süre patlayan tüfekler ya da grevcilerin üzerine bir türlü ateş etmeğe karar veremeyen kazak devriyelerinin nisbî iyiliği değildi. Yetkili yöneticiler için en endişe verici tanı (teşhis) *özel binaların* bulunduğu mahallelerdeki meraklıların ve gezinenlerin işçilere karşı açıkça gösterdikleri yakınlıkta okunuyordu. Ayaklanma gene de ölçülü bir nitelik taşıyordu. Öyle ki yüksekten gelen bir emirle akşam çıkan gazeteler karışıklıklardan hiç sözetmemişlerdi.

GENEL GREV

Ama 25 Şubatta gittikçe çoğalan göstericilerin ellerde sallanan kırmızı bayraklarını görmemezlikten gelmek mümkün değildi İşçi topluluğunun % 90'ı artık greve katılmış bulunuyordu. Bunlara, kazak işçileriyle tehlikeli bir şekilde kardeşçe kaynaşan kasketli ve altın yaldızlı düğmeli öğrenciler de katılmıştı. Bir gün önce olduğu gibi göstericiler kentin göbeğindeki Kazan katedralinin çevresinde toplanmışlar ve Nevskij alanını tıkamışlardı. Kalabalıktan *Marseillaise*'le ihtilâlci şarkılar yükseliyordu. İlk dalgalanmalar halkın polislerden ayırmak istediği kazaklara kadar ulaşmıştı. Halk kazaklara: "Sizden olanlara ateş mi edeceksiniz?",

diye bağırıyordu. Bununla beraber öğleden sonra ihtilâl ilk kurbanları Nevskij Prospekt'in (alanının) alt yanındaki Büyük Mağazaların çevresinde verdi. Kurbanların sayısı henüz azdı çünkü güç kullanmak istemeyen kazaklar arasında bir azınlık havaya ateş ediyordu. Ama bu ilk dalgalanmalardan faydalanmak ve karşı gelmeyi büyük bir ayaklanmaya dönüştürmek için göstericilerin silâha ihtiyacı vardı. Oysa uzun yıllardan beri halk son defa hâlâ silâhsızdı.

Akşam vakti ihtilâl yeni kurbanlar veriyordu. Bununla beraber düşman bir kalabalığın ortasında çok zaman zor durumda kalan polisle ordu, dönülmesi imkânsız çatışmaların önüne geçmişti. Petrograd'ın askerî komutanı Kabalov'un taktiğinin şöyle olduğu anlaşılıyordu: "Partilerin katılmalarının yokluğuyle" (1) kendi kendine terkedilmiş gibi görünen bir hareketin yavaşlığı ve kararsızlığı karşısında etkilenen general insanları hâlâ uslandırmaya çalışıyordu. Karışıklığın hâlâ dineceğini umut eden general Kabalov 25 Şubat günü, yâni cumartesi günü işçilere gelecek salıya kadar (2) işlerinin başına dönmelerini yoksa kendilerini cepheye göndermek zorunda kalacağını buyurmakla yetinmişti. Bununla beraber geceleyin bu yatıştırıcı taktiği yasaklayan yeni bir durum çıkmıştı ortaya: İmparator karışıklıklara "hemen ertesi günü son verilmesini" emrediyordu. Artık güç kullanma sırası gelmişti. Her şey pazar gününün kesin olacağını gösteriyordu.

26 ŞUBAT

Ama bu kesinlik yarım kaldı. Bununla beraber gün doğarken kuzey kıyısının büyük bir bölümü ayaklananların eline geçmişti. Bunlar gece süresince işçi mahallelerindeki (özellikle Viborg'daki) polis karakollarını basmışlar, yağma etmişler ya da ateşe vermişlerdi. Yetkililer köprüleri boşuna tutmuşlardı. Neva'yı buz üstünden geçen işçiler garnizonu kendileriyle birleşmeğe çağırmışlardı. Ama birlikler bu çağrıya hiç aldırış etmemişler ve kurulu düzeni ellerinden geldiğince sürdürmüşlerdi.

---

(1) 26 Şubatta yani ertesi günü polis raporlarında belirtildiği gibi.

(2) İşçilerin kendileri de aynı günde genel greve gitmeğe karar vermişlerdi. Bu yeni tanıtılma da olayların gelişmesinde ihtilâlin hiç bir plâna dayanmadığını gösteriyordu.

Bununla beraber çözülmelerden ilki İmparatorluk Muhafız Alayının en değerli birliklerinden biri olan *Pavlovsi*'lerin arasında öğleden sonra görüldü. Ama düzeni bozmağa yeltenenler çabuk hizaya getirildi. Askerlerin ellerinden silâhları alınarak kışlalarına gönderildi. Kışlalardaki 1500 askerin kurşuna dizileceği söylentileri ortaya çıktı. Bu, çarlık, yapısının ilk ve tamiri imkânsız çatırtısıydı, üstelik ihtilâlin açılış töreninin ilk dakikası gibi bir şeydi. Ama bunun önemini kimse kestirecek durumda değildi. Tam tersine, önceliği elinde bulundurmak isteyen ve her türlü baskıyı önlemek isteyen hükûmet o akşam Duma'nın *dağılma kararnamesini* imzaladı. Ayaklanmanın başına geçme ve hâlâ elebaşılardan yoksun bulunan bir ihtilâli aynı yola yöneltme meşruluğu ile büyülenen parlamento üyelerini bu son güç darbesi de kışkırtmamıştı. O gün de öteki günler gibi bir sonuca varmadan sona ermiş oluyordu.

Gerçekten de sosyalist muhalefet yöneticileri yönünden (Kerenski, Ckheidze, Skobelev) ayaklanmaya katılanlar sakıncayla davranmaları konusunda öğütler almağa devam ediyorlardı. Ve hattâ Petrograd'daki bolşevik komitesinin başlıca sorumlularından biri olan Sljapnikov gibi militan (bir düşünce ya da kanı için savaşan) bolşevik, bile ellerine geçirdikleri üstünlüğü daha ileriye götürmek isteyen ayaklanmacılara "askerleri kazanmak ve çarlığı felce uğratmak" için "propaganda işlemine devam etmelerini" öğütlüyordu. Hazırlıklı ve belirgin olmayan bu ayaklanma yöntemli bir şekilde hazırlanan ve harekete geçirilen sosyalist ya da Marksçı ihtilâlin taslaklarından işte böylesine ayrılıyordu. Bu *anonim ayaklanmayı* (kimin harekete geçirdiği belli olmayan ayaklanmayı) "ihtilâlci içgüdülerine" terkedilen yığınlar kendi içlerinden doğan bir gücün dürüstlüğüyle zafere ulaştıracaklardı Çünkü yetkili yöneticiler durumdan henüz umutlarını kesmiş değillerdi. Duma'nın başkanı Rodzjanko başkentteki belirsiz havayı oldukça iyi yansıtan telâşlı bir telgraf gönderiyordu İmparatora:

"Başkentte anarşi. Hükûmet felcè uğradı. Genel hoşnutsuzluk büyüyor. Sokaklarda gelişigüzel ateş ediliyor. Bazı birlikler birbirlerine ateş ediyorlar. Memleketin güvenini kazanmış bir kimseye derhal yeni bir hükûmet kurması için yetki verilmesi gereklidir. Vakit kazanmağa çalışmak imkânsızdır. Gecikme demek ölüm demektir."

Ayaklanmacılarla askerlerin kardeşçe kaynaşmalarından önceki bu geciktirme süresi artık sonuncuydu.

27 ŞUBAT

Daha önceki günlere göre daha belirli olan bugün kesin bir gündür. Önemsiz aktörlerin bir ayaklanması niteliğini taşıyan bu ihtilâlin basit çarkları olan bir kaç kişi önceki günler üzerine gecikmiş ve parça parça bilgiler vermişlerdir ancak. Alışılmış düzene dönülmesinden korkan bir gün önce baş kaldırmış askerler itaatsizliği genişletmek umuduyla sabah erkenden başlayarak komşu birlikleri de "kendi yanlarına çekmek için çalışıyorlardı". Karakolları yağma ederek kundaklayan ayaklanmacıların ya yardım ettiği bu askerler artık geri dönemeyecek bir şekilde meşruluk dışına çıkmış bulunuyorlardı. Bu *çifte ihtilâlci dürtünün* bağdaşması, yâni işçi ayaklanmasıya birliklerin başkaldırmasının birleşmesi, ihtilâlin kesinliğini ortaya çıkarmış oluyordu.

Birlikler direnmeyi bırakmışlardı. Halk da silâhlanıyordu. Başında albay olarak imparator bulunan Volhinya alayı baş kaldırmış, askerler de Preobrazensi (1) *kışlalarına ve davalarını* benimseyen Litvanyalıların arasına dağılmışlardı. 1905'teki bastırma hareketine körü körüne katılan İzmajlovsi'lerle Semenovsi'ler de ayaklanmacılarla birlik olmuşlardı. Subaylar ortadan kaybolmuştu. Ayaklanmacılar Cepanelikteki silâhları almışlar ve Adliye Sarayını da ellerine geçirmişlerdi bile. Gizli polisin nefret edilen dosyaları dağıtılarak bina ateşe verilmişti. İçişleri Bakanlığının, Saray Bakanlığının, askerî valinin bulunduğu binalarla karakollar da ateşe verilmişti. Öğleden sonra Petrograd bir savaş alanına dönüşmüştü. Şurda burda, ayaklanmaya aşırı bir hava verdiren "kızıl horoz" bayrakları görülmekteydi.

AYAKLANMANIN ZAFERİ

Kış Sarayının karlarla örtülü bembeyaz damlarının üstünde kızıl bayrak dalgalanıyordu bile. İmparatorlukla ilgili simgeler hep bir ağızdan *Marseillaise* söylenerek yakılıyordu. Kısa bir süre önce yakalanarak hapse atılan işçilerle siyasal tutuklular serbest bırakılmıştı. İmparatora bağlı kalan son alay Preobrazen-

(1) Muhafız alaylarının en eskisi. İkinci Nikola'nın en beğendiği alay.

si'ler Duma'yı Tauride Sarayından atma görevini yüklenmişlerdi. Dağılma emrini dinleyip dinlememek konusunda kararsız olan, Duma, Tauride Sarayında kural-dışı bir toplantı yapmıştı. Tam kesin harekete geçecekleri anda Preobrazensi alayına bağlı askerler Duma'nın başkanı Rodzjanko'yu alkışladılar. Bu örnek böylece yerleşmiş oldu: Subayları tarafından terkedilen ve otoritenin düşmesiyle şaşıran öteki alaylar da Tauride Sarayına doğru yöneldiler ve fırtınanın ayakta bıraktığı tek organa, yâni Duma'ya içgüdüsel bir kayma ile döndüler. Baş kaldırmalarıyle rejimin kaderini mühürleyerek parlamento üyelerinin önünde Duma'ya bağlılıklarını gösteren birliklerin bu hareketi programsız ihtilâlin özellik taşıyan bir olayıdır.

Akşam üzerine doğru otuz bin asker Duma'nın emrine girmiş bulunuyordu bile. İleri Blok'un çekingen komplocuları için artık vakit geçmiş gibi görünüyordu. Bu Blok'a bağlı olanlar çarı ancak kendi rızasıyle devirmekle yetineceğe benziyorlar ve çok korkulan "alttan yapılacak ihtilâl"i önlemek istiyor gibiydiler. Gene de var sayılan bir meşruluğa sarılmağa çalışılıyordu. hâlâ... Bir yandan da halk bağırarak çağırarak sol milletvekilleri Skobelev'i, Şkeidze'yi, Kerenskij'i istiyordu. Kalabalık özellikle, durma dan bıkmadan alaylara bağlı askerlere nutuklar çeken ve bağıra bağıra direktifler veren Kerenskij'i dinlemeğe bayılıyordu. Ayaklanmacılara ihtilâl taktiğinin *a b* c'sini açıklayan Kerenskij halka bakanları tutuklamalarını, garları ve resmî binaları işgal etmelerini, özellikle telefon santralini ellerine geçirmelerini bağırıyordu. Rejime bağlı kalan kimseler de Amirallik binasına çekilerek kendilerini savunmağa çalışıyorlardı. Ayaklanmacıların Duma'ya (1) götürdükleri ilk mahpuslar (2) meşruluğun düşüşünü ortaya koyuyordu. Öğleden sonra hükûmet görevinden ayrılıyor, ertesi günü yâni 28 Şubatta da General Kabalov imparatora şu telgrafı çekiyordu: "Düzen Petrograd'da yeniden sağlanamadı."

---

(1) Pek mânalı bir saygıydı bu.

(2) Bu kişiler arasında eski başbakan Sturmer, iki deta bakanlık yapan Goremikhin, Petrograd Belediye başkanı General Balk, Amiral Karsof'la Amiral Girs, Ortodoks Kilisesi Ruhanî Başkanı Pitirin vardı. Ertesi günü de Sukhomlimof, Protopopof, 1912'de (yâni Lena toptan-öldürmelerinin oluştuğu yılda) İçişleri Bakanlığı yapan Makarof tutuklanmıştı.

IV. — İKTİDARLARIN İKİLİĞİ

AĞIR ağır gelişen bir ihtilâl sonuçlanmağa doğru gidiyordu. Bununla beraber ihtilâlci geçinip de başarı sağlayamayan ihtilâlcilere karşın bu ihtilâl kendilerine rağmen ihtilâlci olanları fena yakalamıştı. S. R. Mstislavskij'in söylediklerini doğrulayan Troçki 1922'de şöyle yazıyordu: İhtilâl bizleri, yâni parti üyelerini tam uykudayken İncil'in deli bakireleri gibi yakaladı."

Bu duraksamaların, bu hazırlıksızlığın sorumlusu, doğrudan doğruya *dvoevlastye*, yâni ünlü "iktidarların ikiliği" idi. Çünkü oy birliğini sağlayacak enerjik insiyatif yoksunluğu yüzünden hiç bir yeni meşruluk eskisinin yerine konulamıyordu. İki iktidar çarpışıyordu: Bunlar, *Duma Geçici Komitesi* ve işçilerin Sovyetiyle askerlerin sözcüsü olan *Geçici Yürütme Komitesi* idi. Ama ikisi de meşru iktidar hakkına sahip olmağa cesaret edememişti: Bir yandan komitelerdekiler iktidarı kullanmak için kendilerini çok güçsüz görürlerken bir yandan da parlamento üyeleri de monarşinin yerini almağa henüz tereddüt ediyorlardı. İktidarlar ikiliği de işte böyle doğmuştu. Bundan ortaya çıkan rekabet de doğrudan doğruya geçici yeni hükûmetin tarihini yaratacaktı.

GEÇİCİ YÜRÜTME KOMİTESİ

Doğrusunu söylemek gerekirse insiyatif "sokaktan" geliyordu. S.E.M.K. nin (Savaş Endüstrileri Merkez Komitesinin) işçi üyeleri hapisten çıkar çıkmaz Duma'daki menşevik meslektaşlarının yanına gittiler ve ortak konuşma ve danışmalarını yapabilmek için bir salon sağladılar (13 No. lı salon).

Halk elebaşılarının ilk grupu bu salonda 1905'ten beri bütün işçi sınıfını büyüleyen Sovyet'in yeniden canlandırılması için anlaşmaya vardı. Kendilerine "Geçici Yürütme Komitesi" (1) adını veren bu işçi delegeler, sosyalist sorumlularının ilk ihtilâlci hareketi olan çağrılarını öğleden sonra (27 Şubat) yayınladılar:

"Vatandaşlar! Duma'da toplanan işçilerin, askerlerin ve halk topluluğunun temsilcileri, delegelerinizin ilk toplantısının bu akşam saat 7'de İmparatorluk Duma'sında yapılacağını bildirirler. Halkın yanına geçmiş bulunan bütün askerler bölük başına bir kişi olmak üzere vakit geçirmeden delegelerini seçsinler. Fabrikalar delegelerini 1000 işçi üzerinden bir kişi oranında seçsinler. 1000'den daha az sayıda işçinin çalıştığı fabrikalar da bir delege gönderecektir."

Böylece ihtilâlin ilk saatlerinden itibaren işçi temsilcileri burjuva parlamentarizmine halkçı bir "anlaşma" ile karşı çıkmağa hazırlanıyorlardı. Ancak, İşçi sıralarında ilk düşünce ayrılıkları belirmeğe başlamıştı. Aynı gün öğleden sonra ilk şüphe ve duraksamalarından kurtularak etkili bir işbirliğiyle ayaklanmacıların başından ayrılmayan bolşevik elebaşılar broşür-programları yayınlıyorlardı. Az sayıda dağıtılan bu *Manifesto* uyarma değeri taşıyordu. İhtilâlin ilk devresi (safhası) boyunca daha sonraki haftalarda bolşevik yöneticileri, henüz Lenin ortada yokken, şaşılacak kadar ılımlı davranacaklardır. Oysa bu manifesto bütün Marksçı arıklığıyle programlarının bütünlüğünü bozabilecek her türlü uzlaşma çözümünü önceden karşılamağa yöneltilmiş gibiy-

---

(1) Bu yürütme komitesi esas olarak şu kişilerden kuruluydu: Menşevik delegeleri Şıkıyedze ve Skobelef, emekçi Kerenski, Givozdef, Krustalof - Nosar. Aralarında Sokolof ve Pankof'un da bulunduğu Petrograd sosyalist yöneticilerden bazıları da bu komitedeydi

di. Bu ihtilâlci, proleteryacı ve barışçı manifestonun uzlaşmazlığı Sovyet'in yapısındaki menşeviklerin durumlarının çekingenliğini ortaya çıkarıyordu. Burada ihtilâlin genişletmek zorunda kalacağı bir çatlak vardı. Bununla beraber 27 Şubatın hazırlıksız seçimlerinin sağlamlığına itiraz ettikten sonra bolşevikler menşevikleri destekleyen delegelerin ezici bir çoğunlukta bulunduğu Sovyet'e katılmağı kabûl ettiler.

DUMA GEÇİCİ KOMİTESİ

Duma, suçluymuş gibi ortadan kaldırılmasını görmek için daha fazla tetikte bekleyemezdi. Komiserleri (özel memurları) bakanlıklarda ve Duma'nın delege olarak gönderdiği Stratejik noktalarda (1) otoritelerini pekiştirmek bakımından şimdiden bazı zorluklarla karşılaşıyorlardı. Yetkisini * erteleyen imparatorluk ukaz'ına karşı duyduğu saygıdan ötürü Duma resmî toplantı salonunda görevine devam etmekten vazgeçmişti. Böyle yapmakla da kendi otoritesini sarsmış oluyordu. Gene de bir *geçici Komite* seçmeğe karar vermişti. Bu komitenin çok mânalı bir adı vardı: "Petrograd'da düzenin yeniden kurulması ve kurullar ve kişilerle ilişki sağlanması ile ilgili Komite" (2). Bu, güçsüz durumdaki hükûmetin yokluğunda devlet otoritesinin tümden işleyemez bir duruma düşmemesi için kurulmuş bir komiteydi. Yığınlar şimdiden Cumhuriyeti günün zorunluğu haline getirirlerken Duma "ihtilâlci anarşi"yi setler içine almak için meşruluğa dönüşü kolaylaştırmakla görevli ileri gelenlerden kurulu basit bir kabineyi onlara karşı çıkarmanın yeterli olduğuna inanıyordu. Siyasal çekingenlik ve tecrübesizlik yüzünden Duma bütün Rusya için tek bir otorite merkezi kurma fırsatını kesin olarak kaçırmış oluyordu.

PETROGRAD SOVYETİ: İLK KARARNAMELER

Duma geçici komitesinin kararsızlığından faydalanan Sovyet (delege sayısı aşağı yukarı 250 idi) 27 Şubat akşamı Tauride Sa-

---

(1) 26 kişi olan bu komiserlerin hepsi İlerici Blok'a bağlıydı.

(2) Rodziyanko (Duma başkanı), Sulgin, Milyukof, Nekrasof, Konovalof, Livof, Kerenski bu komitedeydiler. Bunların çoğu birinci geçici hükûmette yeniden bulaşacaktır.

rayında toplanmıştı. Bu yeni milletvekilleri Başkan Şkhedze'nin kendilerine sunduğu tedbirleri hiç itiraz etmeden onayladılar: Geçici Yürütme Komitesi çeşitli sosyalist partilerin (1) resmî temsilcileriyle tamamlanmıştı. Temsil niteliği de böylece Duma Geçici Komitesininkiyle dengelenmiş oluyordu. Bundan sonra çarlığın eski başkentinin yaşantısını denetlemeğe yöneltilen ilk gerçek ihtilâlci tedbirler kabul edildi: Bu tedbirler şunlardı: Duma komiserlerinin yanlarında yer almaları için İmparatorluk Bankasına ve Darphaneye muhafızlar gönderilmesi; bir ***yiyecek maddeleri komisyonu*** (yiyecek maddeleri krizi Şubat günlerinin sesli fonu olmamış mıydı?) ile garnizonu yeniden ele almakla görevli bir ***askerî komisyon*** kurulması.

Bolşevik delegelerin ısrarı üzerine "Petrograd mahallelerinde halk iktidarının yerleştirilmesi için görevlendirilecek komiserlerin" yöneticiliği altında ***mahalle komiteleri*** kurulmasına karar verildi. Bolşevik delegeler kaynaşma ve karışıklık bakımından böyle bir şeyi mükemmel bir başarı aracı olarak görüyorlardı. Sık ihtilâlci kareler işte böyle dokunuyordu ve bu da ihtilâlin sonraki gidişinde esaslı bir rol oynayacaktı.

Aynı zamanda 1905'te yayımlanan kısa ömürlü *Izvestya*'lar da Sovyet'in resmî haber organı haline getirilmesi için yeniden canlandırıldı. İmparatorla hâlâ görüşmeler yapan ve adamakıllı sarsılan monarşiye güç kazandırmağa çalışan Duma ile bir çatışma olacak gibi gözüküyordu. Ama tam tersine hiç bir şey olmadı.

YENİ HÜKÜMET (2 MART)

Bunun açıklaması tek bir kelimede toplanıyordu: Duma'ya saygıda. İktidarın doğrudan doğruya çarın elinden alınarak o zamanlar Sovyet'in temsil ettiği halkın ellerine verilebileceğini düşünen cüretli kimseler çok azdı. Parolasız ve programsız hazırlanan bu ihtilâl daha doğar doğmaz uzlaşmaya doğru bir eğilim gösteriyordu.

---

(1) Menşevik çoğunluğunun her zaman ağır bastığı Geçici Yürütme Komitesine artık İhtilâlci Sosyalist ve bolşevik partilerinin resmî temsilcileri de katılmıştı. (Bolşevikler arasında Silyapnikof, Molotof, Zalukiy gibi kimseler vardı).

Çünkü ayaklanmacılar ilk önce sadece otokrasiyi yıkmağa çalışmışlardı. Ve o zaman kimse Duma'nın haklarına itiraz etmiyordu. 28 Şubattan itibaren Duma Geçici Komitesiyle Geçici Yürütme Komitesi arasında pazarlıklar başlamıştı. Geçici Yürütme Komitesi henüz iktidarın yeniden burjuvazinin eline geçmemesi gerektiğini ve otokrasinin de ancak burjuvaziye siyasa ya da toplum bakımından bağlı olanların elenmesinden sonra gerçekten ezileceğini henüz düşünemiyordu. Bununla beraber Geçici Yürütme Komitesi burjuvazinin resmî temsilcileri olan parlamento üyelerine kabineyi kurmaları için hiç bir zorluk çıkaramadı. Yalnız bazı koşullar ileri sürdü: Temel siyasal özgürlüklerin verilmesi, tüm bir siyasal affın ilânı, en uygun süreler içinde bir Anayasa Meclisinin toplantıya çağrılması bu koşulların başlıcalarıydı. *Yalnız siyasal nitelik taşıyan* bu koşullar kendisi de siyasal yaşantının liberalleştirilmesinden yana olan Duma Geçici Komitesi tarafından kolaylıkla kabul edilmişti. Anlaşmazlık yaratan tek nokta monarşinin kaderiyle ilgiliydi: Cumhuriyetçi menşeviklerle monarşiden yana olan parlamento üyeleri arasında her çeşit uzlaşma imkânsız görünüyordu. Bu sorunun Anayasa Meclisinde incelenmesi için anlaşmaya varıldı. Böylece yeni hükûmet yâni geçici hükûmet doğmuş oluyordu (2 Mart). Ve bu yeni hükûmet Anayasa Meclisi toplanıncaya kadar vekilliği sağlamakla görevlendirilmiş oluyordu.

Sanki ihtilâli halk hemen "burjuva parlamentarizmi" tarafından elinden alınmasını görmek için yapmış gibiydi. Bununla beraber, Duma Geçici Komitesi ile eşit koşullar içinde konuşma ve danışma yapmağı sağladığından Yürütme Komitesi hükûmet üzerinde bundan böyle bir avantaj sağlamış bulunuyordu (1). Daha iyisi, Sovyet ve onun adına Geçici Yürütme Komitesi ancak beraberce benimsedikleri programı gerçekleştirmeğe kararlı gözüktükleri ölçüde hükümete güven bağlıyorlardı. Bu *koşullu güven* hükûmetin günlerini daha da ağır bir tehdit altında bırakıyordu. Çünkü karışıklık devresinde tek önemli güç olan halk yığınlarını yalnız Sovyet elinde tutuyordu. Sovyet hükûmetlerini yerine ge-

---

(1) Hükûmete katılmağı reddeden Yürütme Komitesi üzerine hiç bir sorumluluk yüklenmeğe yanaşmamıştı. Hükûmette gözlemci-delege olarak sadece Kerenski bulunuyordu. Başbakan yardımcısı olan Kerenski yeni iktidarda "ihtilâlin elçisi" gibi bir görevli durumundaydı.

tiremez durumda kaldığı zamanı da gene yalnız Sovyet tesbit edecek yetkideydi. Geçici Yürütme Komitesinin Sovyete ve onun gerisinde de sokağa terkettiği iktidardan hükûmet ancak sorumlulukları elinde tutuyordu. Gerçekten de ihtilâlden doğmuş olan hükûmet bu ihtilâlin emanetçisi olduğunu söyleyen Sovyet'i tanımamazlıktan gelemezdi. Böylece kurulan iktidar *iki başlıydı:* "iktidarların ikiliği" doğmuştu.

No. 1 (2 Mart)

Yeni bakanlara Sovyet şimdiden hükûmet otoritesine tam olarak el atma yetkisini tanımıyordu. Aynı gün yürütme organının imtiyazlarına tecavüz eden Sovyet büyük yankılar yaratması muhakkak olan bir kararname yayınlıyordu: Asker haklarının kanunu gibi bir şey olan bu kararname *prikaz* No. 1 ya da Ordu kararnamesiydi. "Muhafız alayının, ordunun, topçu ve donanmanın bütün askerlerine" yöneltilen bir bildiriyle işçi ve asker delegelerinin Sovyeti şunlara karar vermişti:

I. Bütün bölüklerde, taburlarda, alaylarda, bataryalarda, atlı birliklerde, askerlik hizmetinin çeşitli birliklerinde ve bütün savaş gemilerinde bir an önce asker komiteleri seçilecektir...

III. Bütün siyasal davranışlarında her askerî birlik, işçi ve asker delegeler Sovyetine ve onun komitelerine bağlıdır.

IV. İmparatorluk Duma askerî komisyonunun buyrultuları işçi ve asker Sovyetinin kararlarıyla çatışmadığı takdirde uygulanacaktır.

V. Tüfek, makinelitüfek, zırhlı oto vb. gibi çeşitli silâhlar bölük ya da tabur komitesinin emrinde ve denetlemesinde bulundurulacak ve ısrarla isteseler bile bunlar subaylara kesin olarak verilmeyecektir.

VII. Haşmetmeapları, Ekselansları vb. gibi eski adlandırmalar kaldırılmış, bunların yerini Bay Ge-

neral, Bay Albay, vb. leri almıştır. Askerlere kabaca davranmak, özellikle "sen" demek yasaktır. Emre karşı gelindiği takdirde ve genellikle subaylarla askerler arasındaki anlaşmazlık durumlarında askerler birliklerinin komitesine başvuracaklardır.

İlk önce yalnız Petrograd garnizonu için geçerli olan (1) bu kararname Prusya örneği sıkıdüzenle yıllarca alçaltılmış duruma düşürülen askerlere istedikleri hakları sağlamış oluyordu. İlerde askerle vatandaşı birbirine karıştıran kararname doğrudan doğruya ordunun göbeğine siyasayı sokuyordu. Hâlâ dayanabileceği tek gerçek güç de böylece hükûmetin otoritesinden daha başlangıçta alınmış bulunuyordu. Sovyeti hükûmet imtiyazlarının en güçlü emanetçisi gibi bir duruma getiren bu tecavüz, korkulu bir emsal yaratıyordu. Üyelerinin monarşiye bağlılıkla ilgili kanılarını açıklamaktan hiç çekinmeyen bir hükûmetin solun baskısını dengelemeğe yöneltilen bir ağırlık aramış olması normaldir. Monarşiyi kurtarmak ve bu çok eski müessesenin hâlâ faydalanabileceği prestijine dayanmak hükûmete her zamandan çok önemli görünmekteydi.

(1) Bu kararname kısa zamanda bütün orduyu etkiliyerek büyük coşku yaratacaktı.

V. — ROMANOF'LARIN TAÇ VE TAHTLARINI BIRAKMALARI

BİR hareket planı benimseme konusunda Duma üyelerinin işi sürüncemede bırakmaları, Duma Geçici Komitesinin yavaşlığı, delegelerinin imparatorla zamanında ilişki kurabilme imkânsızlıkları monarşinin şanslarını kesin olarak zaten tehlikeye düşürmek üzereydi. Sovyet üyelerinin temsil ettiklerini söyledikleri demokrasi Romanof'ların iktidarına gerçekten karşıydı. Yürütme Komitesi, sadece bir hükümdar değişikliği sağlayarak monarşiyi gizlice sürdürmek amaciyle her türlü teşebbüsten sakınması için Duma Komitesini daha ilk anda uyarmıştı. Çünkü 28 Şubattan itibaren ağzını açmamakta inat eden bir kalabalığa Çareviç'in adını alkışlatmağa çalışan K.D. liderleriyle monarşiyi tutanların siyasası doğrudan doğruya buydu. Programları, Grand-dük Mişel Aleksandroviç'in naipliği altında hükümdarın tahtını oğluna bırakmasını sağlamaktı. Ama durumun ciddiliği karşısında 28 Şubatta başkente gitmek üzere Mogilev'den ayrılan çarın belli bir yerde bulunmayışı Duma Komitesinin aleyhine oldu. Monarşinin kaderi alınan kararların çabukluğuna bağlı bulunduğu bir saatte imparatorun treni Rus ekspreslerinin o muhteşem ağırlığiyle Pet-

rograd'a yaklaşmaktaydı. Başkente 150 kilometre kala ayaklanan birlikler imparatoru gerisin geriye dönmeğe zorladılar. Dış dünya ile bütün ilişkileri hâlâ kesilmiş durumda bulunan imparator bunun üzerine General Russkij'in komutası altındaki kuzey cephesinin genel karargâhının bulunduğu Pskov'a gitti. Tahtı bırakması için imparatorla görüşmeler yapmak üzere görevlendirilen Duma'nın kralcı iki delegesi (Şulgin ve Guckof) 48 saatlık verimsiz bir aramadan sonra 2 Martta çarın yanına varabildiler.

ASKERLERİN DAVRANIŞI

Delegelerin bu işte, derinlemesine kralcı olan ama uzun süredir halkın tutmadığı hükümdarın güçsüzlüğü karşısında endişeye düşen yüksek askerî komuta kurulu tarafından yardım görmeleri gerekiyordu. Başkomutan Alekseef'le çeşitli cephelerin komutanlıklarında görevlendirilen generaller ve hatta 1915'ten beri Kafkas cephesi Komutanlığına atanarak uzaklaştırılan Grand-dük Nikola bile 1916 yılının sonundan beri imparatorun yerine veliahtın getirilmesi konusunda askerlerle sivillerin gizliden gizliye hazırladıkları planları zaten az çok uygun karşılamışlardı. Petrograd'daki durumun ciddiliğini öğrenen ve askerî harekâtın ağır sorumluluğunu yüklenmiş bulunan bu generaller imparatora bağlılıklarıyle vatanseverlikleri arasında sıkışıp kalmışlardı. Gözlerinde ulusal bağımsızlığın tek garantisi olan ordudaki birliği her ne pahasına olursa olsun olduğu gibi tutmak isteyen bu komutanlar hükümdarın taç ve tahtını bırakmasıyle ancak memleketin çözülmesinin önlenebileceğini ve bir iç savaştan kurtulabileceğini anladılar. Veliahtın tahta çıkmasıyle ulusal birliğin yeniden kurulacağına güvenen komutanlar hükümdar değişikliğini uygun bulduklarını Başkomutan Alekseef'e (2 Mart sabahından itibaren) hiç bir zorluk çıkarmadan bildirdiler.

İKİNCİ NİKOLA'NIN TACINI VE TAHTINI BIRAKMASI

Monarşininkinden ayrıymış gibi görünen imparatorun kaderi artık kesin olarak belli olmuştu. Hiç sevilmediğini birden açıkça anlıyarak *Güncesine* "Çevremde rezillik ve alçaklık... Hainlik,

aşağılık şeyler ve aldatmalar" diye not düşen hükümdar Guçkof'la Sulgin'in tuttukları ve kardeşi Grand-dük Mişel Aleksandroviç adına hazırlanan tahtı bırakma konusundaki vesikayı imzaladı (1). Monarşi araya sıkışan bu süreden bile faydalanamayacaktı. Geçici yeni hükûmetin zayıflığı, Anayasa Meclisinin kararına öncelik verilmesine karşı koyan Sovyet'in doğrudan doğruya baskısı salatanatı pek kısa süren Grand-düke aleyhinde rol oynamıştı. Tabiatı bakımından yüksek görevle pek yatkın olmayan, tahta çıkışının doğurduğu kavga ve itirazlardan usanan Grand-dük kendisine yapılan teklifi kabul etmemişti. Kabulü halinde ileri sürdüğü koşullar (gelecekteki Anayasa Meclisinin gecikmesini öngören onaylama) o andaki durumda tahtı bırakma eylemine eşdeğerdi.

İmparatorun da Grand-dük'ün de taç ve tahlarını bırakmaları 3 Martta arka arkaya yayınlandı ve memlekette gerçek bir coşkuyle karşılanmadı (2). "Mutlak hükümdarlık, parmakla değince devrilebilen çürümüş bir organ gibi hemen hemen hiç uğraşmadan savaşmadan çökmüştü" (Rosa Luxembourg). Vahşice öldürülen bir çok subayın hayatına mal olan korkunç Baltık ayaklanmaları (27 Şubat-4 Mart) dışta bırakılırsa bu hazırlıksız ihtilâl çok kan dökülmeden yapılmıştı. Bu subaylar arasında Baltık donanması komutanı Amiral Nepenin'le Cronstadt kalesi komutanı Amiral Viren bulunuyordu. Petrograd'dan bir kaç yüz metre kadar ötede bulunan bu adacık kendininkinden başka otorite tanımayan bir çeşit kızıl cumhuriyet niteliğini taşıyan aşırı eğilimli bir garnizonun denetlemesi altında bulunuyordu artık.

Geçici hükûmetin denemeğe karar verdiği gibi, ihtilâli yalnız siyasa alanında sınırlandırmak mümkün olacak mıydı? Savaşın arifesinde, eski İçişleri Bakanı P. N. Durnovo imparatoru şöyle bir hayale karşı uyarmıştı: "Siyasal ihtilâl Rusyada imkânsızdır; her ihtilâlci hareket de kaçınılmaz bir şekilde soysuzlaşarak sosyalist harekete dönüşecektir." Oysa yeni hükûmet üyelerinin bütün isteği ihtilâli setler arasına alarak yıpratmakta toplanıyordu.

---

(1) Tahtını ve tacını oğlu Aleksis'e bırakmağı düşünen İkinci Nikola son anda kararından caymıştı.

(2) Moskova ile Nizni-Novgorod, Samara, Saratof, Korkof gibi bazı kentler 28 Şubattan itibaren İhtilâl hareketine katıldıklarını Petrograd'a bildirmişlerdi.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BİRİNCİ GEÇİCİ HÜKÜMET (2 MART - 3 MAYIS 1917)

I. — BİRİNCİ GEÇİCİ HÜKÜMET

PROGRAM.— Başlıca görevi gelecekteki Anayasa Meclisini toplantıya çağırmak olan yeni hükûmet ihtilâl vekilliğini doldurmak üzere *geçici* olarak tasarlanmıştı (1) Görevi de çok kesin olarak belirtilmişti; gerçekleştirmesi gereken başlıca tedbirler şunlardı:

---

(1) Yeni hükûmet şu kişilerden kuruluydu: Başbakan ve İçişleri Bakanı: Livof (ilerici); Dışişleri Bakanı: Milyukof; Ulaştırma: Nekrasof; Eğitim: Manuylof; Tarım: Singaref (dördü de K.D.); Ticaret ve Endüstri: Konovalof; Maliye: Teresçenko (ikisi de ilerici); Savaş ve Deniz: Guçkof (ekimci); Adalet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı: Kerenski (emekçi. Kerenski az sonra İhtilâlci Sosyalist partisine katılacaktır).

I. Bütün siyasal, dinsel, askersel, tarımsal, vb. olaylarla ilgili suçlar için derhal ve eksiksiz bir af ilânı.

II. Durumun ve günün gerekleri oranında askerleri de içine alan söz, basın, toplantı özgürlüğü.

III. Her türlü kast, din, ulusçuluk ayrımının kaldırılması.

IV. Hükûmetin ve anayasanın biçimine karar verecek olan doğrudan doğruya ve gizli genel oylarla seçilecek bir anayasa meclisinin toplanmasını öngören hazırlıklara derhal başlanılması.

V. Polisin, seçilen baş'ları mahalle yetkililerinin otoritesi altına verileceği bir milis'le değiştirilmesi.

VII. İhtilâle katılan birlikler Petrograd'dan başka bir yere gönderilmeyerek silâh altında bırakılacaktır.

VIII. Hizmet saatlarında sıkıdüzen olduğu gibi uygulanacaktır. Hizmet saatları dışında askerlerle vatandaşlar eşittir.

Genel af, siyasal özgürlükler, Anayasa Meclisinin toplantıya çağrılması: Duma Komitesiyle Sovyet arasındaki anlaşma işte bu üç noktada toplanıyordu. İki tarafın beraberce hazırladığı programın gerisi yeni iktidarın ikili duygu ve düşüncesini açığa vuran bir *uzlaşma* metniydi. Bu da programın savaş sorunu, tarım sorunları, işçi sorunları gibi esaslı noktalar üzerinde neden açıklamalar yapmadığını göstermiş oluyordu. Rejim sorunundan da sözedilmiyordu programda. Kabahat da monarşi ile cumhuriyet arasında kesin bir ayırım yapmağa kalkışan sorumlulardaydı (1). Bütün bu sorunlardan programda hiç sözedilmemesinin bir nedeni vardı: Tam bir yetkiyle karar vermek Anayasa Meclisine düşüyordu. Asıl bağlantı işte buradaydı: Yakın bir süre içinde kurulacağına inanılan Anayasa Meclisi sadece bir geçiş kabinesi (intikal kabinesi), gelecekteki meclisin çalışma komisyonu gibi bir kurul haline indiriyordu. Onun içindir ki sürüncemeye uğradıkça

(1) Cumhuriyet ancak Kornilof'un askerî darbesinin başarısızlığından sonra 1917 yılının Eylûl ayında resmen ilân edilecektir.

karşıt uçları ergeç ortaya çıkaracak olan bu anayasa boşluğuna bir an önce son verilmesi gerekliydi. Oysa, daha çok devrimleri ve ihtilâli frenlemekle uğraşmak eğilimindeki hükûmet zamanın aleyhine çalıştığını anlamadı.

HÜKÛMET GÖREVLERİ

İmparatorla beraber bütün imparatorluk da çökmüştü. Meşru hiç bir otorite kalmamıştı ortada. Hükûmetin toplandığı Tauride Sarayına her yandan birbirine benzeyen telgraflar geliyordu: Valisinden son polis memuruna kadar eski yönetim örgütünde herkes iz bırakmadan ortadan kaybolmuş, eski yönetim örgütünün yerini de kendiliğinden ortaya çıkan örgütler, Sovyetler, halk kurtuluş komiteleri, halk elebaşılarının toplantıları almıştı... Yönetim tam bir boşluk içindeydi. Devleti yeni baştan kurmak gerekiyordu. Kendilerini hiç bir zaman için bağlı hissetmedikleri hükûmet iktidarına karşı otokrasi halk yığınlarında dağınık bir düşmanlık yarattığından bu sorun daha da korkulu bir nitelik taşıyordu. Hiç bir çağda halk, iktidar eylemine halkı ortak etmeksizin üzerine dışardan baskı kuran bir Devletle duygusal bir kaynaşma kuramamıştı. İhtilâlin zorunlu kaldığı bu *yeni sosyal sözleşmeyi* ortaya çıkarıp yerleştirmek şansına ancak Anayasa Meclisi sahipti. Yönetim işleriyle Devleti yeniden canlandırmak için Sovyet tarafından sıkı bir şekilde denetlenen hükûmet her türlü zorlama çaresinden yoksundu. Tek silâhı inandırma yoluydu (1).

Halkın hiç istemediği açıkça anlaşılan savaş hükûmetin karşısına son ve korkulu bir sorun olarak çıkıyordu. Ne türlü olursa olsun savaşa bir son verme teşebbüsü de eninde sonunda Müttefiklerin baskısı ile karşılaşacaktı. Zaten ayrı bir barış yapmağı tasarlamaktan şüphe edilen imparatorun düşmesinde Müttefiklerin etkisinin de bir payı vardı. Fransa, İngiltere, İtalya da hiç şüphesiz 11 Martta yeni hükûmeti garanti sözü almadan tanımış değillerdi.

---

(1) Geçici hükûmet bu anlamda tanımlanabilmişti. Krenski: "Harekete geçirme organlarından yoksun sinir sisteminin merkezi" demişti.

ADAMLAR

Devletin yeniden kurulması, sosyal devrimler, çarpışmaların durdurulması: Bütün bu görevler bir geçiş kabinesinin otoritesine uygun düşmüyor gibiydi. Memleketin güvenine dayanan halkçı bir hükûmet bu işi ancak başarabilirdi. Oysa, yığınların adını tanıdığı Başbakan yardımcısı Kerenski'nin dışında bakanların çoğu tanınmamış kimselerdi. Aralarında Miljukof gibi halk tarafından sevilmeyenleri de vardı. Köylülerle düşüp kalktığından tarım sorunlarıyle yakından ilgilenmek fırsatını bulan eski *zemstvo* doktoru Singarev de; insanseverliğiyle tanınan ama zayıf siyasal yeteneğini çok önemseyen zengin sanayici Konovalof da; hatta aslında tam bir liberalizme bağlı olduğu halde bunu ihtilâlci bir karakterle karıştıran Moskovalı büyük tüccar Guckof (bu adam Boer'lerle beraber çarpışmış ve Makedonyalıların ayaklanmasına katılmıştı) da yeterince gerçekçi bir "setler arasına alma" Siyasasını kavramak için gerekli görüş cesaretine sahip değildiler. Müttefikleri yatıştırmak ve çarlık diplomasisinin gizli yönlerini garanti altında bulundurmak amacıyle Dışişleri Bakanlığında bulunan Miljukof bu hükûmetin "beyniydi". İngiliz alışkılarına karşı aşırı düşkünlüğüyle tanınan ve çarlık Rusyasının "emperyalist savaş amaçlarının" yanında olan (1) bu profesör ihtilâl döneminde bir devlet adamı için zorunlu olan yığın sezgisinden yoksundu. K.D. partisi her şeyi altüst eden bir ihtilâl döneminde işte böyle iktidara getirilmiş bulunuyordu. Siyasasının anahtarı olan ihtilâl kararlılığını zorla kabul ettirebilmek için bir de Witte bulmak gerekliydi; ama ancak bir Prens Lvof bulunabildi. Prens Lvof zemstvos'ların lideriydi. İmparatorluk yönetmeciliğinde yetişmişti. Görevlerini dikkatle yapan bu namuslu başbakan bütün hükûmeti özetliyordu: Bu, emirleri yerine getirmekle görevli kimselerden kurulu bir kabineydi. Bu hükûmetin "başı" eksikti.

(1) Geleneksel savaşların bu amaçları başlıca şu noktalarda toplanıyordu: İstanbul ve Boğazlar, Ermenistan, İranın kuzey kesimi. Türkiyenin ve Avusturya'nın parçalanmaları da bu amaçların içindeydi.

TEDBİRLER

Otorite eksikliğinin çabuk farkına varan ve aynı zamanda gelecekteki Anayasa Meclisinin imtiyazlarına da uymak isteğini duyan hükûmet kısa süre içinde vekillik rolünü benimsedi. Temel olarak programı imparatorluk yapısının ayakta kalabilen bölümünü yıkmakla görevlendirmiyor muydu hükûmeti? O da böyle yaptı: bir kararnameyle 5 Marttan itibaren çarlık zamanının bütün valileriyle vali yardımcılarını bir kararnameyle azlederek yerlerine adlarını da belirterek *zemstvos* başkanlarını atadı. Gerçekten de hükûmet yönetim makinesini yeniden çalıştırabilmek için savaşın görevlerini ve yetkilerini arttırdığı *zemstvos*'larla belediye örgütlerine güveniyordu. Genel af (1) 6 Martta ilân edildi. Bunu da 12 Martta ölüm cezasının kaldırılması izledi. 20 Martta hükûmet bütün ulusal, dinsel ve tüzel kısıtlamaları ortadan kaldırdı: siyasa ve vatandaşlık haklarındaki eşitlik artık Rusyaya girmiş bulunuyordu. Bu arada (7 Mart) düşük hükümdar Sovyet'in baskısıyla Carskoe Selo'da göz hapsine konulmuş, imparator ailesinin toprakları da Devlet malı ilân edilmişti (12-16 Mart). Eski Rejim de böylece tam anlamıyla çökmüş oluyordu.

Çok zaman "ulusların cezaevi" diye adlandırılan bir imparatorluğun etnik azınlıkları için demokratlaşmak, her şeyden önce özgürlüklere ve ulusal bağımsızlığa dönüş anlamına geliyordu. Böylece Finlandiya anayasası da yeniden eski haline getirildi (4 Mart). Polonya bağımsız bir Devlet kurabilme yetkisini sağlamış oldu (12 Mart). Ukrayna'nın özerkliğini (otonomisini) hazırlamak ve Türkistan'la Kafkasya'nın yönetim işlerini yeniden düzenlemek için komiteler kuruldu. Böylece ihtilâl, o zamana kadar birliğini hükümdarla Kilisenin sağladıkları bir imparatorluğun varlığını tehdit eden merkezden uzak bir hareketin başlamasına yol açmış oluyordu. Ve bu tehdit bir çok ulusçu kesimin ihtilâle düşman olmasıyla sonuçlanıyordu.

28 Şubatta kurulan işçi milislerin denetlenmeden çoğalmaları karşısında endişelenen hükûmet bunları içine çekmeleri için az

---

(1) Bu genel af sayesinde bütün sürgünler Rusyaya döndü. Bunların memleketlerine akın etmesi İhtilâlin gidişini ve iç yapısını yavaş yavaş değiştirecektir.

çok hükûmetten yana görünün beledî milisler örgütledi (1). Hükûmet 7 Martta programına Çalışma Bakanlığının kurulmasını ekledi (bu Bakanlık Mayıs ayında kurulabildi), az sonra da "fabrika komiteleri"ni tanıdı. Bunlar patronlara karşı kendiliğinden ortaya çıkan bir işçi birliğiydi. Aynı zamanda hükûmet çalışanlara sendika haklarını da verdi. Ama Petrograd'da sekiz saatlik çalışma gününü kanunlaştırmak için Sovyet'in hükûmete baskı yapması gerekti (7 Mart). Gıda maddelerinde duyulan zorluklar yüzünden büyük toprak sahiplerinin buğdaylarına arka arkaya el konmak zorunda kalındı. Toprak ürünleri stoklarının sayımı yapıldı (21 Mart), sonra buğday tekele alındı (25 Mart). Ama ya güçsüzlükten ya da anlaşmalı davranışlardan ötürü bu son tedbirler kaale alınmadı. Ve vergilemeyle güdümlü ekonomi yollarına gitmekten korkan hükûmet böylece hükûmete karşı propagandaya daha fazla yatkınlaşan halkın önünde toplulukların sevgisini güçlendirmek fırsatını yitirmiş oluyordu.

Buna eşit bir çekingenlik de hükûmetin *tarım* siyasasında görülüyordu. Köylülerin hak isteklerinin ne olduğu zaten biliniyordu. Singarev baştanaşağı demokratik bir tarım komiteleri sistemi hazırladı (20 Mart). Bunların başına da devrimleri hazırlamakla görevli bir *Merkez Tarım Komitesi* getirdi. Bu komite yerli komiteler tarafından dile getirilen köylü istekleriyle kaynaşacak olan bir kanun tasarısı hazırladı. Ama tasarının oybirliğiyle kabul edilmesini Anayasa Meclisine bırakmakla hükûmet (isteyerek ya da istemeyerek) devrimleri bloke etmiş oluyordu. Bu arada, büyük toprakların kendileriyle ilgileri olmayan bir takım kimselere soyut olarak dağıtılışıyle istedikleri toprakların ellerinden gittiğini görmekten endişe duyan köylüler arasında kaynaşma büyüyordu. İzinli ya da kaçak askerlerin memlekete dönmesiyle ve ilk bolşevik broşürleriyle alevlenen karışıklıklar Nisanda yeniden başlıyordu. Ve böylece hükûmet tasarılarının su götürmez ataklığının sağlayabileceği üstünlüğü de yitirmiş oluyordu.

Anayasa meclisi vekilliğinin uzatılması aleyhine işlemesine karşın, hükûmet Anayasa Meclisini toplamakta gecikiyordu. Hükûmet bir seçim kanunu tasarısı hazırlamakla görevlendirilecek özel bir komisyon kurmak için Nisan ayının ortasını beklemişti.

---

(1) Bu işçi milisler daha sonra bolşevik yönetimi altında Kızıl Muhafız Alayının çekirdeğini kuracaktır.

Sınırlar içinde binlerce kilometrelik alanlara dağılan kadınlarla askerlerin oylarının meclisin toplanmasından önce aylarca sürecek bir zamana bağlı olacağı hesaplanıyordu. Ama hükûmet şimdiden kendini de hızla içine alan bir ihtilâlin barışçı gelişmesine bel bağlamış gibi görünüyordu hâlâ...

II. — SOVYETLER

DOĞUŞU VE YAYILIŞI

BU ise gerçekten *iktidar ikiliği*'nin ikinci kutbu olan Sovyetleri hesaba katmamak demekti (1). Sovyetlerin doğuşu 27 Şubata uzanıyordu. O gün 1905 örneğini canlandıran Duma milletvekilleriyle sendikalı işçiler Petrograd'da birinci Sovyeti örgütlemeğe çalışmış, bu Sovyet de hükümetle ilgili görevleri yetkisi altına almıştı hemen (*prikaz* No. I, yiyecek maddelerinin denetlenmesi ve işçi milisi). Bu örnek okul yaptı: bu kuruluş bütün Rusyada kendiliğinden gelişmeğe başladı. Askerlerle işçiler Petrograd Sovyetini tanıyan yerli Sovyetler seçtiler. Petrogad Sovyet'nin önemi ve temsil gücü arttı. İlk *İşçi ve Asker Delegeler Sovyetleri Konferansı* Petrograd'da toplandı (29 Mart-3 Nisan). Bu toplantıda meşruluğu sağlamlaşan Geçici Yürütme Komitesine da-

---

(1) Bu konuda Lenin'in tanımlaması şöyleydi: "İktidar ikiliği şudur: Burjuvazinin geçici hükûmeti yanında henüz zayıf olan, henüz ilkel olan ama var olan ve su götürmez şekilde büyüyen bir başka hükûmet ortaya çıkmıştı ve bu hükûmet — işçi ve asker delegeleri Sovyetidir."

ha ılımlı taşralı on altı üyenin katılması kararlaştırıldı. ***Merkez Yürütme Komitesi*** adını alan bu konferans bundan böyle ***Devlet Kurumu*** niteliğiyle ortaya çıkmış oldu. Daha ağır gelişen köyler buna ancak Nisan ayında ayak uydurdular. 3 Mayısta Petrograd'a çağrılan bir ***Panrus Köylü Kongresi*** de delegelerini merkez yürütme Komitesinde görev almaları için başkente gönderdi. Menşeviklerle İhtilâlci Sosyalistlerin merkez yürütme Komitesinde o zaman tam bir etkisi vardı. Sovyetlerin halk tarafından sevilmesi arttığı ölçüde halkın gözünde sevgisini gittikçe yitiren hükûmet böylece karşısında korkunç bir rakip bulmuş oluyordu.

KARAKTERLERİ

Hükûmetle "Sovyet iktidarı" arasında Şubatta başlayan meşruluk yarışı sonuncunun lehine dönüyordu. Fabrikalarda, atelyelerde, ya da kışlalarda seçilen Sovyetler kuruluşları bakımından gerçekten ***halk parlamentolarını*** temsil ediyorlardı. Sınıf organları olan bu halk "meclisleri" her türlü ulusal danışmanın yokluğunda memleketin en geniş ve temsil yetkisi en büyük organlar halindeydi. Sık sık yapılan kısmî seçimler bunların kamuoyunun sadık bir yansıması olduğunu ortaya çıkarıyor ve kendilerine olağanüstü manevî bir otorite sağlıyordu. Anayasa Meclisi bekleye bekleye sözgelişi havada asılı kalan meşruluk böylece karşıdakilerin hatâsı yüzünden sovyetlerin yönüne doğru bir eğilim gösteriyordu.

Artık Sovyetler yavaş yavaş yürütme gücüne dönüşüyorlardı: öyle ki, Sovyetlerin aldığı *kararlar fabrikalarda,* garlarda, postahanelerde, alaylarda kanun yerine geçmekteydi... Halkçı ve kendiliğinden ortaya çıkan bu demokrasi tohumu, karanlıktan aydınlığa çıkmakta olan yeni bir Rusyaydı. Bu Rusya henüz kararsızlık içindeydi ve tecrübesizdi, ama geçici hükûmeti ansızın yakalayarak örgütlemeğe başlıyordu. Devlet ve meşruluk konusunda iki karşıt kavramı temsil eden bu iki güç arasında rakiplik olması kaçınılmaz bir şeydi. Çünkü biri parlamenter demokrasiyi savunurken öteki oybirliği demokrasisini ya da sınıf demokrasisini tutuyordu. Şubat-Ekim 1917 arasındaki ihtilâlin tarihini de doğrudan doğruya bu iki gücün çekişmesinde aramak gerekir.

HAREKETLERİ

Bununla beraber başlangıçta Petrograd Sovyeti liderleri Ceretelli, Şkheydze, Dan hükûmetin yerini almağa çalışmadılar. Mayısa kadar da Sovyetler bir burjuva hükûmetine karşı çalışanların çıkarlarını savunmak için sosyalist partilerin kurduğu bir çeşit sendika gibi görülüyordu (1). Ama halkın baskısı çok kısa bir süre içinde Petrograd Sovyetini kendine karşın harekete geçirmeğe zorlamıştı. Petrograd Sovyetinin ilk ve en ünlü müdahalesi *prikaz No. I* olmuştu. *Prikaz No. I* askere tam vatandaşlık hakkını tanıyor ve orduyu doğrudan doğruya onun denetlemesine bırakıyordu. Bunu başka tecavüzler de izlemişti: İkinci Nikola'nın belli bir yerde göz hapsine alınmasını ve iş gününün sekiz saata indirilmesini Sovyet istemiş ve kabul ettirmişti. Sovyet denetlemesi ordunun üzerinde de baskı yapıyordu. 6 Marttan itibaren Fransız İhtilâlinin örneğini yeniden uygulayan Sovyet birliklerinin ve başlarının ihtilâle bağlılıklarını garanti altına almakla görevlendirilen ordu komiserleri seçmiş ve atamıştı. Bundan başka, Sovyet temsilcileriyle ordu komitelerinden ortaya gelen bir "özel komisyon" Bakan Guckof'a bağlanmıştı. Bunun da anlamı şuydu: Guckof istediği kadar Ulusal Savunma Bakanı olduğunu söyleyebilirdi ama geçici hükûmet tüm olarak Sovyetin buyruğu altındaydı. Gerçekten de Petrograd garnizonu Sovyetin de imzası bulunmayan bir emri geri çeviriyordu. Karadeniz ve Baltık donanmalarının delegeleri de 16 Marttan itibaren Petrograd'a gelerek Sovyetin otoritesini tanımışlardı. Alaylar birbiri ardınca hükûmete "koşullu güven" takrirlerini benimsiyorlardı. Bu takrirler de hükûmetin bütün otoritesini elinden alıyordu.

Bununla beraber başta Petrograd Sovyeti olmak üzere Sovyetler iktidarı istemiyorlar — ya da henüz istemiyorlardı. Şkheydze ile beraber Geçici Yürütme Komitesinin kurulmasına önayak olan Sukhanof bunu daha Martın ilk günlerinde kesin olarak açıklamıştı

---

(1) İşçi sınıfının hak iddialarını hükûmete iletmekle görevlendirilen bir ilişki komisyonu *Petrograd Sovyeti tarafından bu anlayış içinde kurulmuştu.*

"Çarlığın yerini alan iktidar ancak burjuva bir iktidar olmalıdır... Bu sonuca doğru yönelmek gerekir: yoksa ayaklanma başarı kazanamaz, ihtilâl de yitirilmiş olur."

Bu düşünce o zaman hemen hemen oybirliğiyle paylaşılıyordu. Rus marksçılığının kurucusu olan Plekhanof da bunu benimsemişti. Bolşeviklerin çoğunluğu da henüz Rusyanın ancak burjuva bir ihtilâl yapabilecek, olgunlukta olduğu ve proletaryasının da hükûmet görevlerini üzerine alamayacak kadar tecrübesiz bulunduğu düşüncesine katılıyordu. Ama bolşeviklerle menşevikler arasındaki ayrılma da gene bu noktada toplanmış oldu. Ve bu bozuşma Sovyetlerin siyasal karakter ve isteklerini ortaya çıkaracaktı.

III. — MENŞEVİK - BOLŞEVİK ÇEKİŞMESİ

Tek bir gövdeden yani Sosyal-Demokrasi'den (1) ortaya çıkan ve ayrılıkları 1903 yılına dayanan bu iki karşıt topluluk siyasa alanındaki savaşmaya ihtilâlle ilgili çok değişik iki felsefe, işçi savaşması ve proletaryanın yönetilmesi konusunda da birbirleriyle bağdaşamayan iki anlayış getiriyordu. İhtilâlin sonucu bu iki rakip arasındaki savaşmanın başarısına bağlıydı.

Bu karşıtlık esas bakımından üç noktada toplanıyordu: Parti anlayışı, ihtilâl anlayışı, savaşın karşısında benimsenecek davranış.

a) PARTİ ANLAYIŞI — 1903 ayrılığını ortaya çıkaran bu sorun hâlâ günün sorunuydu. İki anlayış karşı karşıya gelmişti: Bu parti ya herkese açık bir parti olacaktı ve bu partinin faal üyeleriyle bu partiye karşı sempati duyanlar bulunacaktı ve

---

(1) Rus Sosyal-Demokrasisinin resmen doğuşu 1898 yılının Mart ayında Minsk Kongresinde olmuştu. Bu ihtilâlci Marksçı partinin temelleri bu kongrede atılmıştı.

menşeviklerin (1) düşündükleri gibi çeşitli eğilimlerin düzenli noktalar arasında toplandığı bir parti niteliğini taşıyacaktı; ya da halkta ihtilâl bilincini uyandıracak özellikteki seçme profesyonel ihtilâlcilerin güttüğü sıkıdüzeni çok güçlü bir savaşma partisi olacaktı (2). Lenin'in ve ihtilâlin geleceğinin partinin temizliğine bağlı olduğunu düşünen bolşeviklerin parti anlayışı buydu.

b) İHTİLÂL ANLAYIŞI — Sorun hayatiydi: Proletarya düşüncesine yavaş yavaş *kendiliklerinden* ısınan yığınların içten doğan siyasalarına güvenilecek miydi (menşeviklerin tezi)? Yoksa ihtilâlci tutumların gelişmeleri *hızlandıracak* daha ileri görüşlü bir parti tarafından dışardan çabuklaştırılması gerekmez miydi (bolşeviklerin tezi)? Rus proletaryasının güçsüzlüğünü iyi bilen ve Avrupanın batısındaki daha çok gelişmiş kapitalist memleketlerde proleter ihtilâlinin doğabileceğini tahmin eden Marx'a harfi harfine bağlı olan menşevikler "demokratik-burjuva" ihtilâli, esaslı bir aşama gibi görüyorlardı. Bir yandan ihtilâlin güçlü ve tecrübeli bir proletarya tarafından yeniden harekete getirilmesini beklerken, burjuvaziyle taktik bir anlaşma pahasına bile olsa, ihtilâlin bu birinci bölümünün —feodalliğe karşı olan bölümünün— sağlamlaştırılması zorunluğu duyuluyordu. Bir *ara* gerekliydi. Doğrusu istenirse durmadan "reformizm"in (3) gözetlemesi altında bulunan menşeviklerin geçici hükûmete getirdikleri "koşullu güven"in anlamı da işte buydu.

---

(1) Süresi kısaltılmış bir toplantıda geç yapılan bir oylama sonucunda "azınlıkta kalanlar" adını almalarına karşın (Ağustos 1903) menşevikler Sosyal-Demokrasi'nin içinde çoğunluktaydılar.

(2) Lenin 1902'de "Ne Yapmalı?" da bu anlayışla ilgili olarak şöyle yazıyordu: "Bizim görevimiz, Sosyal Demokrasi'nin görevi içten doğma hareketlerle savaşmaktır, işçi hareketinin içten doğma sendikacı eğilimini burjuvazinin kanadı altına sığınmaktan kurtarıp ihtilâlci Sosyal-Demokrasi'nin kanadı altına getirmektir." Kendisini partide demokrasiyi yıkmakla suçlandıran menşeviklere Lenin ihtilâlci bir örgütü demokratça yönetmenin imkânsız olduğunu söyleyerek karşılık veriyordu.

(3) İktidarın karşıtı olarak kullanılır. Normal düzende kanuni reformlar yapılarak daha büyük bir sosyal adalet sağlamak amaciyle toplumda değişiklik yapılabileceğini göstermeğe çalışan siyasal sisteme denir (Çevirenin notu).

Bolşeviklerin sözcüsü Lenin'in durumu bambaşkaydı. İhtilâl programı da bambaşkaydı. Menşevikler gibi burjuva ihtilâliyle (feodalliğe karşı) proletarya ihtilâli (kapitalizme karşı) arasında bir aranın gereğini kabul eden Lenin bu arayı en kısa süresine indirmeğe çalışıyordu. Şubat ihtilâli zaferle sonuçlanmıştı ki *aynı zamanda* endüstri'de ve toprakta liberal burjuvaziye karşı işçilerle köylülerin birliğini gerçekleştirmesi gereken proletarya ihtilâlini (1) Lenin günün sorunu haline getirdi. Sovyetlerin ihtilâlci potansiyelini (sınıf örgütlenmesi) ve Rusyanın "burjuva-demokratik" bir rejimi destekleyecek siyasal ya da sosyal her türlü temelden yoksun olduğunu hemen farkeden Lenin'in derin sezgisi derhal proletarya ihtilâline geçişe dayanıyordu. Menşeviklerin koşullu bir güven taktiğine Lenin Rusyaya döner dönmez "Bütün iktidar Sovyetlere" sloganı ile karşı koyacaktı.

c) SAVAŞ KARŞITLIĞINA DAVRANIŞ — İki tarafın da davranışı daha önceki seçme haklarından ortaya çıkıyordu. Menşevikleri İkinci Guillaume'un Almanyasına karşı yeni demokratik özgürlükleri savunma kaygısına zorlayan vatansever davranışa Lenin uluslar-arası Zimmerwald (Eylûl 1915) ve Krienthal (Şubat 1916) kongrelerinin uzlaşma götürmeyen sınırını karşı koyuyordu. Bu da şu önemli noktalarda toplanıyordu: Emperyalist savaşın reddi, uluslar-arası proletaryanın birleşmesi, kapitalist burjuvaziye karşı ihtilâlci savaşın örgütlenmesi ve övgüsü. Böylelikle Lenin, Sovyeti geçici hükûmeti körü körüne izleme durumuna sokan ve Rus ihtilâlini Fransız-İngiliz emperyalistlerinin insafına bırakan menşevik vatanseverliğini sert bir şekilde suçluyordu.

Ama bolşevik tezlerini bütün uzlaşmazlığıyla Lenin'in yokluğunda henüz kimse savunmağa cesaret edememişti. Bütün ihtilâlci Rusya önce, bir koalisyon hükûmetiyle Alman istilâcısına karşı vatanseverce savaşın sürdürülmesini öğütleyen menşevik

---

(1) Bu kuram Troçki'nin durmadan sürüp giden ihtilâline oldukça yakındır. Sosyal-Demokrasi'nin gönüllü askeri olan Troçki ihtilâlci hareketin durmadan sürüp gitmesini istiyordu. Aynı zamanda ihtilâlin parçalanarak en sonunda dağılıp gitmemesi için ulusal sınırların dışında durmadan gelişmenin sağlanması Troçki'nin başlıca düşünceleri arasındaydı.

tezlerine katılmıştı (1). On iki yıldır sürgünde bulunan Lenin'in Rusyaya dönmesidir ki ihtilâlin yürüyüşünü değiştirdi ve ihtilâli menşevikler tarafından öğütlenen uzlaşma siyasasının dışına itti.

(1) Özellikle Kamenef bu düşüncedeydi. Stalin'le birlikte yönettiği Pravda'da Kamenef şöyle yazıyordu: "Özgür bir ulus kurşunlara kurşunla, toplara da topla karşılık verir."

IV. — LENİN'İN DÖNÜŞÜ

İLK DÖNÜŞLER

GEÇİCİ hükûmet tarafından ilân edilen genel af çarlık cezaevlerinin kapılarını açmıştı; Sibirya taşıp taşıp duruyordu. Her gün başkente yeni bir sürgün kafilesi geliyordu. İkinci Duma'nın eski Sosyal Demokrat milletvekilleri Sagof, Badaef, Afanasef, Ceretelli de bunlar arasındaydı... 13 Martta da yanında Stalin ve Kamenef olduğu halde bolşevik milletvekili Muranof dönüyordu. Petrograd aynı zamanda ünlü tethişçi kadın Vera Figner'i karşılamış, onu da kısa bir süre sonra (29 Martta) yaşantısının yarısını cezaevinde geçiren "Rus ihtilâlinin büyükannesi" eski halkçı kadın Bresko-Breskovskaya izlemişti. Kendilerinden daha aşırı duygular beklenen bu sürgünler de emperyalist Almanya'nın Rusyadaki ihtilâlin kaderine yönelttiği tehdidin altında büyülendiklerinden büyük bir çoğunluk halinde menşevik siyasasına güveniyorlardı.

LENİN: "UZAKTAN MEKTUPLAR"

Lenin'in durumu hiç de böyle değildi. Asıl adı Vladimir İliç Ulyanof olan Lenin 22 Nisan 1870'de Simbirsk'de doğmuştu. Babası taşra ilkokulları müfettişiydi. Çara karşı komplo kurmakla suçlanarak idam edilen kardeşi (Mart 1887) tutuklandığı zaman Lenin 17 yaşındaydı. Bu idamdan Lenin kişisel tethişçiliğin güçsüzlüğünü aklında tuttu ve 1888-1889 yıllarında keşfettiği Marx'ın kuramlarına (teorilerine) yönelmeği tercih etti. Artık yolunu bulmuştu. Yıkıcı uğraşlarda bulunmakla suçlanarak Kazan Üniversitesinden koğulan (1891) Lenin öğrenimini Saint Petersburg'da tamamladı. Bu kentte Marksçı çevrelerle bazı işçi çevrelerinin içine girdi. Bir ara memleket dışına geziye çıkan Lenin Plekhanof'la tanıştı. Sonra ihtilâl propagandası yapmakla suçlanarak tutuklandı ve üç yıl için Sibiryaya sürüldü (1896). 1899 yılında Sibiryada ***Rusyada Kapitalizmin Gelişmesi*** adlı eserini tamamladı. Bunu ***Ne Yapmalı?*** adlı eseri izledi (1902). Bu eserler onu Rusya sosyal-demokrat işçi partisi'nin bolşevik eğiliminin şefi durumuna getirdi. *Iskra*'nın ilk çıkışına katıldı ve 1903 yılında partide doğan düşünce ayrılığında kesin bir rol oynadı. 1905 ihtilâlinde Rusyaya dönen Lenin ertesi yıl yeniden memleketinden ayrıldı. O yıldan sonra siyasa sürgünlerinin gezgin yaşantısını yaşadı. Çevresinde kendisine bağlı bir avuç insan vardı. Lenin'in parti ve ihtilâl anlayışını taviz vermeden savunmasına bu insanlar da katılıyorlardı (Özdekçilik "materyalizm" ve empiriocriticisme (1), 1908-1909).

İhtilâl haberi Lenin'e Zürih'teyken ulaştı. Bunca beklenen ihtilâlin "uzlaşmaya" doğru yol değiştirmeğe başladığını hemen hissetti. Bu yüzden *Pravda*'ya çok önemli uyarmalarda bulunuyordu. Bu ihtilâl ancak bir başlangıçtır; barışı ve düzeni ancak proletarya ihtilâli sağlayabilir; çalışanlar "Sovyetlerin yürütme organı" olmağa uygun düşecek bir proletarya milisi halinde örgütlenmelidirler; Rusyayı Fransız-İngiliz sermayesinin baskısı altına koyan "yağma anlaşmaları"nı açığa vurmak gereklidir, aynı zamanda emperyalistlerin savaşına da hiç bir taviz verilme-

---

(1) Empiriocriticisme: Fen ve bilim eleştirmesi üzerine kurulmuş çağdaş felsefe doktrini. Bu doktrinin başlıca temsilcileri Avenarius ve Mach'dır (Çevirenin notu).

melidir. Bunlar, korkan *Pravda* yazı işleri kurulunun ancak ilkini yayınladığı (22 Mart) *Uzaktan dört mektup*'tur (7-12 Mart).

TANITLAMA ORTADAYDI: Ancak onun varlığı programını başarıya ulaştırabilirdi; memlekete dönmesi zorunluydu. Ama bu ihtilâlci savaş içindeki Avrupa'yı nasıl aşıp geçecekti? Savaş aleyhindeki bozguncu siyasasının korkusuyla Fransa ve İngiltere Lenin'in transit geçmesini istemiyordu. Bir ay süren faydasız başvurmalardan sonra Lenin'in Almanya'nın kapısını çalmaktan başka çaresi kalmamıştı.

DÖNÜŞ: "Kurşunlu vagon". — Platten adındaki İsviçreli bir sosyalist Bern'deki Alman Büyükelçiliğiyle görüşmeleri üzerine aldı. Alman Büyük Genel Karargâhı daha önce savaş boyunca bir çok defalar çeşitli Rus ihtilâlci çevrelerini siyasa ve para bakımından desteklemiş ve rakibin ateş çizgilerinde sosyalizme yaklaşıp çok sayıda broşür dağıtmıştı. Lenin'in dönüşü daha önceki psikolojik saldırıları başarıya ulaştıracak ve düşman yönündeki düzenin bozulmasını sağlayacak yolun açılması için bir fırsat gibi görünüyordu. Anlaşma çok çabuk gerçekleştirildi. Platten, Rus sosyalistleri tarafından ödünç alınan vagonun exterritorialité'sini (1) elde etti. Vatana geri gönderilenlere ileri sürülen tek koşul eşit sayıda Alman tutuklusunun serbest bırakılmasını sağlamağa çalışmasıydı. Kurşunlu vagon efsanesiyle Alman parası alarak Almanyanın hesabına çalışan Lenin masalı işte böyle doğmuştu.

NİSAN TEZLERİ

28 Martta Zürih'ten ayrılan Lenin 3 Nisan akşamı Petrograd'a varıyordu. Karşılanması için Sovyet tarafından görevlendirilen Şıkeydze kısa bir hoşgeldin konuşmasiyle Lenin'i "gerek içerden gerekse dışardan her türlü darbeye karşı ihtilâlimizin savunmasına" çağırdı. Sadece bir çekidüzen verilmesi gereken ama bir oldu bitti gibi benimsenen bu ihtilâl anlayışına Lenin derhal açık bir ihtilâl anlayışını, proletaryanın ayaklanmasiyle iktidarı ele geçirecek bir ihtilâli karşı koydu. Çünkü Lenin'in o akşam gelir gelmez ve ertesi günü (4 Nisan) birinci Sovyetler Kongresinin bolşevik bölüğünde doğaçtan açıkladığı on ünlü tezin anlamı buydu. Bu önermelerin hepsi de menşevik siyasasına teker te-

---

(1) Exterritorialité: Memleket dışı kural.

ker meydan okuma gibi bir şeydi: Lenin, ihtilâlci demokrasiyi dışarıya karşı savunma görevini burjuva bir hükûmete emanet etmeğe gelen *vatanseverliğe şantajı* açığa vuruyordu. Menşeviklerin öğütlediği burjuva demokrasisine baştanaşağı demokratik bir sınıf cumhuriyetiyle, bir *sovyetler cumhuriyetiyle* karşı çıkıyordu. Başarının ilk koşulları Lenin'e göre şunlardı: Bankaların ulusallaştırılması, üretimde işçi denetlemesi, Internationale'in yeniden kurulması, henüz azınlıktaki bolşevikler tarafından yığınların sabırla bolşevik eğitimine yöneltilmesi (1).

İş bu programı bolşevik partisinin merkez komitesine ve Şubat ihtilâlini iyice benimseyerek burjuva ihtilâlinin tamamlanmamasına ve o günki proletaryanın güçsüzlüğüne itiraz eden "eski bolşeviklere" kabul ettirmeğe kalıyordu. Bunu ***Rusya Bolşevikleri nin 7 ci Konferansı*** yerine getirdi. (24-29 Nisan). Lenin'in tezlerinin benimsendiği bu konferansta aynı tezler ihtilâlci hareketinin temeli olarak yerleşti. Artık bolşevik programı kesin çizgilerle ortaya çıkmıştı: Ulusal savunmaya hiç taviz verilmeyecekti, geçici hükûmet hiç desteklenmeyecekti, "iktidarın tümü sovyetlere" slogamı benimsenecekti.

Ve böylece Lenin'in savaş arkadaşlariyle Proletaryanın zihninde çok önemli siyasal ve Psikolojik yepyeni bir değişiklik oluyordu: Her zaman için uzak ve sonu belirsiz bir şey gibi düşünülen bir sonucu içtenlikle benimsemeye başlıyorlardı: Bu da *iktidarın ele geçirilmesiydi.* En kesin etken olarak ortaya çıkan Lenin'in sözleri ve doktrini tam hedefi bulmuştu: Gerçekten de Lenin ihtilâlinin ulusal savunma gerekleri karşısında gerilemeğe başladığı ve Almanyaya karşı savaşın sürdürülmesine katılmak için müttefik devletlerin Petrograd Sovyetine bir kaç sosyalist milletvekili gönderdikleri zamanda Petrograd'a dönmüş bulunuyordu (2). İşçi yığınlarının, giyimli kuşamlı menşevik liderleri-

---

(1) 4 No. lı tezin anlamı özellikle buydu. Bolşevik partisinin henüz küçük bir azınlık olduğunu kabul eden bu tez bolşevikleri Sovyetlerin "taktik hataları üzerinde yığınları sabırla, yöntemli olarak, inatla "aydınlatmağa" çağırıyordu. Bolşevik partisi böylece durup dinlenmeden bir propaganda eylemine çağırılmış oluyordu. Geniş çapta bir sözlü saldırının yer bulacağı bolşevik yayınları olaylarda esaslı bir rol oynayacaktı.

(2) Fransız sosyalist milletvekilleri arasında A. Thomas ve M. Cahin bulunuyordu.

nin keyiflerince yönettikleri belirli amaçlardan yoksun olan bu ihtilâlin soluğu tıkanıyordu. Belirli bir programı olan tek kişi Lenin'di. Ve Lenin bu programıyle bu ihtilâle bir anlam kazandırıyordu (1).

(1) Kanadada İngilizler tarafından gözaltında tutulan Trotski de 4 Mayısta dönmüştü. Böylece başlıca aktörler dönmüş bulunuyorlardı. İhtilâlde verilen ara sonuna yaklaşıyordu.

V. — SAVAŞ

GEÇİCİ hükûmetin karşılaştığı sorunlardan en korkulusu savaştı. Tarım sorunu, sosyal kanunlar sorunu gibi öteki bütün sorunlar savaşa bağlıydı. Anayasa Meclisinin toplanması bile ulusal savunma gereklerinin gerisinde ikinci plana atılmıştı. Kendi savaşı olmayan bir savaşın izinde sürüklenen ihtilâlin geleceği üzerinde ağır bir tehdit dalgalanıyordu. Savaşın sürdürülmesi de olayların doğurduğu yeni duruma küçümseyerek katılan bir asker kastını güçlendiriyordu. Düşmanın gücünü yitiresiye bir savaş "İhtilâlin gücünü tüketecek savaşa" (Troçki) dönüşebilirdi. Hükûmetin ve ihtilâlin kaderi doğrudan doğruya buna bağlıydı.

SOVYETİN DAVRANIŞI

Ortada iki şıklı çıkmaz vardı ve bunlar çözülmez gibi görünüyordu: Memlekette ihtilâli gözden çıkarmak bahasına Hohenzollern'lerin mutlak yönetimine karşı bir ihtilâli savunmak mı, yoksa bir Alman saldırısının yayılması karşısında ihtilâlin kaybolup gitmesini göze alarak ihtilâli içeride sağlamlaştırmak mı gerekiyordu? Birinden biri üzerine bahse girmek zorunluğu vardı. Lenin'in dönüşünden önce memleketin hemen hemen tümü vatan-

severlikleriyle ihtilâl coşkunluğu arasında sıkışmış kalmıştı. Almanyada ihtilâl kopamıyacağına pek inanmayan menşevikler de kesin bir siyasanın çizgilerini ortaya çıkaramamışlardı. Petrograd Sovyeti tarafından "bütün memleketlerdeki işçi ve proleter arkadaşlara" yöneltilen (14 Mart) bir *Uluslara Çağrı* menşeviklerin tek resmî tutumu olmuştu. Avrupa uluslarını yöneticilerinin emperyalist siyasasıyla savaşmağa ve "barış lehinde ortaklaşa harekete geçmeğe" çağıran bu "yarı savunmacı, yarı barışçı" çağrıda uygulanmasına uygun düşebilecek hiç bir nokta yoktu. Üstelik Stokhod (21 Mart) âni Alman saldırısı da kısa bir süre içinde bu öğütlerin faydasızlığını ortaya çıkaracaktı. Ne savaş yapmağa, ne de savaşı durdurmağa yanaşan menşevikler pek kapalı bir şekilde barış yapmaktan başka bir şey öğütlemiyorlardı En iyi barış yapma yolunun gene de savaşı kazanmak olduğunu düşünen bir hükûmetle aralarında anlaşmazlık çıkması böylece kaçınılmaz oluyordu artık

"MİLYUKOF'UN NOTASI"

14 Marttaki *Uluslara Çağrı* geçici hükûmetle Petrograd Sovyetini karşı karşıya getiren anlaşmazlığı billurlaştırmıştı. Müttefiklerin zihinlerine takılan bir gün önceki uygunsuz izlenimi hafifletmek isteyen Milyukof 16 Martta Sovyetten ayrılarak bu Çağrının hükûmeti hiç bir şekilde taahhüt altında bırakamıyacağını açıklıyordu. 23 Martta yaptığı bir basın toplantısı, Milyukof'a "İstanbula sahip olmanın her zaman için Rusyanın bir görevi olduğunu" hatırlatmak fırsatını veriyordu. Her türlü emperyalist savaşa, yâni savaşı haksızca sürdürmeğe ve böylece ihtilâle karşı olanların durumlarını güçlendirmeğe yöneltilen her türlü yayılma amacına düşmanlık duyan Sovyet için bu kadarı fazlaydı. Sovyet bu bildirinin geri alınmasını isteyince hükûmet 27 Martta Sovyetin yanında yer aldı (1). Sonra Sovyet, 16 Mart

(1) Sovyete gönderilen bir notada hükûmet özellikle şunu belirtiyordu: "Özgür Rusyanın halkı yeni topraklar fethetmeğe çalışmamakta ama halkların kendi haklarını kendileri koruma temeline dayanarak en kısa zamanda âdil ve sürekli bir barışın imzalanmasını istemektedir". Bu, Milyukof tarafından ortaya atılan ilhakçı amaçların resmen yalanlanmasıydı.

hükûmet notasının düzeltilmesiyle ilgili olarak, bu durumu Müttefiklere bildirmesini hükûmete kabul ettirdi. Hükûmet bunu yerine getirdi. Ama Milyukof Sovyet tarafından kabul ettirilen "ne bağlanma ne de yardım" formülünü özetleyen hükûmet notasını değiştirmişti. Yalnız kendi sorumluluğu altında kaleme alınan ek bir paragrafta "bütün ulusun *son zafere* kadar dünya savaşını sürdürmeğe kararlı" olduğunu belirtiyordu. Hükûmetle Sovyet arasındaki işbirliği siyasasını başarısızlığa ulaştıran ve memleketi oldu bitti karşısında bırakan bu metin barutu ateşledi.

NİSAN GÜNLERİ (20-21 NİSAN) VE HÜKÛMETİN DÜŞMESİ

Notanın açıklanması kızışık bir havaya raslamıştı. Zaten ihtilâl kurbanlarının ulusal gömme törenlerinin (23 Mart) Petrograd halkının belirli bir barışçı eğilimde olduğunu ortaya çıkarmıştı. Kısa bir süre sonra da Lenin'in dönüşüyle "savaş savunucularına" karşı saldırılarının keskinliği kendisini casus ve kışkırtıcı olarak suçlayan vatansever basında çok keskin bir kampanyaya yol açmıştı. Aynı ulusçu çevreler 17 Nisanda bir *savaş sakatları günü* düzenlemişlerdi Savaş sakatları şu vatansever dövizlerle geçit resmi yapmışlardı: "Yaralarımız muhakkak zafer bekliyor!" "Barış isteyenler kahrolsun!". Ama bu çaba boşunaydı: savaşın uzatılmasıyle ihtilâlin kötü duruma düşeceğini düşünenlerin sayısı gittikçe yükseliyordu. Üstelik hükûmetin "savaşçı" siyasasına karşı Leninci propagandanın diktiği bazı işçi topluluklarıyle çarpışmalar da olmuştu. 18 Nisan (Rusyada ilk defa resmen kutlanan *1 Mayıs Bayramı* (1) günü) halkın savaşı tutmadığını bir defa daha ortaya çıkarmıştı: Sovyet barışçı parolalarının alkışlandığı büyük bir halk yürüyüşü düzenlemişti. "Bağlanmasız ve yardımsız barış" sloganı savaştan bıkan ve sosyal devrimlerin sonundan endişe duyan geniş halk tabakalarının duygularını iyi anlatıyordu. Daha ertesi günü öğrenilen Milyukof'un notası bu ihtilâlci barışçılık havası içinde bir bomba etkisi yarattı.

İşçilerle askerler hemen 20 Nisanda sokağa döküldüler. Hükûmete karşı koyan dövizler bu gösteriye yarı ayaklanma niteli-

---

(1) Grégoryen takviminden on üç geride olan Rus takvimi Sovyet Rusya tarafından 1 Şubat 1918 tarihinde bırakılmıştı.

gi veriyordu. Ertesi günü daha yoğunlaşan bu gösteride bolşevik elebaşılarının çevrelediği halk alayları K. D. nin öğütlemesiyle yapılan bir burjuva karşıt - gösterisiyle çatıştılar. Sovyetin araya girmesi sayesinde çatışma zamanında önlendi. Doğrudan doğruya garnizona bağlı bulunan Sovyet, Petrograd askeri komutanı General Korniloff'un önayaklığını yapmak istediği savaşma çabalarını durdurdu ve her türlü sokak gösterisini yasakladı. Şubattan beri ilk defadır ki kan akmamıştı. Hükûmetin yerine getirmeğe çalıştığı siyasal kararlılık bozulmuştu: İhtilâl yeniden yol almağa başlıyordu. Bütün saygısını yitiren Milyukof ve Sovyet tecavüzleriyle hakları elinden alınan Guckof bir hafta sonra görevlerini bırakıyorlardı (27-30 Nisan). Birinci geçici hükûmet süresini tamamlamıştı.

Bolşevik partisi bu nisan günlerinden iki defa yararlanmış olarak çıkıyordu: Taktik bakımından bolşevik partisinin yanında olanlarla bu partiye sevgi duyanlar partiye karşı ilk defa güvenle bağlanmak fırsatını Nisan olaylarında bulmuşlardı; siyasa bakımından da Milyukof'un davranışı, gerek hükûmetle Sovyet arasındaki işbirliğinin boşluğunu açıklayan gerekse vatanseverliğe yapılan her türlü şantajı yargı giydiren Lenin'in tezlerini parlak bir şekilde doğrulamış oluyordu. Bu günler özellikle savaşın halk tarafından hiç tutulmadığını ortaya çıkarıyordu. Ve bu da, savaşın derhal durdurulmasını tek başına öğütleyen Lenin'e Sovyetlerin bolşevik bölüğüne geçmelerini sağlaması için oldukça güçlü bir araç sağlıyordu.

İş yeni hükûmeti kurmağa kalmıştı. Hükûmete katılmaktan her zaman kaçınarak gene hükûmetin davranışlarını ayıklayıp temizleyen Sovyetin siyasal sorumsuzluğuna öfkelenen burjuva bakanlar hep birden görevden ayrılma tehdidiyle sosyalistlerin yeni kabinede görev almaları zorunluğu üzerinde ısrarla durdular. İhtilâl ikinci dönemine giriyordu: Bu da koalisyon hükûmetleri dönemiydi

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KOALİSYON HÜKÜMETLERİ (5 MAYIS - 25 EKİM 1917)

I. — İKİNCİ GEÇİCİ HÜKÜMET (5 MAYIS - 23 TEMMUZ)

KOALİSYON KABİNESİ

NİSAN günleri, Milyukof'un halk tarafından sevilmemesi, ve Guckof'un görevinden ayrılışı (30 Nisan) kabinenin yeniden ele alınmasını zorunlu kılmıştı. Petrograd Sovyet'ini ellerinde tutan sosyalistler (menşevikler ve Sosyalist İhtilâlciler) için artık her türlü iktidar paylaşmasını reddetmeyi sürdürmek söz konusu olamazdı: Kabine sorumluluklarının bir kısmını üzerlerinden atmak isteyen ve sosyalistlerin "uyanık sansürcü" rolünde çekinmeden Sovyetin arkasına çekilmelerini görmekten yorulan bakan-

larla K.D. partisi üyeleri hükûmette yalnız kalmağı, reddettiler. Şubatta enerjiyle geri itilen *koalisyon* ilkesi yerleşmişti.

Ulusal güçlerin bir araya getirilmesinden yana olan Kerenski bir koalisyon hükûmeti öğütlüyordu. Bunu da yaparken sosyalistlerin iktidara katılmasında ihtilâlin yeni bir gelişmesini gören yığınların duygusunu yankılamış oluyordu. 1 Mayısta hükûmete katılma taraflısı olduğunu açıklayan Sovyet de aynı düşüncedeydi. Koalisyona karşıt bolşevik teklifi ancak 100 oy alabildi; doğrudan doğruya sosyalist bir demokrasinin kurulmasını mevsimsiz bulan ve hükûmete daha ihtilâlci bir yön vermeği düşünen menşeviklerle Sosyalist İhtilâlciler teklife önem vermemişlerdi. Prens Lıvof'un başkan olarak kaldığı *koalisyon hükûmeti* yâni ikinci geçici hükûmet işte böylece kurulmuş oldu (5 Mayıs) (1). Bununla beraber altı bakanlık sosyalistlere raslamıştı. Sosyalistler özellikle Çalışma, Tarım, Yiyecek ve Savaş Gereçleri ile Adalet Bakanlıklarını ellerinde tutuyorlardı. Kendisi de Ulusal Savunma Bakanı olan Kerenski şu yorumlamayı yapıyordu: "İhtilâlin başlangıcından beri ilk defa olmak üzere hükûmet, yönetmek gerekeni isteyip yaptırmak, düzene sokmak durumuna gelmişti."

PROGRAM

Kabineye katılmakla sosyalistler gerçekten de hükûmet üzerinde denetlemelerini daha da güçlendireceklerini ve "ihtilâlin siperlerinde ileri yeni bir duruma geçeceklerini" düşünüyorlardı. Bu hayal ürünü hesabın aleyhlerine döneceği belliydi: İktidar ikiliğini olduğu gibi kabinenin içine taşıyan koalisyon, kabineyi güç-

(1) Yeni kabine şöyle kurulmuştu: Başbakan ve İçişleri Bakanı: Lıvof; Dışişleri Bakanı: Teresçenko; Ticaret ve Endüstri: Konovalof (ikisi de ilerici); Maliye: Singaref; Ulaştırma: Nekrasof; Eğitim: Manuylof; Devlet Basiret bakanı: Sakhovskoy (dördü de K.D.); Savaş: Kerenski; Adalet: Pereverçef; Tarım: Çernof; Çalışma: Skobelef; P. ve T. : Çeretelli; İaşe: Pesekhonof (hepsi İhtilâlci Sosyalist ve menşevik ya da düşünce bakımından bunlara yakın). Üç yeni bakanlığın kuruluşu (Çalışma, İaşe, Devlet Basiret) sosyalistlerin girerlerken hükûmete zorla kabul ettirmek istedikleri ihtilâlin yeniden harekete geçişini belirtiyordu.

lendirmediği gibi sosyalistleri de zayıflatıyordu. Yeni hükûmetin programı sosyalist anlamda ve 2 Marttaki programa göre muhakkak ki kesin bir gelişmeyi gösteriyordu. Hükûmet tarım sorununu incelemeğe hazırlanmak için harekete geçeceğini, yiyecek sorunlarını çözümleyeceğini (1), üretim işlerini Devletin denetlemesine bırakacağını ve barış lehinde bir kampanya açacağını bildiriyordu. Ama yeni hükûmetin niyetlerini gerçekleştirmek için hangi yollara başvuracağını kimse bilmiyordu. Anayasa Meclisinin hangi tarihte toplantıya çağrılacağının bir defa daha belirsiz oluşu hükûmetin her türlü hareketini felce uğratmağa devam ediyordu. Ordunun yeniden düzenlenmesini ve "memleketle Müttefiklerin uğrayabileceği bir bozgunu önlemek amacıyle savunma ve saldırma hareketlerine" katılabilecek duruma gelmesini öngören paragrafın ancak uygulanma şansı vardı. Ordu üzerinde otoritesi olduğu sanıldığı için Savunma Bakanlığına getirilen Kerenski bu yeni "ihtilâlci saldırıyı" hazırlamak amacıyle 11 Mayısta cepheye gidiyordu.

Halkın tutmadığı ve burjuvaziyle eski sınıfın ileri gelenleri tarafından işletilen ve yalnız askerlik alanında henüz işlemeğe devam eden eski yönetim makinesinin esirleri olan K.D. üyelerinin de bulunduğu koalisyon kabinesine katılan sosyalistler kaybedeceklerini bile bile bu oyuna girmişlerdi. Eski barışseverliklerini bir yana bırakmaları, sevilmeyen ve belirsiz bir savunma hareketine katılmış olmaları da birinci ve ikinci Livof kabineleri arasındaki benzerliği daha da kesinleştirmişti. Piç ve güçsüz bir koalisyona yalnız bolşevikler katılmamışlardı. İktidarın aşınması, tarım ve ekonomi sorunlarının karışıklığı artık bolşeviklerin lehine çalışıyordu. Her ne bahasına olursa olsun açık ve belirli bir siyasa teklif edenler de gene bolşevikler olmuştu. Menşeviklerin ve Sosyalist İhtilâlcilerin hükûmete katılmaları durmadan artan işçi ve askerlerin bir bölüğünün kendilerinden yüz çevirmesine ve sovyetlerin gitgide bolşevikleşmeğe yönelmesine yol açmıştı. Lenin'in dönüşünden beri bolşeviklerin varmağa çalıştıkları amaç da zaten buydu.

---

(1) Toprak ürünlerinin toplanması yaklaştığı bir sırada taşıtların düzensizliği yüzünden yiyecek maddelerindeki buhran gerçekten gittikce ağırlaşıyordu.

TEDBİRLER

Gerçekten de beklenen devrimlerin hiç biri gerçekleşmiyordu. Soyut satışlarla bölünen büyük toprakların ellerine geçmemesinden korkan köylüler bunu bir çok defalar belirtmişler ve isteklerinin uygulanması için başvurmuşlardı. İşte bu isteğe uyan "*mujiklerin* bakanı" Sosyalist ihtilâlci Çernof köylerde her türlü arazi ve emlâk alış-verişini yasaklayan bir kararname çıkarmıştı (17 Mayıs). Evet ama bu tedbirin uygulanmasını sağlayacak hiç bir garanti yoktu. Üstelik hükûmet 15 Mayısta, köy yönetmeciliğindeki yetkileri genişletme konusuyla ilgili olarak *zemstvos*'ların otonomisini (özerkliğini) öngören ve köylerde tek ihtilâl organı olan yerli Sovyetlere ve tarım komitelerine bir oyun oynamak tehlikesini yaratabilecek önemli bir değişiklik yaparak bunu yayınlamış bulunuyordu.

Bir yandan da K.D. nin sol kanat üyesi Nekrasof demiryolu işçileriyle *vikzel*'in (1) demiryolları üzerindeki denetlemesini kabul etmişti. Ama sosyalist Skobelef işçi komitelerine üretim üzerinde en ufak denetleme hakkını vermek yeteneğinden yoksundu. Ücretlerin tartışılması ve yeniden gözden geçirilmesi için kurulan özel komisyon kayda değer bir sonuca varamıyordu. Buğday tekelinin uygulanması ve toprak ürünleri stoklarının sayımı (bu tedbirler sırasıyle 21 ve 25 Mart tarihlerinde karar altına alınan tedbirlerdi) pek yavaş gelişiyordu. Devletin ekonomi üzerindeki her türlü denetlemesine karşı olan Bakan Konavalof ise görevinden isteğiyle ayrılıyordu (27 Mayıs). Hükûmet Rusya'nın her yanında sekiz saatlik çalışma gününü kanunlaştırmağı geciktiriyor, üstelik ulusal hak iddialarını keskinlikle belirten Ukrayna'yı da karşısında buluyordu (2). Kabinede bakanlar arasında birlik olmaması, temel devrimleri Anayasa Meclisine (3) bırakma isteği

---

(1) Demiryolları işçileri sendikasının merkez Komitesi.

(2) Bu taşra bölgesi kendi kendine bir hükûmet kurmuştu. Buna aynı zamanda Rada da denmekteydi. Burjuva ve ulusçu olan bu hükûmet egemenliğini 10 Haziranda yayınladığı ilk universal (ya da hükûmet manifestosu) ile kurmuş olmuyordu. Memleketin ikiye ayrılmasının önüne geçmek artık mümkün olmayacak gibi görünüyordu.

(3) Anayasa Meclisinin toplantı günü en sonunda 30 Ekim olarak kararlaştırılmıştı.

her türlü gelişmeye, her türlü yeniliğe sistemli bir şekilde set çekilmesinden başka bir işe yaramıyordu. En sonunda hükûmetin bütün işi savaşın sürdürülmesi üzerinde toplanıyor ve bu da Sosyalist İhtilâlcilerle menşeviklerin zor duruma düşmelerine yol açmış oluyordu.

SALDIRI HAZIRLIĞI

Aldığı kararları uygulamak gücünden yoksun olan hükûmet kendinden önceki hükûmetin yaptığı gibi inandırıcı yönde çaba gösterme durumuna düşmüştü. "Baş kaldırıcı" rolündeki Kerenski'nin cepheye giderken üzerine aldığı görev özellikle bu niteliği taşıyordu. Fransanın Silâhlanma Bakanı A. Thomas'ı da yanına alan Kerenski moralleri bozulan ve bolşeviklerin "pacifisme" (1) propagandasının etkisinde kalan birliklere saldırı düşüncesini yerleştirmek için cephede durmadan dinlenmeden dolaştı. Güttüğü siyasa basitti: Savaşma durumu dışındaki bir memleket için felâket doğurabilecek ayrı barışın karşısında olan ve ordunun savaşma gücüyle moralini yükseltmek isteyen Kerenski orduya iç birliğini yeniden kazandırmanın en iyi yolunu "ihtilâlci saldırı"da görüyordu. Galiçya'daki 8 nci ordu komutanlığına atanan Kornilof'un yönettiği hazırlıklar bir ay sürdü. Bu hazırlıklardan sonra ve subayların güçlendirilmesinin ihtilâl için bir tehlike belirtisi gibi gözükmesine karşın 18 Haziranda Tarnopol bölgesinde saldırıya geçildi. Bu saldırı başarısızlıkla sonuçlanacaktı.

---

(1) Pacifisme: Uluslar arasındaki anlaşmazlıkların en iyi şekilde ancak görüşmeler yoluyla çözümlenebileceğini düşünen kimselerin doktrini (Çevirenin notu)

II. — SOVYETLERİN I'NCİ PANRUS KONGRESİ VE HAZİRAN GÜNLERİ

SOVYETLERİN KONGRESİ (3-24 HAZİRAN)

YIĞINLARI bolşeviklere doğru itmeğe başlayan hükûmet siyasasını Sovyetler gene de hâlâ geniş çapta destekliyorlardı. *Sovyetlerin Panrus Kongresi* bu gerçeği ortaya çıkarmıştı. Sovyetlerin bu toplantısıyle Nisan konferansından (1) beri başlayan "halk parlamentoları"nın yeniden gruplaşması tamamlanmış oluyordu. İhtilâlin daha yavaş etkisinde kalan köyler tarım komitelerinin içinde üstünlüklerini sürdüren menşeviklerle Sosyalist İhtilâlcilere gerçekten hâlâ güveniyorlardı. Geçmişin yüküyle bolşevik sayısının azlığı ve aynı zamanda bir çeşit vatanseverlik genellikle memleketin hâlâ uzlaşmaya ve koalisyona doğru eğilmesini sağlıyordu. Zaten kongreyi ortaya getiren delege sayısının ayı-

---

(1) Bu konferans 29 Mart - 3 Nisan arasında Petrograd'da toplanmıştı.

rımı da bunu açıkça göstermekteydi: Toplantıya katılan 822 delegeden 285'i Sosyalist İhtilâlci milletvekiliydi, 248'i menşevik, 105'i bolşevik, 32'si de enternasyonalistti. *Kongrenin kararları demek ki ancak görev* başındaki bakanların yararına olabilirdi. Bunun içindir ki bolşevikler pek çekingen olarak kabul ettikleri bu kararlar önünde eğilmektense sosyalist yönetmecileri de aşarak doğrudan doğruya Petrograd'ın ihtilâlci proletaryasına seslendiler. Haziran ve Temmuz günleri böyle geçti.

KONGRE OYLAMALARI

Çünkü bu "ihtilâlci demokrasi" kongresi siyasal olgunluğuyle taşranın fersah fersah ilerisinde olan başkentin gerisindeydi. Zaman ve mekân içindeki bu ilerleme ve gerileme memleketin özelliğiydi. Petersburg proletaryasının yaptığı ihtilâli memleket bu proletaryaya karşı kabul etmişti. Petersburg proletaryası ise, devrimler'in yavaşlığı, koalisyonun belirsiz davranışları karşısında gittikçe büyüyen bir yetinmezlik duygusu içindeydi. Gerçekten de 4 Haziran'dan itibaren sosyalist yöneticiler zorluk çekmeden (126 oya karşı 543 oyla) bir ay önce kurulmuş olan koalisyon hükûmetine güven oyu vermişlerdi. Kerenski'nin saldırı hareketini 20 Haziranda kabul e en, yürütme Komitesinin (1) başında menşevik grubunun bulunmasının uygun karşılandığını gösteren ve Durnovo villasına kazık kakan anarşistlerin oradan çıkarılmasını onaylayan meclisin bütün görüşmeleri hükûmetin doğuşundan önceki aynı uzlaşma iradesini yansıtıyordu. Üç aylık aralarla (2) toplanmasına karar verilen kongre geçici hükûmetin geleneksel ve geniş çapta burjuva iktidarıyle sovyetlerin yeni halkçı iktidarını karşı karşıya getiren rakipliği önemsemiyordu. Bu uzlaşma düşüncesi bolşeviklerin siyasasıyle çelişme durumundaydı. Bol-

---

(1) Merkez Yürütme Komitesi demek ki Çeretelli'nin, Goç'un Dan'ın... ve Şıkehidze'nin yönetimindeki "yıldızlı odanın" elindeydi. Şıkehidze aynı zamanda Petrograd Sovyetinin de başkanıydı.

(2) Bir ay gecikmeyle toplantıya çağrılan daha sonraki Kongre böylece Ekim ayaklanmasına rastlayacaktır (24 - 25 Ekim).

şeviklerin bu konudaki sabırsızlığını Troçki: "Bir uzlaşma meclisi ihtilâl çağında iktidarı uygulayamaz" sözleriyle belirtiyordu.

BOLŞEVİKLERİN MEYDAN OKUMASI

İlk defa olarak bolşevikler Lenin'in ağzıyle iktidara adaylıklarını koydular. 4 Hazirandan itibaren Ceretelli "memleketin bütün canlı güçlerini temsil eden ulusal hükûmet" olarak nitelediği koalisyon hükûmetini savunarak sovyetler iktidarının geleneksel parlamentarizmin yerini almasının mevsimsiz olduğunu düşünen menşevik siyasasının avukatlığını yapmıştı. Ceretelli konuşmasını şu sözlerle bitirmişti:

"Şu anda ortada: "İktidarı bize bırakın, siz gidin; yerinizi biz alacağız" diyebilecek bir parti yoktur. Böyle bir parti zaten Rusyada yoktur."

Oturduğu yerden Lenin bu söze kestirme bir yalanlama ile karşılık vermişti: *"Bu parti vardır."* Lenin'in bu sözü oradakiler tarafından kahkahalarla karşılanmış ve gülenler hükûmete güven oyu vermişlerdi. Ama Lenin'in bu sözü gene de ihtilâlin dönüm noktası olacaktı: "sovyetçi" bolşeviklerle "uzlaşmacı" menşevikler arasında iktidar savaşı artık başlamıştı.

Lenin'in Çeretelli'ye meydan okuması boşuna değildi: N'sandan beri bolşevikler bir çok endüstri ve kent merkezlerinde güçlenmişler ve başkentin Vborg, Narva, Vasili adası gibi işçi semtlerinde çoğunluğu sağlamışlardı. Kerenski'nin saldırı hazırlıkları bolşeviklerin orduya gizli ajanlar sokmalarını kolaylaştırıyordu. Barışı vâdedenler ve savaşın durdurulacağını tekrarlayanlar da yalnız bolşevikledi. Petrograd Sovyetinin *işçi bölüğünde* zaten bir bolşevik çoğunluğu vardı. Moskova Sovyetinde de bolşeviklerin çoğunlukta oldukları 1 Haziranda ortaya çıkmıştı. Sovyetler Kongresinin arifesinde toplanan *Petrograd Fabrikalar Komiteleri Konferansında* (30 Mayıs - 3 Haziran) 421 oy üzerinden 335 oyla memleketin sosyal ve ekonomik düzeninin yeniden kurulmasını sağlaması için iktidarın sovyetlere verilmesini öğütleyen parolalar kabul edilmişti.

Halk milisinin burjuvalaştığını ileri süren bolşevik merkez komitesinin askerî komisyonu Nisan ayının sonundan beri bir proleter milisi kurmaktaydı. Gelecekteki Kızıl Muhafız Alayının çe-

kirdeği olan bu milis gücüne partiye en bağlı işçiler alınarak silâhlandırılıyordu. Lenin'in tezlerine dayanan propaganda ve doktrinleşme siyasası da üstelik bütün bunları destekleyerek bolşevik davranışına daha büyük bir inandırma gücü kazandırıyordu.

Bolşevik merkez komitesinin endişelerini önemsemeyen Lenin çok fazla uzlaşmacı ve kanuncu bulduğu Sovyetler Kongresine bir uyarma yapmak istiyordu. Koalisyon kabinesinin sona erdirilmesi ve baştanaşağı sosyalist bir hükûmetin kurulması amacıyle 10 Haziranda düzenlenmesi kararlaştırılan bir yığın gösterisi büyük bir gizlilik içinde hazırlandı (1). Bu gösteri hem 4 Haziran daki meydan okumayı destekleyecek ve hem de Sovyetler Kongresindeki taşralı delegelere işçi sıralarındaki bolşevik dinleyicilerinin sayısını gösterecekti. İşçileri ve askerleri ertesi günü gösteri yapmağa çağıran 9 Haziran tarihli *Pravda* bunu Kongreye açıklamış oldu. Siyasalarına açıkça meydan okunduğunu gören menşeviklerle Sosyalist İhtilâlcilerin tepkisi çok keskin oldu: Merkez Yürütme Komitesi her türlü gösteriyi yasakladı.

18 HAZİRAN GÜNÜ

İlişkiler henüz yarı yarıya kesilmişti. Yığınlar üzerindeki etkilerini göstermek ve aynı zamanda artık bilincine vardıkları halk kaynaşmasını yatıştırmak isteyen Merkez Yürütme Komitesi yöneticileri 18 Haziran pazar günü yığınları, sosyalist siyasasının sürekli (ama o kadar uzak) amaçları olan genel barış lehinde, Anayasa Meclisinin toplantıya çağrılmasıyle "Demokratik Cumhuriyet" lehinde karşıt-gösteri yapmağa çağırdı. "Şubat ihtilâlinin kendi güçlerini Ekim ihtilâliyle ölçüştürdüğü" (Troçki) o gün bir *parola savaşı* günü oldu sadece. Gösteriyi kendi yanlarına çekmek isteyen bolşevikler, menşevik parolalarının yerine halkı kendi sloganları olan: "Kahrolsun kapitalist bakanlar!", "Kahrolsun

---

(1) Taşrada yavaş yavaş gelişebilen ihtilâl dalgası ile başkentteki işçileri ayıran psikolojik ve siyasal aranın farkında olan Lenin henüz hükûmeti düşürmeği düşünmüyordu herhalde. Henüz menşevik siyasasına geniş çapta bağlı bulunan yığınların yeteri kadar desteğini sağlayamadığından iktidarda tutunamayacağından korkuyordu.

saldırı!", "İktidarın tümü sovyetlere!" sloganlarını benimseyip bağırmağa çağırdılar. Demek ki ihtilâli yönetme onurunu ele geçirmek için şavaşan iki siyasa, Petrograd çerçevesi içinde gerçek bir *plebisite* boyun eğmiş oluyordu: Biri, burjuva yöneticilerle işbirliği yapan menşevik siyasasıydı (ve bu siyasanın demokratik biçimliliği yığınların ihtilâl içgüdüsüne pek bir şey söylemiyordu). Ötekisi çok keskin ama yığınların anladığı bolşevik siyasasıydı. Bu siyasa, Rus tarihinde hiç bir örneği görülmeyen bir parlamentarizmin yatağında kanalize edilecek bir ihtilâlin belirsiz manzarası yerine sovyetin mutlak iktidarının derhal geçmesini isteyen bir siyasaydı (1).

Koalisyonu onayan, saldırıyı destekleyen ve bolşevikleri tanımayan Kongre bu üç noktada da yenilgiye uğradı. 500.000 kadar göstericinin bolşevik sloganlarının yoğunluğu karşısında çok etkilenen kongre üyeleri gerçeği görmüşlerdi: Zayıf bir azınlık olmalarına karşın yığınlara yalnız bolşevikler seslerini duyurabiliyorlar, yığınları yalnız bolşevikler harekete getirebiliyorlardı. Bolşevikler rakiplerinin alanında gene rakiplerinin seçtiği silâhlarla zaferi kazanmışlardı. Ve bu kanıtın çürütülecek bir yönü de yoktu.

---

(1) Çeretelli bu karşılaşmanın simgesel değerini kendisi de kabul etmişti: "İhtilâlci güçler önümüzden açıkça geçip kendilerini gösterecekler.. Çoğunluğun sizin mi yoksa bizim mi kimin arkasından yürüdüğünü şimdi göreceğiz."

III. — TEMMUZ GÜNLERİ (3 - 5 TEMMUZ)

BARIŞÇIL gösteriler çağı artık kapanmıştı. Şubat ihtilâli canlılığını yitirmemişti ve yaşamasını sürdürüyordu: Karşıt uçlara yönelen halk topluluğunda yeterli destek bulamamasından ötürü bir üçüncü gücün sosyalist siyasası gittikçe gerçek-dışı bir görünüşe bürünüyordu. Temmuz günleri işte bu uzlaşma yolunu kapamış oldu. Aynı zamanda 18 Haziran'dan beri can çekişen bir hükûmete son darbeyi de indirdi.

GERGİNLİK

Petrograd'da kaynaşma ısrarlı bir şekilde sürüp gidiyordu. Bolşevik yöneticileri de, hükûmeti ayaklanma ile devirerek bu avantajı pekiştirmek isteyen proletaryanın ihtilâlci coşkusuyle her türlü mevsimsiz önayaklıktan kaçınılmasını öğütleyen sakın-

ca arasında sıkışıp kalmışlardı (1). İlk defa olarak bolşevikler kendilerini tutan sıkıdüzensiz yığınlarla sayıları az olmakla beraber etkili ve çeşitli anarşist gruplar tarafından sol kanatlarına dönmek tehlikesiyle karşılaşıyorlardı. Galiçya'da General Kornilof'un emriyle başlayan saldırı yüzünden ömrü pek uzun olmayacağa benzeyen hükûmete karşı halkın sevgisi her an azalıyordu. Beklenen bir başarısızlığın sorumluluğunu üzerlerinden atmak için üç K. D. bakanı (Singaref, Manuylof, Sakhovskoy) 2 Temmuzda görevlerinden istekleriyle ayrıldılar. Koalisyon kabinesinin çözülmesi yığınlara, baştanaşağı sosyalist bir kabinenin kurulmasını zorunlu kıldırmak için uygun göründü.

3, 4 VE 5 TEMMUZ

Her türlü sarsıntının erken olmasından korkan bolşevik yöneticilerinin kararsızlıklarına karşın hemen hemen ortaya kendiliğinden çıkan 3 Temmuz gösterisinin amacı bu oldu. Bu gösterinin önayaklığını yapan I nci Makineli Tüfek Alayı o gün öğleden sonra Petrograd'daki bütün işçileri ve ihtilâlcileri ayaklanmağa çağırdı. 3 ve 4 Temmuz günlerinde bölük bölük halk yığınları Tauride Sarayının önüne gelerek: "İktidarın tümü sovyetlere" diye bağırdılar. Bu arada bolşevik merkez komitesi halkın sevgisi bakımından felâketle sonuçlanabilecek münasebetsiz bir gösterinin sorumluluğunu yüklenip yüklenmemekle başarısızlığı ve çok keskin bir bastırmayı göze alarak gösteriyi barışçı bir anlamda yöneltmek arasında karara varamıyordu. İkinci çözüm üstün geldi ve patlama olmadı.

Ayaklanma 4 Temmuzu 5 Temmuza bağlayan gece göstericilerin Tauride Sarayına girmeleriyle en yüksek noktasına ulaştı. Sosyalist İhtilâlci Bakan Çernof az daha linç edilecekti. Daha kötü şeyler de olabilirdi ama bolşeviklerin sakıncalı taktiği bunları önledi. Başkentte tek başlarına kalan hükûmetle yürütme Komitesi üyeleri 5 Temmuzda gelen sosyalistlere bağlı alayları beklemek zorunda kaldılar. Bu alaylar göstericileri dağıttı. Ayaklanma artık geriliyordu. Bu günler yalnız 30 ölüyle kapanmıştı; ama menşevik yöneticilerle Sosyalist İhtilâlciler Şubatta kendilerini

---

(1) Kongredeki meşrucu ve uzlaşmacı net çoğunluk gerçekten de o tarihte memleketin direnmesiyle çatışacağını gösteriyordu.

seçen ihtilâlci Petrograd halkının güven ve sevgisini kesin olarak yitirmişlerdi.

BASTIRMA

Çeretelli'nin 11 Haziranda Kongrede söylediği gibi "bolşeviklerin ellerinden silâhlarını almak gerekiyordu. Arama-taramalar, silâhların toplanması birbirini izledi. Partinin Büyük Genel Karargâhı Kıçzesinkaya oteli basıldı ve yağma edildi. Binanın içindeki baskı makinesi kırılıp yıkıldı. *Pravda* yayınlarını kesti. Onun yerine yeniden gizli broşürler basılıp dağıtılmağa başlandı. Petrograd'da ve taşrada bolşeviklerin sürekli olarak kaldıkları yerlerin de bir çoğu yağma edildi. Fesatçı alaylar kaldırıldı. Çarlık zamanı örneklerinin hatası gene uygulandı: bu alaylara bağlı olanlar cepheye gönderildi. Bunlar orada içten gelen bir istekle propaganda yapmağa en uygun kimselerdi. Kronştat ve Helsingfors'dan kapitalist bakanların görevlerinin ellerinden alınmasını istemeğe gelen bir çok denizci delege tutuklandı. Kerenski'nin ihtilâlci askerî mahkemeler kurduğu orduda bolşeviklere karşı kovuşturmalar başladı. Genel coşkunluğu fırsat bilen yarı kralcı bir gazete Lenin'in "Alman Genel Kurmayı hesabına çalışan" bir ajan olduğunu açıkladı (5 Temmuz) (1). Lenin'in yakalanması için bir tutuklama emri çıkarıldı. Kısa bir yargılamadan korkan Lenin kaçmağa karar verdi (8 Temmuz). Lenin'in çevresindekiler tutuklandı: Kamenef'le merkez komitesinin çeşitli üyeleri bunlar arasındaydı. En sonunda Troçki de (23 Temmuzda) Petropolin'in bodrum hücrelerine tıkılan bolşeviklerin yanına gönderildi. Başlarından yoksun bırakılan bolşevik partisi geçici bir hareketsizliğe

---

(1) Ayaklanmanın yatışmasıyla bu açıklamanın ilintisi vardır. Leninin yarı şüpheli bir durumda vatana dönüşü, Alman Genel Kurmayı ile Rus aşırıcı çevreleri arasında daha önce geçen bazı çarpışmalar, "hainlik" söylentisini ileri sürmekten hiç bir zaman vaz geçmeyen Kerenski'nin imaları çok keskin bir vatansever ve bolşevik aleyhtarı kampanyaya yol açmıştı. Bu açıklamayı zaten yalnız Rec *yapmıştır. Merkez Yürütme Komitesinin ve menşeviklerin önayaklığı üzerine başkent basını uydurma haberleri yayınlamaktan kaçınmıştı.*

düşmüş durumdaydı. Ama yeni görevi de hiç olmazsa ortaya çıkmış oluyordu: Artık bundan böyle sovyetleri yeni baştan temelden ele geçirmek ve bu temeli sosyalist yöneticilerin karşısına çıkarmak gerekiyordu.

Çünkü sosyalistler zaferlerinden faydalanacak güçte değildiler; bolşeviklere karşı yapılan bastırma hareketi açgözlü ve gerçekdışı uzlaştırıcı çabalarından kendilerini yoksun bırakmıştı. Temmuz günleri uzlaşma siyasasının ölüm çanlarını çalıyordu. Sovyetler Kongresi tarafından öğütlenen sosyalist programın uygulanmasını istemeyen Livof'un kendi isteğiyle görevinden ayrılması (7 Temmuz) üç haftalık bir kabine buhranına yol açmıştı bile. Geçici hükûmetin can çekişmesi başlıyordu. Milyukof'un da o günkü kamuoyunun kanısını dile getiren bir notu ile belirttiği gibi artık ortada iki tanıtlı şık vardı. Bunlardan biri karşıt-ihtilâlci General Kornilof, öteki de süper-ihtilâlci Lenin'di. Barışçı ihtilâl çağı kapanmıştı. İç savaş artık gündeme girmiş bulunuyordu.

IV. — ÜÇÜNCÜ GEÇİCİ HÜKÜMET (24 TEMMUZ - 27 AĞUSTOS) VE DEVLET KONFERANSI

YENİ HÜKÜMET

Üç hafta süren pazarlıklardan sonra Kerenski, artık sosyalistlerin çoğunlukta olduğu yeni kabineyi kurmayı başarıyordu (24 Temmuz). Daha önce büyük bir kişizadenin başkanlık ettiği hükûmetin başında eski bir *forsanın* bulunması dikkatleri Temmuz günlerini izleyen ihtilâl hareketlenmesine çeviriyordu. Bununla beraber koalisyon ilkesiyle artık halk tarafından tutulmadığı açıkça anlaşılan vatansever savunma ilkesinin boş şeyler olduğu önceki denemelerden ortaya çıkmış bulunuyordu. İnsaniçinci (humanitaire) eğilimli avukatlıktan devlet adamlığına geçen Kerenski bu sürekliliği Temmuz günlerinin üzerinden sürdürüyordu. (1). Pek benimsediği bu *ulusal hakem* rolünü oynamak için "gi-

---

(1) Kerenski: "Bütün partilerin üstünde bir durum takınan ulusal bir hükûmetin üyeleri arasında kamuoyu sağ kanadının temsilcilerini bulundurması tabiidir" demişti. "Kerenski kabinesinin" taşıdığı anlam da böylece ortaya çıkıyordu: Bu kabinede 2 menşevik bakan, 5 demokrat ve ihtilâlci sosyalist, 5 de K.D. üyesi vardı.

yotinsiz bir ihtilâl" hayali peşindeki Kerenski'ye bağdaşık (homogéne) ve tartışma götürmez bir hükûmet gerekirdi. Durumlar da buna hiç uygun değildi. Temmuz bastırmasından beri sol kanatlarında her türlü desteği kesilen, bolşevikleşmesi başlayan sovyetlerde sözlerini dinleyecek pek kimse bulamayan sosyalistler sağdan yardım istemek durumuna gelmişlerdi. Kabinede çoğunlukta olmalarına karşın sosyalistler koalisyonun güçsüzlükten başka bir anlama gelmediği bu kabinede liberallerin elinde esir olmaktan başka bir şey değildirler.

HÜKÛMETİN GÜCSÜZLÜĞÜ VE EKONOMİK KRİZ

Hükûmetin otoritesini ve orduda sıkıdüzeni yeniden kurmak için Temmuz günlerinin ertesi günü çıkarılan kararnamelere karşın (1) Livof kabinesinden arta kalan buhranın önü alınamamıştı. Memleketin ekonomik yaşantısını düzene sokmak amacıyle 21 Temmuzda törenle açılan *Ekonomi konseyi* enflasyonun ve sanayicilerin kötü niyeti karşısında uzlaşma yolunu seçmişti. Temmuz ayından itibaren piyasaya çıkarılan 20 ve 40 rublelik yeni kâğıt paralar *(Kerenkiler)* devletin gelir ve gider yönetimindeki buhranı gerçekleştiriyordu. İhtilâlden beri değerinden % 25 yitiren rublenin düşüşü çabuklaşıyor ve piyasaya sürülen yeni paralar Ağustosla Eylül arasında değerlerinin üçte birini yitiriyorlardı. "Eriyen rubleler" le ücret ve maaş alan çalışanların alış yeteneği çok düşmüştü. Rubleye 1914'teki değerinden Ekim ihtilâli arifesindeki değerine ancak % 10 bırakan devalüasyondan sorumlu tutulan yeni hükûmet de memleketin keskin ilgisizliğine çarpıyordu.

Güçsüz bir hükûmete her türlü krediyi reddeden sanayiciler fırtınanın geçmesini beklemeği yeğ tutuyorlardı: Çünkü stoklarının gizlenmesi, Devlet tekellerinin uygulanmasının reddi (2), iş yer-

(1) Bu kararnameler arasında özellikle şu konularla ilgili olanlar vardı: Cephede ölüm cezasının yeniden konulması, askerî sansürün yeniden konulması. İçişleri bakanına gazeteleri kapatma yetkisinin tanınması, toplantıları yasaklamak ve tutuklama zabıtları düzenlenmeden ivedilikle tutuklanmaları uygulamak.

(2) Hazineyi beslemek için hükûmet dolaylı vergileri arttırmak ve tekelleri çoğaltmak zorunda kalmıştı. O yaz kömür, şeker, kibrit, çay, kahve, tütün tekele alınmıştı..

lerinde *lokavtların* yaygınlaşması - bütün bunlar ekonomi üzerinde devletin her türlü denetlemesini elinden alıyordu. İşçiler bunlara ya grev ya da fabrikaları elleri altına alarak karşılık veriyorlardı. Sosyal iklim de bozuluyordu. Bu sayede de bolşevikler eski durumları yeniden ellerine geçirmeğe başlamışlardı: Yarı gizlilik içinde toplanan *VI ncı parti Kongresi* (26 - 31 Temmuz) bu işçi savaşmasını yönetmek için usturuplu parolalar yayınlarını sağlamıştı. "İşçi denetlemesi ve uluslaştırmalar": İşçilerin benimsediği işte bu yönergeler (direktifler) içten gelen hareketi doktrinleştirerek düzenliyor ve haklı çıkarıyordu.

Devrimleri boşuna beklemekten usanan köylerde yağmalar ve yangınlar yaygınlaşıyordu. Yeni tarım komitelerinin onamasıyle köylülerin ekip biçdikleri büyük topraklara el konuyordu böylece. Yaz sonunda Avrupa Rusyasının ilçelerinin % 80'i ayaklanmanın etkisi altında kalmıştı. Hükûmet bunun üzerine düzenin yeniden kurulmasına çalıştı. Suçluları cezalandırmak için kazaklar gönderdi. Bunları tutuklamalar izledi. Üç yüz yıldır umutla beklenen bir ihtilâli yaptıkları bir anda köylüler yollarının üzerinde Sosyalist İhtilâlcilerle sosyalistlerden kurulu bir kabine buluyorlardı. Bu karşıtlık Ekimde unutulmayacaktır. Bolşeviklere doğru itilen köylüler liderlerini kendi kaderleriyle başbaşa bırakacaktır. Ve bunun farkına vardıkları zaman da çok geç kaldıklarını anlayacaklardır.

DEVLET KONFERANSI (11 - 15 AĞUSTOS)

Devlet parçalara bölünüyordu; hükûmetin otoritesi artık Petrograd ve dolaylarından öteye geçmez olmuştu. Bölge bölge yerli bir yüzeyde doğrudan doğruya demokrasi denemesinin olustuğu bir bağdaşık sosyal hücreler sıralanmasına (sovyetler, fabrika komiteleri, köyler...) dönüşen memleket her türlü yönetim denetlemesinin dışındaydı. Karışık bulmacanın parçalarını bir araya toplamak ve hükûmetin çırpınıp durduğu siyasal boşluğu doldurmak için Kerenski Petrograd Sovyetinin onamasıyle bir *Devlet Konferansı* düzenlemeğe karar verdi. Bu konferans, bir yandan Anayasa Meclisinin toplanması beklenirken, memleketle yeni bir mukaveleyi ve hükûmetin gerçekten ulusal bir şekilde vaftizini sağlayacaktı.

Tüccarların kenti Moskova ihtilâle daha az bulaştığından Konferansın toplantı yeri olarak Moskova Büyük Tiyatrosu seçilmişti. Ama her türlü gücten yoksun olan bu "Etats généraux" (1) her partinin dışında bütün memleketin birliğini gerçekleştirmeği başaramadığı gibi "Rusya'nın kurtuluşu adına iş'le sermaye arasındaki ateşkesi" (Kerenski) de sağlayamadı. Her şey, sosyalistlerle bolşeviklerin ve bozguncuları suçlayarak cephede sıkıdüzenin yeniden kurulmasını isteyen Devlet yönetimindeki ileri gelenlerin karşılıklı söz düellolarının sınırları içinde kaldı. Çeretelli ile Rusyanın endüstri ve maliye alanındaki temsilcisi Bublikof'un 15 Ağustosta pek gösterişli bir şekilde sarılıp öpüşmelerine karşın Konferans, çelişmeli "Yaşasın ihtilâl" ve "Yaşasın Karnilof" bağrışmaları arasında güçsüzlük içinde sona erdi. Ve bu konferans, zaten güçsüz sosyalistlerin ötesinde iki taraf halinde karşı karşıya gelen memleketin ayrıldığını ortaya çıkarmış oluyordu.

---

(1) Bu konferansa 2500 kişi katılmıştı. Bunları da doğrudan doğruya hükûmet tespit etmişti. Bu konferansı siyasal, sosyal, demokratik, ulusal, örgütlerin, aynı zamanda ticaretle ve endüstriyle ilgili kuruluşların, kooperatiflerin temsilcileri, demokrasi organlarının yöneticileri, ordunun, bilimsel kuruluşların, üniversitelerin yüksek temsilcileri, Devlet Duma'sının üyeleri "çağrılmıştı",

V. — KORNİLOF'UN ASKERÎ DARBESİ (25 AĞUSTOS - 1 EYLÜL)

KARŞIT UCLARIN YENİDEN GRUPLAŞMASI

BİR "kılıç" arama kaygısına düşen karşıt-ihtilâlci güclerle etkileri gittikçe sağlamlaşan bolşevikler arasında çatışma kaçınılmaz olmuştu artık. Daha 12 Ağustosta Moskovalı işçiler "karşıt-ihtilâlci burjuva konferansı" protesto etmek için bolşevik kışkırtıcılarıyle birlikte bir genel uyarma grevi yapmışlardı. Açılış toplantısında terkettikleri Devlet Konferansına bolşeviklerin katılmak istemeyişleri gürültülü bir hava yaratmıştı. Buna karşı sağ güclerin yeniden gruplaşması generallerin ve sanayicilerin üstü kapalı tehditlerini pekaz desteklemişti. 3 Ağustosta toplanan *II nci Ticaret ve Endüstri Kongresi* ekonomik direnme programını VI ncı bolşevik Kongresinin salık verdiği ulusallaştırmalara karşı çıkarmıştı. Beyaz Sovyeti gibi bir şey olan *siyasal lider-*

ler Konferansı 18 Ağustosta "Rusyanın esenlik ve toplum bakımından olgun öğelerine" dayanan birleşmiş ve güçlü bir merkez iktidarı öğütlemişti. Bir yandan da askerler ilkbahardan beri başlayan gruplaşmayı sürdürüyorlardı: Saint-Georges Şövalyeleri Birliği, Kazaklar Konseyi ve saldırı taburlarının kurulması daha önce kurulması için çalışılan *Subaylar panrus Birliği*'nin karşıt-ihtilâlci düzen söylentilerinin gerçekleşmesine yol açmıştı. Bunların programı sanayicilerinkilerle bir çok benzerlik taşıyordu: Bunların arasında komitelerin kaldırılması, askerlerin haklarının daraltılması, orduya çalışan fabrikaların askerleştirilmesi, savaş alanı gerisinin "sakin ve yöntemli bir çalışma düzenine" dönüştürülmesi gibi şeyler vardı. Sivil ve askeri kurmaylar arasındaki birlik Devlet Konferansının lehine sonuçlanmıştı (1) Ve bu gövdesiz suikast hazırlığının ruhu olarak Kornilof seçilmişti.

KORNİLOF

1870 yılında doğan Lavr Georceviç Kornilof kamuoyunun iyi tanıdığı bir askerdi: Müslümanlardan kurulu Asya Rusyasında serüvenli birçok görevi yerine getirerek ilk defa adını duyuran bu kazak generalinin yaşantısı son olaylardan kısa bir süre önceleri halkın anlayacağı biçimdeki resimlerle yaygınlaştırılmıştı. Sömürgeci ve "kavgacı" bir insan olan Kornilof Avusturyalıların yokettikleri tümeninin kaybını hareketli bir kaçışla bağışlattırmıştı. Avusturyalılar Kornilof'u 1915'te esir aldılar. Halk tarafından tutulması Şubat ayını izleyen günlerde Kornilof'un yeni bir "ihtilâlci general" niteliğiyle ortaya çıkmasını sağlamıştı. Petrograd askeri bölgesine komuta eden (Mart - Mayıs) bu general Haziranda Galiçya'daki 8 nci ordunun saldırısını yönetmek için Kerenski tarafından seçilmişti. 17 Temmuzda Başkomutanlığa atanan Kornilof generallerin isteklerine sözcülük ederek memleketin gidişini beğenmiyen bir davranış takınmıştı hemen. Yerine başka birini bulmanın zor olduğunu gören Kerenski çok sert geçen bir tartışmadan sonra Kornilof'u görevinde bırakmak zorunda kalmıştı. Bu tartışmanın sonucunda general daha da güçlenmişti. Gürül-

---

(1) Milyukof'la Kornilof arasında uzun ve gizli bir görüşme yapıldı. Bu görüşme kamuoyuna 15 Ağustosta duyuruldu.

tüllü bir basın kampanyasının "memleketin kurtarıcısı" rolü adaylığına yöneltmeğe çalıştığı adam işte böyle bir adamdı.

ASKERÎ DARBE

Askerî durum istenen bahaneyi sağlamıştı. Temmuzdan beri tehdit altında bulunan Riga 21 Ağustosta düşmüş, böylece Petrograd yolu açılmıştı. Başkentin nasıl savunulacağını kara kara düşünen hükûmet ertesi günü Kornilof'a başvurarak emrine güvenli birlikler almasını istedi (1). Hem hükûmeti uzlaşmaya zorlamak hem de Petrograd'ın işçi ve ihtilâlci topluluklarını dize getirmek için bu fırsat çok uygun görünüyordu. Rus cephesini yeniden kurmayı hep düşünen Müttefiklerin desteklediği Kornilof, Kerenski ile de ilişki kurmağa çalışmış ama söylentiye göre bu çaba bir türlü gerçekleşmemişti. Niyetini açığa vuran Kornilof başında General Krimof'un bulunduğu *Vahşi Tümeni* 25 Ağustosta başkentin yardımına gönderdi. Her türlü güç ve yetenekten yoksun bakanlar 26 Ağustosta görevlerinden istekleriyle ayrıldıklarını Kerenski'ye yazılı olarak bildirdiler (2). Kerenski hain generali 27 Ağustosta görevinden aldı. Bir hafta içinde askerî darbe bastırılmış, Kornilof tutuklanarak kapatılmış (2 Eylül), Krimof da kendi eliyle canına kıymıştı. Luga'ya gelir gelmez Krimof birliklerini daha ileri götüremeyeceğini bildiren *Vikzel*'i karşısında bulmuştu. Bir bolşevik komplosunun bastırılmasının parlak bir şey olacağı düşüncesinin etkisi altında bırakılan birlikler Kornilof'un görevinden uzaklaştırılması ve yerli garnizonlarla sovyetlerin karşıt-propagandası sonucunda uyanarak harekete katılmamağa karar vermişlerdi. Askerî darbe bir tek kurşun atılmadan

---

(1) Müslümanlardan ve yerlilerden kurulu birlikleri almaması Kornilof'a özellikle belirtilmişti. Çünkü bu birlikler halk tarafından sevilmiyordu. Üstelik başkomutana da çok bağlıydılar. Bu kısıtlama özellikle "vahşi Tümene" yöneltilmişti. Atlı kazaklardan kurulu olan bu birliğin Petrograd üzerine gönderilmesiyle beraber Kornilof'la hükûmet arasındaki ilişki de kesilmişti.

(2) Özellikle Krenski tarafından askerî darbenin bastırılmasını desteklemek istemeyen K.D. bakanları.

kayboluvermişti. Su'kastçıların gücsüzlüğü apaçık ortaya çıkmış, "Bonapartisme" (1) engeli de kalkmıştı. Artık bolşevik etkisini dengeleyecek hiç bir şey kalmamıştı.

SONUÇLAR

Coşkunun sonuçları hesaba kitaba sığacak çapta değildi: "iktidarın" güçsüzlüğü karşısında sovyetler halk direnmesinin yönetimini ellerine almışlardı. Memleketin ezici çoğunluğunun tek otorite olarak tanıdığı halk meclisleri devlet yönetimini ancak kendilerin'n uygulayabileceklerini göstermeğe çalışarak iktidara adaylıklarını koyuyorlardı böylece. Petrograd'da bile halk yeniden silâhlanmıştı. Bolşevikler de karşı koyma hareketinin başına geçmek için yarı gizliliklerinden çıkıyorlardı. Aralarında Troçki'nin de bulunduğu Temmuz mahpusları başkentin savunması için kendilerine başvurulmak zorunda kalınan Cronstadt denizcilerinin önayak olması üzerine serbest bırakılmışlardı. Arama-taramalarla tutuklamalar birbirini kovalıyordu. "Kornilofçu" diye adlandırılan subayların kıyımı yeniden başlamıştı. Kızıl Muhafız Alayı yeniden kurulmuştu. Temmuz olaylarının sonuçları da böylelikle ortadan kalkmış oluyordu.

Daha iyisi, bolşevikler kendilerini dinleyen daha kalabalık bir halk buluyorlardı karşılarında: Bir karşıt-ihtilâlci komplo tehlikesini sık sık açıklamış olan bolşevikler önceden haber verdikleri şeylerin doğruluğu karşısında otoritelerini kullanmak yetkisini haliyle kullanmağa yönelmişlerdi. Kornilof'un askerî darbesi bolşevikleri tek başlarına ihtilâl şampiyonları sırasına yükseltmişti. Kerenski'nin başlıca düşüncesi olan ordunun yeni baştan kurulma çabası sıfıra inmişti. Artık ortada hükûmet diye bir şey yoktu. Askerî darbeden yalnız Sovyetler ayakta kalabilmişti. Onların da bolşeviklere doğru kayması hızlanıyordu. Silâhlı ayaklanmanın gündeme girmesi artık çok yaklaşmıştı. Başlama hareketi olmuştu bile: Petrograd Sovyeti 31 Ağustosta ilk defa olarak çoğunluğu bolşeviklere veriyordu.

---

(1) Bonapartisme: Bonaparte hanedanına ya da siyasal sistemine bağlılık (Çevirenin notu).

VI. — BOLŞEVİK DALGASI

KORNİLOF'un askerî darbesiyle hükûmetin devrilişi sınavdan zaferle çıkan Sovyetlerle gözden düşmüş ve güçsüz koalisyon rejimi arasındaki rakipliği yeniden ön plâna çıkarıyordu. Askerî darbeyle bolşevik ayaklanmasının arasındaki altı haftalık süre *iktidar Sovyetlere* sloganının lehine işleyen geniş bir bolşevik kampanyası ile nitelendirilmektedir. Bu süre içinde sovyetler birer birer bolşeviklerin ellerine geçmiştir. Daha önce bir eşine rastlanmayan bu bolluk iki Rusyayı karşı karşıya getirmiş bulunuyordu: Biri askeri darbeden önceki Rusya. öteki de darbeden sonraki Rusya idi.

SOVYETLERİN BOLŞEVİKLEŞTİRİLMESİ

Gelenek bakımından menşevik olan Petrograd Sovyeti 31 Ağustosta *iktidar sovyetlere* lehinde bir karara oy verdi. Bu da sosyalist yöneticiler tarafından altı aydır yürütülen koalisyon siyasasının kesin inkârı demekti. Aynı gün 126 taşra sovyeti Petrograd Sovyetine aynı karara katıldıklarını bildiriyorlardı. Petrograd Sovyetinin kaderiyle uzlaşmacı yöneticilerin kaderinin oynan-

dığı gösterişli bir denetleme oylaması sonunda koalisyonla Şubattan beri görev başında bulunan prezidyum 414 oya karşı 519 oyla devrildi (9 Eylül). Seçilen yeni bir prezidyum başkanlığa Troçki'yi getirdi (23 Eylül). Petrograd Sovyetinin toplandığı *Smolni* bolşeviklerin eline geçmişti. Aynı şey taşrada da tekrarlandı. Moskova da ilk defa olarak *iktidar sovyetlere* lehinde oy verdi (5 Eylül). Bunu gören Saratof, Kiyef, İvanovo-Voznesenk (Rusyanın Manchester'i) ve daha bir çok endüstri merkezi aynı oylamayı yaptılar. Bolşevikler ordunun yolunu yeniden buluyorlardı; yöneticilerinin oyalamaları ve meşruluk istekleri yüzünden hayal kırıklığına uğrayan köylerdeki ihtilâlci ilerlemeyle kaynaşıyorlardı. Ekimin başında bolşevikler Moskova Belediye Duma'sında oyların % 51'ini sağladılar. Oysa Temmuzda ancak % 11'ini toplayabilmişlerdi. Bolşeviklik her yerde ihtilâlci hareketin eşanlamı oluyordu. Şubatta ortaya çıkan iki rakip iktidardan hangisinin daha güçlü olduğu yakında belli olacaktı: 20 Ekimde toplanması kararlaştırılan *II'nci Sovyetler Kongresi* bolşevikler tarafından can çekişen bir hükûmete karşı düzenlenmişti. İhtilâlin kaderi doğrudan doğruya iki rakipten birinin kazanırken ötekinin iktidar umudunu tümden yitirmesine bağlıydı.

DEMOKRATİK KONFERANS (14 - 22 EYLÜL) VE İKTİDARLARIN YETERSİZLİĞİ

Merkez Yürütme Komitesini ellerinde tutan Çeretelli ile sağcı sosyalistler bolşevik dalgasını setler arasına almak amacıyle bir Devlet Konferansı düşüncesini yeniden ortaya çıkardılar. Bu demokratik Konferansın (1) görevi "memleketi Anayasa Meclisine kadar götürebilecek bir iktidarın düzenlenmesi sorununu çözümlemek" ve yeni bir kabine kurmak olacaktı. Ama bu, başarısızlıkla sonuçlandı. Bolşeviklerin boykot ettikleri bu yeni yuvarlak masa sadece rakiplerinin bölünmesini ve güçsüzlüğünü ortaya çıkardı. Yeni kabinenin kurulması bile (25 Eylül) çelişmeli oylardan sonra sağlanabildi. Bir yandan koalisyon ilkesi onaylanırken bir yandan da K.D. ler kabinenin dışında tutuluyordu. Oysa onlar

---

(1) Bu Konferans aşağı yukarı Devlet Konferansındaki sektörleri temsil eden 1775 delegeyi bir araya getirmişti.

olmadan bu koalisyonun hiç bir önemi yoktu (1). Dağılmadan önce Konferans, üyeleri arasından bir *Önparlamento* seçti ve elinde tuttuğu sandığı meşruluğu bu kuruluşa bıraktı. Memleketin iradesini geçici olarak temsil ediyormuş gibi görünen 500 üyeden kurulu ve sadece bir görüşme-danışma niteliğindeki bu "Cumhuriyet Sovyeti" sovyetlerin itme hareketinin sonucuyle hükûmetle beraber yokolup gidecektir. Sosyalistler memleketle olan bağlarını kendi elleriyle koparmışlardı artık: Bundan böyle kefaletleri memlekete zorla güçsüz bir hükûmet kabul ettirmeğe yetmeyecekti.

LENİN'İN HAREKETİ

Önayaklık yön değiştirmişti. Askerî darbenin bastırılmasıyle hain generallerin tutuklanması haberini duyar duymaz Lenin ihtilâlin hızlandığını anlamıştı (2). Bir sonuca varmak zorunluğu kendini iyice duyurmağa başlamıştı: 13 Eylülden itibaren Lenin merkez komitesine iki "tarihî mektubunu" gönderiyordu. Ayaklanma, konuyu görüşmek için merkez komitesinin 15 inde çağrıldığı toplantıda okunan bu "mektuplar"dan çıkacaktı. Lenin'in ortaya koyduğu neden açıktı: "İki başkentin sovyetlerinde çoğunluğu ellerinde tutan bolşevikler Devlet iktidarını ele geçirebilirler ve geçirmelidirler." Henüz demokratik konferansa bağlı bulunan bolşevik merkez komitesi için bu mektuplar tam bir şaşkınlık yarattı. Lenin'in ayaklanma ve "Serüvencilik" ilkesi

---

(1) Bunlar en sonunda "sosyal emekçiler" adı altında kabul edildiler. Bu dördüncü ve sonuncu geçici hükûmet *30 günlük bir kabine buhranından sonra kurulmuştu. Kerenski'nin başkanlığındaki bu koalisyon hükûmeti bir ay sürecek yani 25 Eylül 25 Ekim tarihleri arasında görevini tamamlayacaktır. Her türlü otoriteden yoksun olan bu geçici hükûmet bolşevik ayaklanmasının hazırlanışına sadece seyirci kalmakla yetinecektir.*

(2) Temmuz günlerinden sonra Lenin Finlandiyaya çekilerek orada Devlet ve İhtilâl *adlı son kuramsal eserini yazmıştı. Lenin Finlandiyadayken şunları yazıyordu: "Olaylar korkunç bir hızla gelişiyor... Korniloff'un başkaldırması sonunda olaylar böyle bir zamanda ve böyle bir biçimde şaşırtıcı ve doğrusunu söylemek gerekirse inanılmaz bir yola dökülmüştür."*

keskinlikle yargılandı; mektupların yakılmasını isteyen Kamenef'in teklifi hemen hemen oy birliğiyle kabul edildi.

Lenin kurmay kuruluna göre bir defa daha ilerde bulunuyordu. *Pravda*'da yayınlanan yeni makalelerden (1) ve Finlandiyadan gizlice Viborg'a dönüşünden (2 Ekim) sonradır ki Lenin merkez komitesinin yavaş yavaş kendi taktiğine katılmasını sağlayabildi. Bir aya yakın süren entrikalardan, anlaşmazlıklardan ve kavgalardan sonra merkez komitesi, şefinin bükülmez iradesi karşısında eğiliyor ve ayaklanma ilkesini kabul ediyordu.

Ortadaki tezler son bir defa olmak üzere bu gizli toplantıda çatıştılar. Muhalefetin sözcüsü Zinoviyef sovyetlerin gelecek kongresini beklemeği öğütlüyor, partinin nasıl olsa güçleneceğini söylüyor ve yığınların henüz tam olarak yüz çevirmediği koalisyon hükûmetine karşı erken bir savaşmaya girmemek gerektiğini sözlerine ekliyordu. Durum bolşeviklerin lehindeydi; zaten yarı yarıya zafere ulaşmış bir işçi sınıfı için gereksiz sayılan bir ayaklanmayı partinin ve proletarya ihtilâlinin kaderi bahasına göze almak çok tehlikeli olurdu. İşte Lenin acımadan bu "meşruluğu" açığa vurdu: Halk çoğunluğunun bizden yana olmadığı doğru değildir, dedi: Yığınların döğüşmeğe ve bolşeviklere katılmağa hazır olmadıkları da doğru değildir. Daha iyisi, Rusyada bir bolşevik ayaklanması (Alman donanmasındaki başkaldırmalar bunu tanıtlamıştı) Avrupada ihtilâlci bir ayaklanmayı harekete getirecekti. Ve Lenin'in ortaya koyduğu en büyük neden şuydu: Hiç bir ihtilâl oylamalarla yapılmamıştır: İktidar ancak ***ayaklanma yoluyle*** ele geçirilebilir (2).

Merkez komitesi 2'ye karşı 10 oyla ayaklanmayı kabul etti:

"Ayaklanmanın önüne geçilemez ve tam kıvamında olduğuna inanan merkez komitesi partinin bütün örgütlerini bu yönergeye uygun olarak pratik alandaki bütün sorunları inceleyip kararlar almağa çağırır".

---

(1) Özellikle 29 Eylülde yayınlanan makale. Bu makalede "buhranın olgunlaştığı" büyük bir ısrarla belirtiliyordu.

(2) Bu teklif doğrudan doğruya partinin ve ihtilâlin anlayışını ortaya koyuyordu: Kongrenin toplantıya çağrılmasını beklemek parti için olaylar üzerinde önceden üstünlük kurmağı öngören yönetici rolünden vaz geçmek demekti. Bir kongre kendi başına iktidarı eline geçiremezdi. II'nci Sovyetler Kongresinden önce iktidarı Kerenski'nin elinden almak gerekiyordu.

Bundan böyle partinin bütün mekanizmasını ayaklanmaya yönelten teklifin metni buydu. Zorunlu olarak sovyetlerin Kongresinden *öncesi* için düşünülen tarih yeni tetkik nedenler yüzünden ustaca boş bırakılmıştı.

AYAKLANMANIN TAKTİK HAZIRLIKLARI

Buna koşut olarak özellikle Troçki'nin çabası sayesinde ayaklanmanın maddesel askerî hazırlığı iyice hızlandırılmıştı. Demokratik Konferansı bırakıp ayrılmaları için bolşevikleri kışkırtan Troçki 15 Eylûlde bu konferansın kararlarını sovyetler Kongresine açıklıyordu. Petrograd Sovyetinin yeni bolşevik prezidyumunun 27 Eylûlde aldığı bir karar sovyetler Kongresinin 20 Ekimde toplantıya çağrılmasını öngörüyordu. Bütün ulusal güçleri içine alan bir gruplaşmayı tutanlara karşı bir sınıf iktidarı yani sovyetler iktidarı çıkarılıyordu. Sovyetlerden bazıları da büyük kentlerde ve taşrada (Urallar'da, orta Volga'da ve bazı endüstri merkezlerinde) iktidarı *gerçekten* uygulamağa başlamışlardı bile. *Meşru* bir kışkırtma perdesi altında açılan sovyetler lehindeki bu kışkırtma kampanyası bir karşıt-hükûmet ve *ayaklanma* propagandasının gelişmesine yol açıyor, kısacası Şubatta ortaya çıkan iktidar ikiliğini gitgide sovyet iktidarı yönünde bir sonuca doğru götürüyordu.

Petrograd Sovyetiyle hükûmet arasında ilk çatışma 6 Ekimde oldu: Estonya sahillerinin (Monsund adaları) açıklarında ortaya gelen kısa deniz çarpışmasının sonundaki dış tehlikenin büyüdüğünü bahane eden hükûmet Petrograd'dan ayrılmağa hazırlanıyordu: Liderlerden bazıları ihtilâl başkentinin eline geçmesisini bayağı isteyerek bekler gibiydiler. Sovyetin keskin bir uyarmasıyle ya başkenti korunması ya da toptan görevden ayrılması istenen hükûmet vatansever ve ihtilâlci niyetlerini ileri sürerek bunu protesto etti (7 Ekim). Bu ilk gerileme hareketini Sovyet ertesi günü sömürüyordu: Petrograd işçilerinin vatansever coşkunluğunu yatıştırmak için menşeviklerin bir önayaklığı üzerine Sovyet, başkentin savunulmasını öngören bir komite kurmağa karar verdi. Tasarlanan bu kuruluşun içine kendilerine bağlı işçi, sendikacı ve denizci temsilcilerini sokarak bolşevikler tam kendi isteklerini uygun bir âlet hâline getirdiler kısa süre için-

de ayaklanmanın kurmay kuruluna dönüşen *İhtilâlci Askeri Komite* böylece doğmuş oluyordu (9 Ekim).

Kuzey bölgesi bolşevikler delegelerinin Sovyetler Kongresine (11 Ekim) önceden çağrılmış olmaları bolşeviklerin başkentte büyük çapta bir gösteri yapmalarını sağlayacaktı. Yeniden kurulan Kızıl Muhafız Alayını da ellerinde tutan bolşevikler aynı zamanda aylardan beri kendileriyle beraber olan Baltık donanmasını da ellerinde bulunduruyorlardı(1). Bolşeviklere garnizonun denetlenmesini sağlamak kalıyordu sadece: 18 Ekimde *Smolni*'de toplanan kanun-dışı bir konferans sayesinde bolşeviklere bağlı alaylar belli oldu. Kararsızlık içinde bocalayan Pierre-ve-Paul kalesini kendi dâvalarına kazandırmak için bolşevikler Troçki'yi delege olarak gönderdiler oraya. Troçki garnizonu bolşevikler yönüne çevirmeği başardı: Şubat günlerinde düşmesi kesinleşen kale 19 Ekimde bolşeviklerle birleşiyordu.

Lenin ikinci bir defa merkez komitesinden (16 Ekim) derhal ayaklanma lehine oy alırken işçi milisleriyle kızıl muhafızlar kalenin silâh deposunda silâhlanıyorlardı. Sovyetler Kongresinin önemini çok geç anlıyan hükûmetteki partiler bu Kongrede seçimi çok sayıda kazanmak için üyelerini göreve çağırdılar. Ama İhtilâlci askeri Komite ayaklanma yönetimini açıkça ele almıştı bile: Bu Komite 22 Ekim için bir *Petrograd Sovyeti günü* düzenlemeği karar altına almıştı. O gün hem Kongreye çağrılan köylülerin karşılanma töreni hem de Petrograd ihtilâlci güçlerinin geçit töreni olacaktı. Hükûmetin demir alması için *Aurore* kruvazörüne verdiği emri hiçe sayan İhtilâlci Askeri Komite aynı gün bu savaş gemisine Neva üzerinden ayrılmaması emrini verdi. *Aurore* da bir süre önce bolşeviklerin dâvasına katılmış bulunuyordu. Garnizonun denetlemesini kesinlikle sağlamak için İhtilâlci Askeri Komite 23 Ekimde kendi delegelerini birliklerin yanına ve başkentin duygulu noktalarına gönderdi. Böylece bu delegeler olağan kurmay kurulunun yerini aldı. Kongrenin toplantıya çağrılmasından bir gün önce (ayaklanma hareketinin başlatılması kararlaştırıldığı gün) ayaklanma kurmay kurulu Petrograd'ın savunma sorumluluğunu yüklenen dama taşlarını yerleştirmişti bi-

---

(1) 13 Ekimde donanmaya bağlı gemiler radyolarını sovyet iktidarının lehinde bolşevik kampanyasının hizmetine koyuyorlardı. II nci Sovyetler Kongresine delegeler gönderilmesi için memleket böyle kışkırtılıyordu.

le İhtilâlci Askerî Komitesi üyelerinin peşine düşen ve bolşevik basımevinin kapısını gösteriş olsun diye mühürleten hükûmet 24 Ekim sabahı erkenden zora başvurmağa karar verdiği zaman artık iş işten geçmişti. Hemen harekete geçen bolşevikler mühürleri söktüler açıkça savaşma işaretini de böylece vermiş oldular. Daha başlamadan ayaklanma zafere ulaşmıştı bile.

Hükûmet yenilgisinin nedenleri apaçık ortadaydı. Şubattan beri birbirini izleyen dört bakandan hiç birinin hiç bir çözüm yolu bulamadığı savaş sorunu hükûmet üyelerini bir yarı-hareketsizliğe sürüklemiş, bu da halkın sevgisini sıfırın da altına indirmişti. Arkasında geniş çapta ulusal bir bağlantıyı gerçekleştiremeyen ve kuramsal olarak durmuş oturmuş gibi gözüken siyasasının üçüncü gücünü kuramayan geçici hükûmet karşıt-uçların kendisine karşı yeniden gruplaşmasına göz yummuştu. Bolşeviklerin görünüşte söz götürmez bir mantıkla durmadan ileri sürdükleri şu iki şıkkın içine sosyalistlerin kendileri de kapanıp kalmışlardı: Onlar da, ya bolşevik ihtilâli ya da karşıt-İhtilal diyorlardı. Mengeviklerle İhtilâlci Sosyalistler böylece, henüz ne olduğu bilinmeyen bir bolşevik diktatörlüğüyle çok iyi bilinen ve nefret edilen bir "beyaz" diktatörlük arasında memleketin bir seçme yapması gereğinden başka bir şey öne sürmüş olmuyorlardı. Bu *diktatörlük şıklarını* dağıtacak ve ihtilâli iki karşıt-uctan koparıp alacak adam muhakkak ki Kerenski değildi. Bunu ancak Kerenski'nin kişiliğiyle ilgisi olmayan biri yapabilirdi. Çünkü Kerenski'nin düşüncelerden çok kelimelere önem veren düşün eğilimi, azamet satan davranışları, kararsızlığı burjuvazinin art-düşüncelerinden başka bir şeyi almasına engel oluyordu. Üstelik memleketin siyasal ve ekonomik temelleri bolşeviklerin lehine işlemişti. Siyasal geleneklerin yokluğunda Kerenski ile sağcı sosyalistlerin düşündükleri yarı burjuva yarı halkçı parlamenter demokrasiyi kurmak için bir insanın olağanüstü bir muhayyeleye sahip olması gerekirdi. Oysa, demokrasinin istatistik bakımdan da, sosyolojik bakımdan da, Psikolojik bakımdan da ancak halkçı olabileceği bu memlekette muhayyelenin tekelini ellerinde yalnız bolşevikler tutuyorlardı.

BEŞİNCİ BÖLÜM

EKİM İHTİLÂLİ

— EKİM AYAKLANMASI

HAVADA ayaklanma korkusu vardı. Bolşeviklerin hazırlıklariyle ilgili çeşitli söylentiler sık sık tekrarlanması bile yeterli bir işaretti. Düşüncesizlik ve boşboğazlık yukardan geliyordu: II nci sovyetler Kongresinin kararlarına katılmayı reddeden Kamenef'le Zinoviyef zamansız buldukları çok yakın ayaklanmanın sorumluluğunu yüklenmek istemediklerini doğrudan doğruya partinin içinde ve herkesin önünde açıklamışlardı (18 Ekim). Delegelerin dolup taşması ve en geç 20-25 Ekime ertelenen II nci Sovyetler Kongresinin beklenen toplantısı yüzünden karışıklık ve siyasal kararsızlık sürüp gitmekteydi. Bu kongrede bir çoğunluk devrilmesiyle bir bolşevik üstünlüğünün kurulması bekleniyordu. 25 Ekimde hükûmet bu zor durumdan geçebilecek miydi?

Bakanların durum üzerinde üstünlük kurduklarını güvenle söylemelerine karşın soru herkesin ağzındaydı. Bakanların sözle belirttikleri iyimserliği olaylar yalanlıyordu: Garnizon kabineyle ilişkisini kesmişti (1), donanma artık söz dinlemiyordu, Petropolin birleşmişti, İhtilâlci Askerî Komite kendi komiserleriyle Petrograd kurmay kurulunu denetleyeceğini iddia edip duruyordu, üstelik *Aurore* kruvazörünün kentin tam göbeğinde bakanlar kurulunun toplandığı Kış Sarayının tam karşısında tutulması kanun otoritesinin çözüldüğünü iyice ortaya çıkarıyordu. Şubatta ortaya çıkan iktidar ikiliği, rakiplerinin önceden bağlandığı II nci Sovyetler Kongresinin toplantısına tek başına kalmış bir hükûmetin katılmasını zorla kabul ettirmeği başaran Petrograd Sovyetinin bu hareketi üzerine yeniden bütün açıklığıyle günün konusu haline gelmişti. Sovyet günü (22 Ekim) bolşeviklerin hükûmete karşı açtıkları kampanyayı en yüksek noktasına ulaştırmıştı. Lenin ve Kongrede Anayasaya uygun oylama yolu ile uygulanacak bir ihtilâle karşı olan bolşevikler kongreye katılanları *Sovyet İktidarı olupbittisi* karşısında bırakmağa çalıştıklarından ayaklanma büsbütün engellenemez bir duruma gelmişti. Demek ki her şeyin 25 Ekime göre ayarlanması gerekiyordu. Hükûmet istenen bahaneyi bulacaktı.

İLİŞKİNİN KESİLMESİ (24 EKİM)

Hükûmet gerçeği daha fazla görmemezlikten gelemezdi: Bolşeviklerin askerî ve ayaklanma ile ilgili hazırlıkları hükûmeti sakıncalı bekleyişini bir yana bırakmağa zorluyordu. 23 Ekimi 24 Ekime bağlayan gece hükûmet karışıklık yaratan bolşevik gazetelerini kapattı, İhtilâlci Askerî Komite hakkında kovuşturmaya geçti ve başkentte "güvenilir birlikler" çağırdı. Oranienbaum ve Çarskoe Selo asker okullarındaki öğrenci subaylarla Pavlovsk topçu alayının müfrezeleri bunlar arasındaydı. Takviye güçlerinin geleceğini umut eden hükûmet 24 Ekim sabahı erkenden

---

(1) 18 Ekimde kabul edilen önergede şunlar yazılıydı: "Petrograd garnizonu artık geçici hükûmeti tanımamaktadır. Hükûmetimiz Petrograd Sovyeti'dir. İhtilâlci askerî Komitesinin aracılığıyle biz ancak Petrograd Sovyetinden çıkan emirlere itaat ederiz."

bolşevik basımevini ve *Asker* gazetesinin baskı makinesini mühürletti. O zaman *Smolni* bolşeviklere en bağlı birliklerden biri olan Litvanyalılardan bir müfrezeyi acele gönderdi. Mühürler söküldü *Gazete yeniden yayınlanmağa* başladı. Hükûmetle bolşevikler arasındaki ilişkiler kesilmişti: İktidar ikiliği artık sona ermişti.

İhtilâlin meşruluğunun savunulmasını bahane eden İhtilâlci Askerî Komite halka yaptığı bir çağrıda düzenin sürdürülmesinden kendisinin sorumlu olduğunu bildiriyor ve —kanun dışı bir tutumla— garnizonun seferberliğine karar veriyordu. Bir yandan hükûmet gelmelerini emrettiği takviye güclerini boşuna beklerken İhtilâlci Askerî Komite 24 Ekimde bütün gün sabırla birlikleri çarpışmaya hazır duruma getirmek için çalıştı: Ayaklanmacıların köprülerin denetlenmesini sağlamak için surlarını makineli tüfeklerle donattığı Petropolin herhangi bir tehlikeye karşı hazır duruma getirilmişti. Silâh deposundaki silâhlar kamyonlara doldurularak işçilere dağıtılmıştı. Hükûmete bağlı birliklerin ellerine geçirmek istedikleri köprülerse hafif vuruşmalara sahne oluyordu. Koalisyonuna bağlı bütün partilerin desteğini sağlamak isteyen Kerenski Marie Sarayında son toplantısını yapmakta olan Önparlamentoya gitmişti. Kerenski orada hükûmetin "yeni Rus devletinin genç özgürlüğünü" savunma tasarısını açıkladı. Ama hiç bir destek sağlayamadı. Ne kendisini ancak hoşgörüyle benimseyen sağdan ne de toplumcu siyasasının çekingenliğini bir defa daha yüzüne vuran soldan hiç kimse dokuz aylık hükûmet güçsüzlüğünün coşkusunu özetleyen geçici hükûmetin yanında bir sorumluluk yüklenmek istemiyordu.

Hükûmetle Sovyet arasındaki kuşkulu ve aksak işbirliği, yani Şubattaki soyutluk çöküyordu. Tek hükûmet otoritesi gibi davranan İhtilâlci Askeri Komite Petrograd Sovyetiyle II nci Sovyetler Kongresi üyelerini *Smolni*'ye çağırıyordu. Stratejik noktaları ele geçirmeğe çalışan ve bu yüzden bolşevik nöbetçilerle çarpışan tek tük öğrenci subaylar (Junkerler - subay adayları) bağlılığı hükûmetin ortadan kaldırılmasına engel olamazdı. Bakanlar halkın sevgisini yitirdiklerinden bolşeviklerin karşısındaki güçler yeniden bir araya gelemiyor ve aynı güclerin karşı koymaları felce uğruyordu. Bu yüzden de bakanları artık dinleyen yoktu. Hükûmet daha devrilmeden can vermişti.

DARBE (24 - 25 EKİM)

Başkenti ele geçirmek için bir gece ile bir avuç partizan ihtilâlci Askerî Komiteye yetecekti. Yarısından azı Baltık donanmasına bağlı denizcilerden kurulu bir kaç bin kızıl muhafız, garnizondan birkaç müfreze, toplam olarak 10.000'e yakın silâhlı işçi ve asker saat 24'de başkenti elleri altına almağa başlamışlardı. Hükûmet bu güclerin karşısına on defa daha az bir güc çıkarabiliyordu Garnizonun çoğunluğu ise "tarafsızlık" sınırları içine çekiliyordu.. Gizlilik ve ayaklanma düşleri içinde geçirdikleri uzun yıllar bolşeviklerin taktiklerini en mükemmel bir duruma getirmelerini sağlamıştı: Başlarında pek büyük tecrübesi olmamakla beraber sıkıdüzenli bolşeviklerin bulunduğu ilk silâhlı işçiler merkez postanesini, köprüleri ve hükûmete bağlı telgraf ajansını ele geçirdiler. Aynı zamanda Cronstadt denizcileri "Kornilofçu" ların tehdit ettiği başkente girme emrini aldılar. Sabahın 2'sine doğru milislerle müfrezeler *Smolni* (1) tarafından atanan komiserlerin yönetiminde küçük gruplar halinde başkent kuşatmasını tamamladılar: Garlar, elektrik santralı, silâh depoları, baskı makineleri, çeşitli depolar... Teker teker bolşeviklerin eline geçti. Cezaevine atılmış olan bolşevikler özgürlüklerine kavuştular. Telefon santraline el konularak Kış Sarayı ile Genel-Kurmay arasındaki bağlantıların kesilmesiyle beraber gün doğarken eylem bakımından her şey bitmişti. Saat 7'ye doğru Devlet Bankası ayaklanmacıların eline geçmişti (2). Yalnız hükûmetin son sığınağı olan Kış Sarayı ile bitişiğindeki Savaş Bakanlığı ancak 24 saat sonra düştü. Şimdiden polis görevlerini ve düzenin sürdürülmesini üzerlerine alan silâhlı milis devriyelerinin dolaştığı kent uykusundan uyanırken karşısında yeni bir rejim buluyordu.

Bu tarihsel gece hiç bir keskinlik olayına, hiç bir karşı koyma olayına sahne olmadan ve hemen hemen silâh atılmadan geçmişti. Bir ihtilâl miydi bu? Sabahın saat 10'unda artık bunun şüphe götürür yönü kalmamıştı: Hükûmet görevlerinin tümünü geçici olarak üzerine alan İhtilâlci Askerî Komite imzasını ta-

---

(1) Geceleyin Lenin'in geldiği Smolni de savunma durumuna geçirilmiş takviye edilmişti.

(2) Commune olayını iyi bilen bolşevikler de Commune hareketine katılanların boş inanışına uyarak "burjuva Devletin kalesini" ele geçirmek istememişlerdi.

şıyan bir zafer belletini sokaklara asılmıştı. Bu, yeni rejimin doğum belgesiydi.

"RUS VATANDAŞLARINA!"

"Geçici hükûmet devrildi. İktidar, proletaryanın ve Petrograd garnizonunun başında bulunan Petrograd işçi ve asker delegeleri Sovyetinin organı ihtilâlci askerî Komitenin eline geçmiştir.

"Halkın uğrunda savaştığı dâva: Demokratik bir barışın derhal teklifi, kişilerin ellerinde bulunan büyük topraklardaki hakların kaldırılması, üretimin işçiler tarafından denetlenmesi, bir sovyet hükûmetinin kurulması - zafere ulaşmıştır.

"Yaşasın işçilerin, askerlerin ve köylülerin ihtilâli!"

KIŞ SARAYININ ELE GEÇİRİLİŞİ

İhtilâlci Askerî Komitesinin zafer bildirisi olayları sadece birkaç saat önce karşılamış oluyordu. Hükûmet kesin olarak 25 Ekimi 26 Ekime bağlayan gece Kış Sarayının teslim olmasından sonra devrildi. Tam o sırada Kerenski Amerikan bayrağının dalgalandığı diplomatik bir arabada takviye gücü aramağa gitmekteydi. Hükûmet, otoritesini kullanabildiği en son çevre olan sarayın savunmasını sağlamak için ancak 1500 kadar asker bulabilmişti (1). Çok sert bir karşı koyma bekleyen İhtilâlci Askerî Komite 25 Ekim günü sabahtan akşama kadar yöntemli bir çalışma ile sarayın alanını kuşatmıştı. Petrograd Sovyeti sabırsızlanıyordu: II nci Sovyetler Kongresinin açılışından önce sarayın muhakkak teslim alınması isteniyordu. Ama kuşatma uzayıp gidiyordu; Baltık donanmasına bağlı denizcilerin gecikmesi, saldıran birlikler arasındaki düzenin eksikliği, morali bozulmuş bir rakibin gücünün fazla önemsenmesi bolşevik saldırısını geciktiriyordu. Saat 17'ye doğru yalnız Savaş Bakanlığının bulunduğu bina düşmüştü. Top atışlarının gümbürtüsü arasında toplanmaya başlayan sovyetler Kongresini saat 20.40'da açmak gerekiyordu: *Aurore* kruvazörü ilk uyarma toplarını fırlatmıştı. Kısa bir tüfek atışından sonra

---

(1) Bunların arasında ünlü "kadın taburu" vardı. Bu birliğe bağlı olanlara sarayın alınışı sırasında hiç bir sert harekette bulunulmadı.

36 top atımı oldu. Bunlardan yalnız ikisi sarayın saçaklarına raslayarak hafif bir zarara yol açtı (1) ama sarayı savunanlara bu yetti de arttı bile. 26 Ekim sabahı saat 2,30'da saray ele geçirilmişti. Tutuklanan hükûmet üyeleri Şubatta hapsedilen son çarcı bakanların kaldığı Trubeçkoy burcunu boyluyordu. Saldıranların sıkıdüzeni sayesinde bir yağma başlangıcı çok çabuk önlenmişti. Çarların sarayı artık "halkın malı" olmuştu.

Bu kuşatma hareketi 40-50 kurban vermişti sadece. Silâhları ellerinden alınan öğrenci subaylar yeni iktidara karşı bir daha silâha sarılmayacaklarına dair söz vermişler, bunun üzerine özgürlüklerine kavuşmuşlardı. İhtilâlin ayaklanma devresi 26 Ekim sabahı erken saatlarda işte böyle kapanıyordu. 25 Ekim ayaklanmasının Şubat günlerindeki halk hareketiyle hiç bir benzerliği yoktu: İhtilâl sorununu meslek gibi benimseyen bir avuç ihtilâlci birkaç bin denizcinin ve kızıl muhafızın desteğiyle bir kaç saat içinde geçici hükûmetin hakkından gelmişti. Daha sonraları halkın muhayyelesinden çıkan birçok ihtilâl resim ve söylentisi bolşevik iktidarını yerine oturtmak için yangına da tüfek atışlarına da meydan okuyarak bütün Petrograd halkının Saraya saldırdığını yaymağa çalışacak, böylece bütün bir kentin hep birden ihtilâle kalktığı efsanesi doğacaktır. Bu harekete halkın katılmadığını ve ayaklanmanın Şubatta kesin bir rol oynayan garnizonun tarafsızlığından yararlanmış olmasını belirtmek ne saldıranların cesaretini ne de olayın siyasal anlamını küçümsemek olur. Bolşevik başarısı, ne öğrenci subayların, ne sağcı güçlerin, ne de bolşeviklerin karşısına çıkan sosyalistlerin desteklemek istediği bir hükûmetin güçsüzlüğüyle açıklanabilir. Üstelik şeflerinin olağanüstü değeri bolşevik partisine kesin bir üstünlük sağlıyordu. Komünistlerin (2) ihtilâle verecekleri ahengin hızına kapılan bolşeviklerin rakipleri hiç bir zaman önceliği ellerine geçiremiyeceklerdi artık. Bununla beraber Troçki İhtilâli hâlâ çeviren *suikast* görüntüsünü belirtmekte haklıydı. Olupbittiyi yığınların onaylaması daha sonraki aşamayı ortaya çıkaracaktı: Ayaklanma sona ermiştir. İhtilâl başlıyordu.

---

(1) Sarayın ihtişamı karşısında duygulanan kalenin topçuları Saraya bir şey olmaması için ellerinden geleni yapmışlardı.

(2) Komünist deyimi Brest-Litovsk barışından sonra 1918 yılının Mart ayında VII nci Parti Kongresi tarafından resmileştirilecektir

II. — II'NCİ SOVYETLER KONGRESİ

BU ihtilâl rekor bir süre içinde bir avuç kararnamede toplanacaktı. 25 Ekimde saat 20.40'da (1) toplanan bolşeviklerin bir ay boyunca savaştıkları bu Kongre ertesi günü yâni 27 Ekimde sabah saat beşi çeyrek geçe dağılıyordu: ihtilâlin gerçek temelini atmak için 33 saat yetmişti.

KONGRE

Şubat Sovyetininkinden ya da önceki Haziran Kongresinden değişik bir meclis düşünmek zordu. Pek az düşünür vardı bu kongrede. Subay sayısı daha da azdı. Çoğunluk soluk gömlekli askerlerden, çizmeli ve gocuklu sakallı köylülerden, ihtilâl kanısını siyasa deneyi gibi benimseyen iyi traş olmamış işçilerden kuruluy-

(1) Bu gecikmiş toplantının nedeni şuydu: Bolşevikler toplantıyı açmak için Kış Sarayının ve meşru hükûmetin düşmesini bekliyorlardı. Sarayla kabine ancak altı saat sonra düşecekti. Kuşatmanın yavaşlığı ayaklanmanın kesin zaferinden bir kaç saat önce Kongrenin toplanmasını zorunlu kılmıştı.

du. Bu, sosyalist intelligentsia'nın vasiliğinden kurtularak ilk defa olmak üzere bir ağızdan sesini yükselten halkçı ve ihtilâlci Rusya'nın kongresiydi. Çoğunluk yön değiştirmişti: 650 delege üzerinden 390 bolşevik, Lenincilere programlarının başarısını garanti ediyordu. 80 kadar menşevik'in ve liderlerinden yoksun, şaşkın, dağınık (1) ılımlı ihtilâlci sosyalist kanadın (aşağı yukarı 60 delege) toplandığı "sağ"ın güçsüzlüğe saplanıp kalacağı önceden belliydi. İhtilâlci Sosyalist partisinin sol kanadında 150 kadar delege vardı. Bunlar bolşeviklerin dayanılmaz çekiciliğinden kendilerini kurtaramayacak kadar siyasa bakımından belirsizlik içinde bulunan, gerçek bir doktrinden yoksun ve dağınık bir topluluktu. Ama, sağlam siyasaları, düzgün ve tutarlı programları ve şeflerinin olağanüstü değeriyle bolşeviklerin bu son siyasal karşılaşmadan zaferle çıkacakları muhakkaktı. Şubatta sezinlenen sovyetler iktidarı bir bolşevik diktatörlüğü biciminde zafere ulaşıyordu.

İLK TEDBİRLER

Çeretelli'nin, Şikhedze'nin ve Dan'ın yedi ay yönettiği eski merkez yürütme Komitesi bürosunun yerine seçilen yeni prezidyuma 25 delege üzerinden 14 bolşevik girmişti (2). Geri kalan koltukları 7 ihtilâlci Sosyalist, 3 menşevik ve 1 enternasyonalist paylaşıyorlardı. Bolşevik yöneticilerin İhtilâlci Askerî Komitesinden bir an önce ısrarla teslim alınmasını istedikleri Kış Sarayının kesin olarak düşmesini beklerken toplantıda ayaklanmanın uygun düşüp düşmediği ve meşruluğu üzerine yapılan verimsiz tartışmalar uzayıp gidiyordu. Sadece biçimsel bir özellik taşıyan bu görüşmeler, yeni iktidarın niteliği üzerinde her türlü tartışmadan uzak durmağa çalışan ve bolşevik ayaklanmasını bir olup-bitti gibi Kongre önüne getirmeğe karar veren bolşeviklerin geçmişteki taktiğini doğrulamıştı. Çünkü bolşevik önergelerinin oy-

---

(1) Şıkhedze ile Çeretelli demokrasinin taklidi gibi gördükleri kongreye katılmamak için doğdukları Gürcistan'a gitmişlerdi.

(2) Prezidyuma seçilenler arasında özellikle şu kimseler vardı: Lenin, Troçki, Zinovyef, Kamenef, Riykof, Krilenko, Antonof-Ovseenko, Muranof, Lunaçarskiy ve Kolontay.

laması ile dolaylı olarak böyle bir yola sapılmadığı takdirde bu "yeni sovyet rejiminin temel Kongresi" yeni rejimin niteliği üzerinde tartışmalara girişmek için toplanan bir kongre olmayacaktı.

Kış Sarayının düşmesini beklemek amaciyle verilen bir aradan sonra gerçek toplantı başladı. Sabahın saat üçüydü. Geçici hükûmeti savunması için Petrograd'a Kerenski tarafından gönderilen çeşitli birliklerin ihtilâle katıldığı bu toplantıda açıklandı. Sonra da, ayaklanma ile tahmini hiç de güç olmayan iç savaşı kınayan menşeviklerle sosyalistler kongreden ayrılıp gittiler. En sonunda da *Rusyanın işçilerine, askerlerine ve köylülerine Çağrı* oybirliğine yakın bir oylama ile onandı. Bu Çağrı ile Kongre ayaklanmayı onaylıyor ve bolşevik amaçlarını benimsiyordu:

"... Geçici hükûmet düşürülmüş ve üyelerinin çoğu tutuklanmıştır. Sovyet iktidarı derhal bütün uluslara bir demokratik barış teklif edecektir. Kişilerin, imparator ailesinin ve Kilisenin ellerinde bulunan büyük toprak ve mülklerin köylü komitelerine teslim edilmesi işini uygulayacaktır. Sovyet iktidarı üretim üzerinde işçi denetlemesini kuracak, Anayasa Meclisinin belli tarihteki açılışını... ve aynı zamanda Rusya'da yaşayıp da Rus ulusundan olmayan herkese tam vatandaşlık hakkının tamamlanmasını sağlayacaktır.

"Sovyetler kongresi ihtilâlci ordunun ihtilâli emperyalist saldırılara karşı savunacağına kesinlikle inanmıştır."

Demokratik barış latifundia (1) lara el konması, üretimde işçi denetlemesi, bütün uyruklukların haklarının tanınması, sovyet iktidarı, ihtilâlci ordu: bolşevik programının tümünü özetliyen bu çağrı memleketin geniş çoğunluğunun demokrasi ülküsünü tam olarak yansıtıyordu. Hatta yeni "sovyet cumhuriyetinin" sınırlarını da pek çok aşıyordu. Evrensel önemde bir kaç cümleye Rus ihtilâli yüzyıl önce Fransız İhtilâlinin ilân ettiği siyasal vasiliğin ortadan kaldırılışını ekonomik bir kurtarma hareketiyle tamamladığını açıklıyordu. Beşiğinin üzerine ayaklanmanın korkulu perisinin eğildiği bu bolşevik ihtilâli, anlamının kaçınılmaz bir şekilde uygulanmasındaki somut özelliklere bağlanması ge-

---

(1) Latifundia ya da latifundium: İtalya'da toprak ağalarının hesabına tarım işçileri tarafından ekilip bicilen büyük topraklar (Çevirenin notu).

rekli henüz tertemiz bir ülkü tekl'f ediyordu dünyaya Sabahın saat 6'sında toplantı yeni rejimin kuruluşundaki bu temel üzerine sona ermişti.

İHTİLÂL KARARNAMELERİ

26 Ekim saat 21'de açılan Kongrenin üçüncü ve son toplantısı bu programı kararnameler halinde açıklayacaktı. Gündemde üç sorun vardı: Barış sorunu, toprak sorunu, yeni hükûmetin kuruluşu. Ayaklanmanın ve Kongrenin gidişini *Smolni*'nin kulislerinden izleyen Lenin ilk defa ortaya çıkıyordu. Coşkun gösterinin ve alkışların sanki sonu gelmeyecek gibiydi. Efsane bu sahneyi kapsamına şimdiden almıştı bile: Lenin ayaktaydı, sıkı sıkı kürsüye tutunmuştu, gözleri her zamankinden çok çekikti, konuşmacı coşkun alkışlarla ilgilenmiyor gibiydi. "Sosyalist düzenin kurulmasına başlamanın" zamanı geldiğ'ni söyleyinceye kadar dakikalar ve dakikalar geçmişti.

a) Lenin önce gizli diplomasinin kaldırılacağını bildirdi; sonra, bolşevik siyasasının temellerini açıklayan *barış üzerine kararname*'yi okudu:

"24-25 Ekim ihtilâliyle ortaya çıkan işçi ve köylü hükûmeti işçi, asker ve köylü delegeleri sovyetlerinin desteğine dayanarak hiç bir tazminat... hiç bir ilhak isteğinde bulunulmadan derhal barış... adaletli ve demokratik bir barış amacını güden görüşmelere derhal başlamasını savaş halindeki bütün uluslara ve hükûmetlerine teklif eder."

Bu kararname ustalıkla iki yönde hazırlanmış oluyordu: Hem savaş ve askerlikle ilgilerinin kesilerek yuvalarına boş yere dönmelerini aylardan beri bekleyen, böylelikle de desteklerini ve iyilik dolu tarafsızlıklarını bolşeviklere kazandırmış olan Rus askerlerine; hem de hükûmetlerinin üzerlerinden seslenilen yabancı uluslara yöneltilmişti. Bu güven hayal kırıklığı yaratacaktı: kararname hiç bir yankı bulmayacaktı.

b) *Enternasyonal*'den ve özgürlük kurbanlarının onuruna söylenen *Ölüm Marşından* sonra Lenin *Toprak kararnamesini* okudu: "Kişilerin ellerindeki büyük özel topraklar ve mülkler hiç bir tazminat ödemesinde bulunulmaksızın derhal kaldırılmıştır..." Kişilerin, imparator ailesinin üyelerinin ve rahip sınıfının ellerindeki büyük toprakları ve mülkleri tarım komiteleriyle köylü delegeler sovyetlerine teslim eden bu kararname tarihte gelmiş geç-

miş en büyük toprak reformunu getiriyordu. Bununla beraber kararnamede esaslı bir nokta üzerinde hiç bir açıklama bulunmamaktaydı. Toprak dağıtımının uygulanması kimin yararına işleyecekti? Önceden söylendiği gibi büyük topraklar parsellere bölünüp büyük kollektif işletmeler halinde bir sosyalleştirmeye mi gidilecekti? Yoksa (köylülerin yorumladıkları anlamda) toprağı kendi üyeleri arasında bölmekle görevlendirilecek köy halkının yararına mı topraklara el konulacaktı (1)? Bu populiste (2) hatalara dönüş kadar gerçek sosyalizme karşıt bir şey olamazdı. Bazı bolşevikler de küçük toprak ve mülk sahiplerinin kendilerini hiç bir hayale kaptırmamaları gerektiği düşüncesindeydiler. Ya kurnazlığından ya da kararsızlığından Lenin yeni toprak sahipliğinin biçimi üzerinde susmayı yeğ görmüştü; ve bu da köylülerle gelecekteki bütün çatışmaların kaynağı olacaktı (3). Şimdilik bolşevikler "memleketi bütünüyle ele geçirmesi gereken ayaklanmaya" köylüler'n katılacaklarına güvenebilirlendi.

c) *Yeni hükûmet:* Artık Kongreye hükûmeti, bolşevik merkez komitesinin kurduğu şekilde olduğu gibi onaylamak kalıyordu. Her adın okunuşunda alkışlar kopuyordu. Özellikle Lenin ve Troçki'ye büyük gösteri yapılıyordu. İlk "halk komiserleri meclisi" (ya da *sovnarkom*) şöyle kuruldu: 11 aydın ve düşünür, 4 işçi. Bunların hepsi de hapiste yatmış ya da sürgüne gönderilmiş kimselerdi (4). On dakika içinde de 100 üyeden kurulu yeni bir

---

(1) Çok eski bir usul olan "eşitlik üzerine kurulmuş paylaştırma"ya göre (peredel).

(2) Populiste: Halkçı.

(3) Gelenek bakımından çalışma âletleri üzerinde her türlü sahiplik hakkından yoksun kentlerin *proletaryasına seslenen bolşevik ideolojisiyle* mir'*in sivil, politik, sosyal eşitçilik kadrosunda geçici onamaya alışık* köyler *arasında çatışmanın baş göstereceği muhakkaktı. Çünkü proletarya diktatörlüğü her şeyden önce endüstri* ile ilgili *bir proletarya olacaktır.*

(4) Hükûmet şöyle kurulmuştu: Başbakan: Lenin; İçişleri: Riykof; Tarım: Milyutin; Çalışma: Sılyapnikof; Savaş ve Deniz: Antonof-Ovseenko, Krilenko Diybenko; Ticaret ve Endüstri: Nogin; Eğitim: Lunaçarskiy; Maliye: Stepanof-Sıkvorçof; Dışişleri: Troçki; Adalet: Oppokof (Lomof); İaşe: Teodoroviç; P. ve T.: Avilof (Glebof); Uyrukluklar: Stalin. Demek ki kabine baştan aşağı *bolseviklerden kuruluydu.*

merkez yürütme Komitesi atandı: Bunlardan 71'i bolşevik, 29'u da İhtilâlci Sosyalist partinin sol kanat üyeleriydi. Bunlara daha sonra (14 Kasımda) *Köylü Kongresi* delegeleri de katılacaktır. Çarlık otoritesinden proletarya diktatörlüğüne geçmek için sekiz ay yetmişti. Yalnız 15 saatı görüşmelere ayrılan ve 33 saat süren toplantılardan sonra Kongre dağılıyordu. 27 Ekimde rolü sona ermişti: Kongre bolşevik ayaklanmasının meşru temelini artık atmıştı. Bolşevik partisi Parti oluyor, *Pravda* da gerçek adı altında yeniden yayınlanmağa başlıyordu. Yeni sovyet iktidarı Commune'ün yüz günlük rekorunu kırabilecek miydi?

III. — REJİMİN SAĞLAMLAŞTIRILMASI

BU ihtilâlcilerin cesurluğu mucize gibi bir şeydi. Her şeyin yeni baştan gözden geçirilerek uygulanması gerekiyordu. Yüksek memurlar arasında, yönetimde, kadrolarda, teknikerlerde, orduda... yeni iktidara itaatsizlik gözüküyordu. Hükûmet mekanizması felce uğramıştı. Petrograd'da 16 bakan grev yapıyordu. Halk komiserleri yeni işlerinde pasiflik ve düşmanlıkla karşılaşıyorlardı. Bankalar çalışmayı kesmişti. Belediye Duma'sı 25 Ekimden beri grevciler için bankalardan yardımlar toplayan *memleketin ve ihtilâlin kurtuluşu için* bir *Komite* kurmuştu. "Karşıt-ihtilâl" Moskovada başkaldırıyordu. Petrograd *junker*'leri silâhlarını bırakmamışlardı. Başkent dolaylarında Kerenski düşük geçici hükûmeti savunması için kazakları harekete geçirmeğe çalışıyordu. 20-30 bin kadar Parti üyesi tarafından destek gören bolşevikler memleketin ihtilâlci düşünüş havasına ve ihtilâle karşı koyanları yeni rejime bağlayabilmek gücünden yoksun bir hükûmete güvenebilirlerdi ancak.

PULKOVO ZAFERİ (20 - 31 EKİM)

İhtilâle ilk rahatlamayı ihtilâlci Petrograd halkı sağladı. Halk komiserlerinin çağrısı üzerine Petrograd halkı başkentin yakınlarını savunmak için yığın halinde ayaklandı. Verimsiz bir çok çabadan sonra (1) 27 Ekimde Kerenski gerçekten General Krasnof'un komutasındaki III ncü Atlı Alayı ile bağıntı kurabilmişti. General Krasnof, iki ay önce Kornilof'u destekleyen kralcı subaydı. Şubat ihtilâlcilerinin kafalarında tasarlayıp canlandırdıkları demokratik cumhuriyet böylece savunması için bir kaç kazak *sotniya*'sından başka bir şey bulamamıştı. Ertesi günü Kerenski Gaçina'yı ele geçirmiş ve garnizonunun "tarafsızlığı" benimsediği Çarskoe Selo'yu kendi yanına çekmişti. Başkent yolu açılmış gibi görünüyordu. Ama yeni yöneticilerine bağlı olan Petrograd işçileriyle milisleri kazakların karşısına dikilerek onları Pulkovo'da püskürttüler. Sovyetlerin Valmy'si (2) gibi bir şey olan bu sınırlı ama kesin savaş *sovnarkom* adına Troçki tarafından yayınlanan tumturaklı bildiriyi doğruluyordu:

"30 Ekimi 31 Ekime bağlayan gece tarihin malı olacaktır... Kerenski geriliyor... İşçi ve köylü demokrasisi diktatörlüğünün büyük amacı orduda birliği ve bağlılığı sağlamış ve korumuştur. Bundan böyle sovyetler hükûmetinin geçici bir olay olmayıp işçilerin, askerlerin ve köylülerin üstünlüğüne dayanan ölmez gerçeği açıkladığını bütün memleket iyice anlayacaktır... Yol açılmış, zafer sağlanmıştır."

II nci Sovyetler Kongresinden sonra gelecekte Leningrad adını alacak olan kentin ahalisi de bolşevik ayaklanmasını onaylamış ve meşruluğunu kabul etmiş oluyordu. Geçici hükûmet kesin olarak gömülmüştü (3). Sovyetlerin karşısında artık hiç bir meşru rakip yoktu.

---

(1) 26 Ekimde Petrograd üzerine gönderilen 3 tabur gerçekten ihtilâlcilerin yanına geçmişti. Ve bu katılma olayı sovyetler Kongresinde büyük coşku gösterisine sahne olmuştu.

(2) Marne'da bir köy. Dumouriez ve Kellermann 1792 yılında Prusyalıları burada yenmişlerdi (Çevirenin notu).

(3) Daha ertesi günden itibaren kiliselerdeki vaazlardan "Tanrı geçici hükûmeti korusun" sözleri çıkarılmıştı.

MOSKOVA İÇİN SAVAŞ (28 EKİM - 2 KASIM)

Ayaklanmacı durumuna geçen *junker*'lerin hareketini bastırmak artık daha kolaydı. Bunların Petrograd'daki baş kaldırmaları 29 Ekimden itibaren bastırılmış ve öğrenci subayların okulları kısa bir süre içinde ele geçirilerek içerdekilerin silâhları ellerinden alınmıştı. Çatışma Moskovada daha ağır oldu: karşı tarafın kararsızlıkları, çekilmiş oldukları Kremlin'den bolşevik birliklerinin (1) "beyazlar" tarafından dışarı atılmasını ve kentin köprülerini ele geçirmelerini sağlamıştı. Petrograd önünde Kerenski'nin belirsiz saldırısı sırasındaki bir savaş bırakışmasından sonra Moskova İhtilâlci Askerî Komitesi tarafından çok keskin bir saldırı hareketine geçildi. Vali konağı, Lavazım büroları ve ağır topların yapıldığı atelyeler bolşevikler tarafından top ateşine tutularak 28 Ekimde ele geçirilmişti. Moskova bölgesindeki kentlerin de ihtilâle katılması ile askerî okullar peşpeşe düşmüş böylece "ayaklanmacılar" her türlü takviye gücünden yoksun kalmıştı. Telefon santralinin, Aleksandr askerî okulunun, politeknik müzesinin (1 Kasım) ele geçirilmesi Kremlin'in kuşatılmasını sağlamış ve burasını savunanlar kısa br bombardımandan sonra 2 Kasımda teslim olmuşlardı. *Junker*'lerin ellerinden silâhları alınmış, beyaz muhafız birliği dağıtılmış ve iki tarafın da mahpusları serbest bırakılmıştı. İç savaşın ve sovyet diktatörlüğünün bilincine yavaş yavaş varmakta olan insanların kararsızlığından ileri gelen bir bağışlamanın getirdiği bir özellikti bu...

MEMLEKETTE İHTİLÂL

Kanlı 1905 yenilgisi silinmişti. Bir çok merkez arka arkaya yerli sovyetlerin ellerine geçmişti: Yaroslavl, Tıver, Smolensk, Riyazan, Nizni-Novgorod, Kazan, Samara, Saratof, Rostof, Ufa...

---

(1) Moskova'nın ihtilâlci güçleri Petrograd'dan getirilen bir kaç yüz denizciden ve 600 Dvinsi*'den kuruluydu. Bu sonuncular bolşevik kaynaşmasına katıldıkları için Dvinsk'te hapsedilen, sonra da ayaklanmadan bir gün serbest bırakılan askerlerdi.*

sovyet iktidarını 1 Kasımda tanımışlardı bile (1). Bu hareket cephe-ye de bulaşıyordu. Bolşeviklerin propagandalarını aylarca yoğunlaştırdıkları ve Petrograd için d'rim değeri taşıyan doğu cephesi ihtilâl amacını tam anlamıyle benimsemiş durumdaydı özellikle. Şubat rejimini desteklemeğe pek gönüllü olmayan subayların karşısında bolşevikler İhtilâlci Askerî Komiteleri çoğaltıyorlar, öteki partilerle her türlü koalisyonun reddedildiği kesim komitelerinin yeniden seçilmelerini sağlıyorlar, telgrafları ve kurmay kurullarını denetliyorlar ve Almanlarla görüşmelere girilmesini istemeyen generallerin görevlerine son vemeğe başlıyorlardı. Minsk, Smolensk, Viyazma hemen hemen savaşmaksızın bolşeviklerin ellerine geçmişti. Doğu cephesi trenlerinin kavşak ve geçit merkezi olan Orsa bir bolşevik zırhlı treninin gelişiyle bolşeviklere teslim olmuştu. (İç savaş boyunca aynı taktiğe bir çok defalar başvurulacaktır). Kasım ayı ile beraber batı cephesinin tümü denetlenmeğe ve yüksek komuta katındakiler kızağa çekilmeğe başlanmıştı. Doğu cephesi başkomutanı Valuef'in görevine 12 Kasımda son verilmişti. Bundan bir gün önce kuzey cephesinde General Çeremissof'un başına aynı şey gelmişti. Başkomutan Dukhonin 9 Kasımda görevinden alınmış ve 11 gün sonra kurmay kurulunun bulunduğu Mogilef'in ele geçirilişi sırasında bu general öldürülmüştü. Büyük Genel Karargâh dağıtılmıştı. Şubatta birliğini iyi kötü korumasını bilen ordu artık askerî bir güç olarak parçalanmıştı. Bolşevikler bu bakımdan kesin bir üstünlük kurmuş oluyorlardı.

İLK BOLŞEVİK KARARNAMELERİ

Ancak uzun uzun düşünülerek olgunlaştırılabilen bir planın sağladığı çabukluk ve karar verme yeteneğiyle halk komiserleri belirsiz zaferlerini sağlamlaştırıyorlardı. Halk hizmetlerindeki genel grevin daha da ağırlaştırdığı kıtlıkla Devlet örgütünün tehlikesi karşısında bulunan *sovnarkom* yeni sovyet düzeninin kurul-

---

(1) Senaryo her yanda aynıydı: "karşıt-ihtilâlci güç" lerle çarpışmasında yerli sovyeti destekleyen daha sert bir kaç birliğin dışında garnizon tarafsızlıktan ayrılmıyordu. Bu da gelecekteki barışı ve büyük toprak ve mülklerin bölünmesini bekleyenlerin içine bir ferahlık veriyordu.

ması için yarı karışıklık içinde yöntemli bir biçimde çalışıyordu. Eski rejime dönülmesini önlemek amacıyle arka arkaya derhal bir kaç kararname çıkarılmıştı. 28 Ek'mde (Kerenski'nin siyasa alanından uzaklaştırılmasından da önce) "iç cephenin" en mükemmel siyasal silahı olan *basınla ilgili kararname* çıkarılmıştı. Bu kararname burjuva basınını ortadan kaldırmağı amaç tutuyordu. Ustaca geçici olarak sunulan bu tedbir henüz sakıngandı. Böyle bir kararnameye karşı olan bazı bolşeviklerin ve İhtilâlci Sosyalistlerin kaygılarını yatıştıracak biçimde hazırlanmıştı. Bu delegeler kararnamenin çarlık yönetimi tarafından bu alanda alınmış çok keskin tedbirleri de aştığını söylüyorlardı (1). Bununla beraber bu kararname hiç bir zaman kaldırılmayacak bir şekilde bolşevik ideolojisine bağlı bir tedbiri öngörmekteydi. Geçici diye tanımlanan ve sınıfların çatışmasını da bir etki olarak gösteren bu kararnameyle basın üzerinde bolşevik tekeli kesinlikle kurulmuş oluyordu.

Aynı gün çıkarılan *işçi milisiyle ilgili kararname* kızıl muhafız birliklerinin temelini atmıştı; bu sınıf milisleri gelecekteki Kızıl Ordu'nun çekirdeğini oluşturmağa yöneltilmiş bir kuruluştu. Hemen ertesi günü kira sürelerinin uzatılmasını amaç tutan bir kararnameden sonra hükûmet sekiz saatlik iş günüyle ilgili bir bildiriyi inceledi. Yıl sonundan itibaren burjuvazinin sabotaj ve grevlerini durdurmak amacını güden *işçi denetlemesiyle ilgili kararname* ile eski adalet mekanizmasının yerini alacak halk mahkemelerinin kurulmasını öngören kararname 1 Kasımda çıkarıldı. Ve son olarak Stalin'in ve Lenin'in imzalarını taşıyan uygurluklarla ilgili kararname 2 Kasımda yayınlandı. İhtilâlin başlangıcındaki enternasyonalist ve proleter çizgiye uygun düşen bu "Rusya halkı haklarının bildirisi" Rusya halklarının eşitliğini ve egemenliğini, ("tüm ayrılığı ve bağımsız Devlet kurmayı da içine alarak") bu halkların ferağ yoluna sapmadan haklarını kullanma-

---

(1) *"Direnme ya da işçi ve köylü hükûmetine karşı açıkça itaatsizliğe kışkırtan" gazetelerin yasaklanmasını öngören kararnamede şöyle yazılıyordu: "Burjuva basınını düşmanın eline bırakmak bombalardan ve makineli tüfeklerden daha az tehlikeli değildir."* Novoe Vremya, Russkaya Volya, Den, Obsee Delo *gazeteleri yayınlarını kesmişlerdi bile. Tabiî bu arada* Birzevye Vedomosti'*ler de yayın hayatına son vermişlerdi. Bu gazetelerin yayınlandığı yerlerde şimdi bolşevik gazeteleri çıkıyordu.*

larını ve ulusal ya da dinsel nitelikte her türlü imtiyazın ortadan kaldırılmasını garanti altına alıyordu. Çarlık rejiminin altında ezilen çeşitli ırklardan halkların birleşmesini sağlamak amacıyle hazırlanan bu kararname büyük ayrılma ve kopma tehlikelerini de bereberinde getiriyordu. Bu tehlikenin önüne geçmek için vatandaşlarını köle durumuna getirmek istemekle suçlanan yerli burjuvazinin ulusculuğuna bolşevikler büyük sovyet cumhuriyetinin işbirliğini ve korumasını bir an önce sağlamak amacını güden ulusal sovyetler hareketini karşı çıkarmıştı. Eski çarlık imparatorluğu bir *sovyet birliği* oluyordu.

Ekonomi de esaslı bir şekilde elden geçiriliyordu: 21 Kasımda bankaların ulusallaştırılması ve 16 milyar altın-ruble tutarındaki Devletin bütün dış borçlarının kaldırılması ile ilgili kararnameler çıkarıldı. Bu değişiklikler 1918 yılındaki kapitalist endüstrinin ulusallaştırılmasını uygulamakla görevlendirilen ulusal Ekonomi yüksek Meclisinin 1 Aralıkta kurulması ile tamamlandı. Yiyecek maddelerinde görülen buhran yüzünden zorunlu hale gelen ek tedbirler de bu yılın başında alınacaktır. Bu tedbirlerin uygulanması ile beraber buğday fazlalarına el konacak, tahıl tekele alınacak, özel ticaret yasaklanacaktır. Yiyecek maddelerindeki buhran gitgide büyüyerek 1921 yılındaki kıtlık ve açlıkla en yüksek noktasına ulaşacaktır. Az önce belirttiğimiz gibi son tedbirlerle yeni *sınıf Devleti*'nin temelleri atılmış oluyordu.

Bolşevikler ilk partiyi kazanmışlardı. Başkenti felce uğratan ve kentin yiyecek bütünlemesini tehdit eden grev genişlemeden durdurulmuştu. Bir yandan bakanlıklardaki yetersiz memurların yerini almaları için gönüllü işçi ve askerleri görev başına çağırırken hükûmet 7 Kasımda grevi yasaklayan bir kararname çıkarıyordu. Grevin halka karşı işlenmiş bir suç olduğunu açıklayan bu kararname hükûmetin aldığı tedbirlere karşı her türlü karşı koymayı da suç ilân ediyordu. Karşı koyma hareketinin ruhu olan Petrogr. Belediye Duma'sının 16 Kasımda dağıtılması, sonra da 18 Kasımda eski *vikzel*'in (1) bir araya gelmesini kolaylaştı-

---

(1) Bir "sosyalist koalisyon hükûmeti" kurmak ve bolşeviklerin zaten çözümlemiş oldukları iktidar sorunu çözümlemek amacıyle ilkbaharda seçilen menşeviklerin yöneticiliği altında demiryolu işçileri sendikası bütün sosyalist partilerin bir konferans çevresinde toplanmasını hâlâ ısrarla istemekteydiler.

ran demiryolu işçileri kongresinin toplantısı halk komiserleri Meclisinin Petersburg bölgesinde otoritesini su götürmez bir şekilde kurmasını sağladı. 7 Kasımda 150 Grama düşen ekmek payı Kasımın sonunda 300 grama yükseliyordu.

IV. — KÖYLÜ KONGRESİ VE ANAYASA MECLİSİNİN DAĞITILMASI

KÖYLÜ KONGRESİ (10 - 16 KASIM)

II nci Kongrenin verdiği garanti, Kerenski'nin siyasa alanından uzaklaştırılması, ilk hükûmet kararnamelerinin yankılar ve halk komiserlerinin bütün engelleri yenme kararı kesinlik isteyen ilk haftaları bolşeviklerin başarıyle aşmasını sağlamıştı. Petrograd proletaryasını temsil eden işçiler bolşeviklerin davranışını daha önce zaten onamıştı. Aynı zamanda köylü demokrasisinin desteğini sağlamaları gerekliydi. Daha önce toplantıya çağrılan *Köylü Kongresi* sayesinde bolşevikler köylülerin de desteğini kazandılar. Bununla beraber bu konuda oldukça büyük zorluklar çıktı. Kongrenin İhtilâlci Sosyalist çoğunluğu ile Mayısta seçilen eski yürütme komitesi bolşeviklere karşıydılar. Tarım sorununun çözümünün proletarya ayaklanmasının başarısına bağlı olduğunu göstermeğe çalışan Lenin sözlerini güçlükle dinletebildi. Ama yeni

merkez yürütme Komitesinde (1) köylü delegelere önemli sayıda üyelik veren ve eski Kongre bürosunu ortadan kaldıran bolşeviklerin uysallığı direnmenin hakkından geldi. Toprak reformu ile ilgili kararnamenin ve bolşevik tedbirlerinin Kongre tarafından kabulü *proletarya* ile Rus *köylü halkının* ihtilâlci birliğini (hiç olmazsa kurumsal olarak) sağlamış oldu.

Bununla beraber pek de belirli sayılmayan bu birlik Anayasa Meclisi sorununu ortada bırakmıştı.

ANAYASA MECLİSİ SORUNU

"İktidar tümüyle Anayasa Meclisine" sloganı şimdiden rakiplerinin birleşme çağrısı olarak kullanıldığı bir zamanda bolşevikler bu rakipliği hiç de hoş karşılayamazlardı. Anayasa Meclisinin toplantıya çağrılmasına Parti iki bakımdan karşı çıkıyordu: *Pratik bakımdan* bolşevikler haklı olarak aday listelerinin 25 Ekimden önce düzenlendiğini ve ayaklanma ile beraber kaçınılmaz bir şekilde oluşan siyasal gruplaşmalardan haberleri olmadığını ortaya koyuyorlardı. Sağ kanadı menşevik sağ kanadıyle birleşip de sol kanadı bolşeviklere doğru döndüğünden beri varlığını yitiren İhtilâlci Sosyalistler özellikle bu durumdaydı. Gene de bu kimseler seçim listelerinde tek parti halinde bir araya gelmişlerdi. Bolşeviklerin başka bir iddiasına göre seçimle elde edilecek bir sonuç da pek bir şey tanıtmış olmayacaktı çünkü ihtilâlin yavaş yavaş geliştiği köylerde köylülerin çoğu oylarını bolşeviklere veren ihtilâlci Sosyalistlere oy vermeğe devam ediyorlardı. Ama gerçek sorun bir *ilke sorunuydu.* En yüksek ulusal kat olan Anayasa Meclisi ihtilâlin fetihlerini ve doğrudan doğruya sovyet rejiminin varlığını tartışma konusu haline getirmek tehlikesini ortaya çıkarıyordu. Bu meclisin toplanmasına göz yummak demek bolşevik diktatörlüğünün doğuştan "monolithisme"inin yerine çoğun-

---

(1) II nci sovyetler Kongresi tarafından seçilen bu yeni Merkez Yürütme Komitesi bu fırsatla askerlerin ve sendikaların delegeleriyle tamamlandı. Ve böylece gerçekten "işçi, asker ve köylü sovyetlerinin panrus yürütme merkez Komitesi" haline geldi. Bu kuruluş merkez Komitesiyle bolşevik partisi Kongresi önünde silinip gidecektir.

luk kuralını, uzlaşmaları, uyuşmaları geçirmek demekti. Aynı zamanda bu parlamentarizme ve Rusyada artık gücsüzlüğünü çoktan tanıtlamış koal'syon hükûmetine dönmek demekti. Tek sorun proletarya diktatörlüğüyle burjuvazi diktatörlüğü (1) olarak tanımlanan "demokrasi" arasında bir seçme yaparak bunu benimsemekti.

ANAYASA MECLİSİNİN TOPLANMASI VE DAĞILMASI (5 OCAK 1918)

Bolşevikler için hiç bir kararsızlık söz konusu olamazdı. Sınıf çatışması çok eski bir şeydi ve "demokras'nin kesin kadrolarını" uçuracak özellikte bir kesinliğe ulaşmıştı şimdiden. Bununla berabe: bir Anayasa meclisinin varlığı da memlekette derinlemesine kök salmış bulunuyordu. Bu yüzden dolambaçlı yoldan gitmek gerekiyordu. Kasımın sonunda toplanması öngörülen meclisin bu toplantısı en sonunda 5 Ocağa ertelendi. Bu arada Lenin'e yapılan ama başarısızlıkla sonuçlanan bir suikast (1 Ocak) toplumsal havayı gene ağırlaştırmıştı. Önceden anlaşıldığı gibi elenmemek için dir nen İhtilâlci Sosyalistler çoğunluğu ellerinde tutuyorlardı (2). İlk ve tek toplantıda (5 Ocak) bunların adayı Çernof 151 oya karşı 244 oyla başkanlığa seçildi. Aynı sayıda bir çoğunluk sovyet hükûmet'nin ihtilâlci tedbirlerine karşı da oy kullandı. Üretimde işçi denetlemesi, bankaların ulusallaştırılması, kişilerin ellerindeki büyük toprak ve mülklerin kamulaştırılması azınlıkta bırakıldı. Bolşeviklerin sistem anlayışı yeni baştan ele aldıkları ekonomi örgütleriyle ilgili tedbirler bir çok çıkarla çatıştığından ve özerklik konusunda son derece keskin olan köylülerin duygusunu sarstığından bolşeviklere karşı Mecliste düşmanlık böylece belirtilmiş oluyordu. Her türlü uzlaşmanın imkânsız olduğuna karar veren bolşeyikler Tauride Sarayından ayrıldılar. Toplantısını aralıksız olarak sürdüren meclis bir protesto gösteri-

---

(1) Aralık ayının sonunda Lenin Pravda'*da yayınladığı bir makalede ihtilâlin çıkarlarının "Anayasa Meclisinin kesin haklarından üstün" olduğunu açıklamıştı.*

(2) Petrogrd'a gelen 500 delegenin ancak 12'si liberal burjuvaziyi, 160'ı da bolşevikleri temsil ediyordu. Çoğunluk sayılan 276'ya yükselen İhtilâlci Sosyalistlerdeydi.

si olarak 5 Ocağı 6 Ocağa bağlayan gece *manu militari* (1) dağıldı.

İlk Rus parlamenter demokrasi aşısı tutmamıştı. Dağılmasıyle kesin olarak sovyet iktidarını sağlamlaştıran bir meclisi hiç bir halk topluluğu savunmağı üzerine almadı. En sonunda sovyet iktidarı, yolunun üzerinde toplanan bütün engelleri zaferle aşmıştı. Ama bu zafer pek kolay elde edilmemişti: "Örneğin 5 Kasımdaki meclisten ayrılma tehdidi yeni kurulan hükûmeti az daha yıkacaktı. Parti sıkıdüzeniyle bakanlar arasında yapılan değişiklik anlaşmazlığı gidermiş (2) ve 28 Ekim tarihli kararname bir daha söz konusu olmamıştı. Bolşevikler dayanmayı başarmışlardı. Anayasa Meclisinin dağılmasından beri de bir numaralı amaçlarına varmışlardı: Sovyetler artık tek temsilci organıydı ve aynı zamanda iktidarı tekellerine almış bulunuyorlardı.

---

(1) Manu Militari: Askerlerin gözlemciliği altında.

(2) Tartışma basın rejimi üzerinde olmuştu: Kerenski elendikten sonra beş halk komiseri basın özgürlüğü üzerinde her türlü kısıtlamanın kaldırılmasını ve "bütün sosyalist partileri içine alan bir sosyalist hükûmete" dönülmesini öğütlemişlerdi. Verilen önergede belirtildiğine göre bu çözümün dışında "baştan aşağı bolşevik bir hükûmet ancak siyasal bir teröre başvurursa tutunabilir, biz başka bir yol göremiyoruz" deniyordu. Görevlerinden kendi istekleriyle ayrılan Teodoroviç'le Sılyapnikof partinin sıkıdüzenine baş eğmişler ve yeniden görevlerinin başına dönmüşlerdi.

V. — BREST-LİTOVSK BARIŞI (3 MART 1918)

BÜTÜN engelleri yenmeğe kararlı olan iktidardaki yeni topluluk ilk hükûmet tedbirlerine bir manifesto değeri vermeğe çalışmıştı. Değişmeyen bir kaygı bolşevikleri şu yola yöneltmişti: Hükûmete geçişlerinden faydalanarak programlarını hükûmet terimlerine çevirmek ve (talih kendilerine gülmediği takdirde de) alınan tedbirlerin örneksel değeri bakımından bunu siyasal bir anı kitabı gibi vasiyet etmek istemişlerdi. Geçici hükûmetin çözümleyemediği üç sorundan ikisi şimdiden sonuca bağlanmıştı: Bunlar, iktidarla toprak reformu sorunlarıydı. Geriye bir de barış yapmak kalıyordu.

SAVAŞ BIRAKIŞMASI

Sorun derin değeri taşıyan bir sorundu. Önce ilkeler planında bu böyleydi: Parti öteden beri her türlü emperyalist savaşı tumturaklı bir dille yargılamıştı ve yapılmakta olan savaş da resmen bu özellikte bir savaş olarak sınıflandırılmıştı. Üstelik savaşın sürdürülmesi pratik bakımdan bir yana bırakılmıştı. Uzun

süredir askerler ancak "ilk karlara kadar" cephede kalmak istediklerini söylüyorlardı. Ekim ihtilâli, ihtilâlin getirdiği barışçılık ilkesi, kurmay kurullarının yıkılması ve toprağın yeniden dağıtılışı etkisini göstermişti: Artık ortada Rus ordusu diye bir şey yoktu.

Çabuk davranmak gerekiyordu. Askerlerin bütün isteği barıştı. Yeni rejimin halk tarafından sevilmesi ve hatta varlığının sürüp gidebilmesi her şeyden önce memleketin hiç bir zaman benimsemediği savaşa son verebilme yeteneğine bağlıydı. Üstelik "emperyalist haydutları" karşı karşıya getiren savaşı faydalı bir şekilde kullanmak ve bu "haydutlar" rejimi ezmek imkânından yoksun oldukları sürece rejimi sağlamlaştırmak gerekiyordu. Barışla ilgili kararname izlenecek siyasayı belirtiyordu; 28 Ekim'den itibaren bolşevikler bunu bütün dünyaya yayınlamışlar ve Müttefiklere doğrudan doğruya çağrıda bulunmuşlardı (ama bu çağrı karşılıksız kalmıştı). Sonra da başka bir kararnameyle çeşitli kesimlerdeki Rus askerlerini Almanlarla derhal savaş bırakışması yapmağa çağırmışlardı. 9 Kasımda başkomutan Dukhenin'e barış görüşmelerine derhal başlaması için emir verildi. Dukhenin'in buna yanaşmadığını gören Lenin onu görevinden alarak yerine Krilenko'yu getirdi. Krilenko 19 Kasımda Mogilef'deki Büyük Genel Karargâha gitti. Mogilef'in yakınlarında bir yerde hapsedilmiş olan General Kornilo ile suç ortakları bir gün önce eski başkomutan tarafından serbest bırakılmışlar ama 20 Kasımda donanmaya bağlı denizcilerin ellerine geçerek öldürülmüşlerdi. Savaş bırakışması antlaşması 2 Aralıkta imzalandı. 7 Aralıkta da bütün cephede ateş kesildi.

Genç sovyet Cumhuriyetiyle Alman imparatorluğu 9 Aralıkta Brest-Litovsk'da karşı karşıya geliyordu: Bir yanda Kühlman ve General Hoffman'la bu generalin yardımcıları olan bir Avusturyalı delegeyle bir Türk diplomatı; öte yanda da hazırlıksız gelmiş görüşmeciler vardı. Bunların bazıları işçi ve köylüydü. Halkların kendi haklarına sahip çıkmaları hakkını görüşmelerin temeli olarak alan bolşeviklerin bu sorununu kendine göre yorumlayan Almanya ay sonunda koşullarını açıkladı: Baltık memleketleri Rusyadan ayrılacaktı, Polonya (Alman denetlemesi altında) bağımsızlığını kazanacaktı, Brest de kendisini temsil eden burjuva *Rada*'nın aracılığiyle Almanyanın doğrudan doğruya görüşmeler yaptığı Ukrayna da bağımsız olacaktı. Bu ilhakçı barışa imza koymak yerinde olur muydu? ***Derhal barış üzerine tezler***'inde

(8 Ocak) İhtilâli kurtarmak için savaş bırakışmasının mutlaka gerekli olduğunu belirten Lenin'e göre bunu imzalamak yerindeydi. Bolşeviklerin elinde hiç bir karşı koyma yeteneği yoktu: Yeni rejimin kurtuluşu sosyalizm dâvasının bütününe fayda sağlayacaktı.

BOLŞEVİKLER ARASINDA DÜŞÜNCE AYRILIKLARI

Ama Lenin o sırada tek başınaydı. O tarihte batı proleteryasının desteği olmadan ve endüstrisi gelişmiş Avrupa Memleketlerine ihtilâlin yayılması sağlanmadan Rusyada ihtilâlin zaferle sonuçlanabileceğine henüz inanılmıyordu. Lenin'in emperyalist savaşın ihtilâlci ve proleter bir savaşa dönüştürülmesi için yaptığı çağrılar herkesin belleğinde canlı olarak yaşamaktaydı. Bolşevik yöneticilerin çoğunluğu için barışı imzalamak (üstelik Alman emperyalizmiyle bir anlaşmaya vararak imzalamak) demek ihtilâlci ehlisalip amacını bir yana itmek ve uluslararası proleteryaya - özellikle cellâtlarının pençesindeki savunmadan yoksun Alman proleteryasına *hainlik etmek* demekti. Baltıkta yeni bir başkaldırmayı ihtilâle dönüştürmek için en ufak destek zaten yeterli olmaz mıydı? Bukharin tarafından ortaya konan bu tez görüşmelerin kesilmesini ve ihtilâlin savunulması için Rus halkının yığın halinde ayaklanmasını öğütlüyordu.

Durum korkunçtu: Barışı imzalamak demek burjuvazinin sözümona elinde bulundurduğu bu diplomatik pazarlıklardan biri yüzünden tertemiz bir ihtilâlin dayanılmaz yayılmasını siyasal gerçekçilik adına tehlikeye sokmak demekti; bu, tek bir memlekette sosyalizmin zaferine doğru ilk defa yapılan son derece önemsiz bir sapma, bir viraj demekti. Ama şimdi Devlet adamı sorumluluklarını üzerine alan ve ihtilâlin geleceğini omuzlarında taşıyan Lenin "sosyalist ihtilâlin kaderini... Bir Alman ihtilâli haritası üzerinde tehlikeye sokmayı" istemiyordu. Durumu yeniden ele alarak bir daha gözden geçirmek zorunluğu, denebilir ki, Lenin'in yönünde ağır basmaktaydı. Batı proleteryasının gözünde Partiyi kötü duruma düşürmemek kaygısıyle daha yumuşak davranan Troçki de en sonunda çoğunluğa katıldı. O sırada Rusyanın ihtilâlci bir savaşı göze alamayacak kadar güçsüz olduğunu belirtmekle beraber Troçki savaşın durdurulmasını ve askerlerin terhis

edilmesini öğütlüyor ama aynı zamanda *barışı imzalamaktan da kaçınılmasını* sözlerine ekliyordu. Almanya savaş bırakışmasını bozarak yeni sovyet Cumhuriyetini işgali altına alsa bile güç tehdidi altında barışı imzalamak gene de mümkün olabilirdi. İhtilâlin onuru da böylelikle kurtulurdu (1).

SAVAŞIN YENİDEN BAŞLAMASI VE BARIŞ

Bunun üzerine vakit kazanılmağa çalışıldı. Görüşmeleri uzatmak göreviyle Ocak ayının başında Brest'e gönderilen Troçki görüşmeleri Avrupa proleteryasına yöneltilen bir propaganda eylemine dönüştürmeğe çalıştı. Ama Almanlar bunu engellediler. 27 Ocakta Sovyet hükûmetine üç haftalık bir ültimatom verildi. Çok keskin tartışmalardan sonra Sovyet hükûmeti Troçki planına katıldı ve ültimatomu kabul etmedi (10 Şubat). Olayları Lenin'i haklı çıkardı: 18 Şubatta Almanlar cepheyi yararak içerilere uzandılar ve başkentin kapılarına kadar dayandılar (2). Yeni ve sert tartışmalardan sonra 18 Şubat akşamı *sovnarkom* derhal barışı imzalamayı kabul etti ve sosyalist vatanın tehlikede olduğunu ilân etti. Almanlar koşullarını bildirmeği dört gün geciktirdiler. Bu süre sonunda Brestlitovsk *diktat*'ının ne olduğu anlaşıldı: Almanya Polonyayı, Litvanyayı, Beyaz Rusyanın bir bölümünü kendine maledivordu; Sovyetler Ukraynanın, Finlandiyanın, Baltık memleketlerinin bağımsızlığını tanımak ve aynı zamanda bütün Rus birliklerini bu bölgelerden çekmek zorunda bırakılıyordu. Bundan başka Sovyetler Karsı ve Batumu Türkiyeye bıraktılar ve 6 milyar altın-mark olarak tespit edilen savaş tazminatını

---

(1) Bu sözler sonradan "ihtilâlcilerin içi kof sözleri" diye ayıplanacaktı. Bununla beraber iki karşıt tezin (Bukharin-Lenin) mahzurlarını birleştiren bu çözümün çoğunluğu ikna etmiş olması mânalıdır. Çünkü bazı üyeler olayların kısa zamanda doğrulayacağı gerçekçiliğin rezaletine ihtilâl gemisini batırmağı yeğ tutuyorlardı.

(2) 23 Şubatta bolşevik birlikleri (özellikle Letonyalı avcı askerleri) kahramanca bir davranışla memlekete giren düşman güçlerini geçici olarak durduruyordu. Daha sonra bu direnme Kızıl Ordu Gününde törenle anılacaktır.

ödemeği kabul ettiler. Bu budama hareketi sonucunda Rusya nüfusunun. tarıma elverişli arazisinin ve demiryolu şebekesinin dörtte birini, kömür ve demir üretiminin dörtte üçünü yitirdi. Durum için düşüncesine başvurulan Sovyetler Panrus Yürütme Komitesi 85 oya karşı 179 oyla barışın imzalanmasını uygun buldu (11 Kasımdan sonra bozulacak olan) barış antlaşması 3 Martta imzalandı. Hiç olmazsa böylece bolşevik Rusya biraz rahat etmiş oluyor ve ilk defa dış egemenliğini gösterebilecek fırsatı buluyordu.

Bundan böyle kendine Komünist Partisi adını veren Parti'nin VII nci Kongresi 7 Martta barış antlaşmasını onayladı. Hükûmetin Moskovaya taşındığı bir sırada (1) Sovyetler IV ncü Kongresi 14 Martta olağanüstü bir toplantı yaparak Brest-Litovsk Antlaşmasını onayladı.

KIZIL ORDUNUN DOĞUŞU

Almanyanın koşullarının keskinliği sosyalist Rusyanın yaralar alabileceğini gösteriyordu. Lenin 24 Ocaktan sonra: "Bana düşman karşısında titremeyen güçlü, sıkıdüzenli 100.000 askerden kurulu bir ordu verin o zaman barış antlaşmasını imzalamam" demişti. Proleter ihtilâlini uluslararası duruma getirmenin pek mümkün olamayacağı görülünce (bu tezi savunanlara sonradan "sol komünistler" adı verilecektir) "sosyalizm vatanını" ivedilikle savunma durumuna geçirmek zorunluğu doğmuştu.

Kullanılamaz bir halde olan ve sosyalist yapının hiç bir eylemine uyamayan eski orduya bağlı askerler 1918 yılının Ocak ayında terhis edildi. Hemen bunun arkasından 15 Ocakta çıkarılan bir kararnameyle "İşçi ve asker Kızıl Ordusu"nun kurulmasına karar verildi. Sınıf Devletine sınıf ordusu gerekiyordu: Bu şekilde kurulan ordu *gönüllülük* temeline dayanan eşit düzende bir milisti. 4 Martta yüksek Savaş Komitesi kuruldu. Bu, hem siyasal hem de askerî bir örgüttü. Dışişleri Bakanlığından kendi isteğiyle ayrılan Troçki 13 Martta Savaş Komiserliğine atandı. Kadroların eksikliği karşısında kısa süre sonra çarlık subaylarına

---

(1) Yeni başkentin üç tane üstünlüğü vardı: Cepheden uzaktı, merkezdeydi, Kremlin'in stratejik değeri vardı. Böylece hükûmet bir güç darbesinden kendini koruyabilirdi.

başvurmak zorunluğu doğdu. Bunlar tekniker *(spesi)* olarak kullanıldı. Aynı zamanda siyasa alanında çalışmış komiserler de orduda görev aldılar. Teknik yeteneklerle ideoloji niteliğinin ayrıldığı bu iki başlı ordu 1918 baharından itibaren 300.000 kişilik bir ordu oldu. Daha sonraki ilkbaharda aynı ordu bir milyonâ yükselecektir. Şunu da belirtmek gerekir ki iç savaşın genelleşmesi karşısında hükûmet askerlik hizmetini yükümlü kılmağa karar vermişti. Subayların seçilerek orduya alınması sistemi de çok geçmeden bırakıldı. Ne tam proleter ne de henüz gerçekten ulusal olabilen bu ordu daha kurulur kurulmaz değerini ortaya koyacaktı.

SONUÇ

BARIŞA dönüş, hükûmetin Moskovaya çekilişi (12 Mart), Partinin adının komünist partisine çevirişi ile bir çağ kapanmış oluyordu. Lenin'le arkadaşlarının gözlerini üzerine diktikleri yüz günlük kader süresi atlatılmıştı. Bolşeviklerin radikalizmi, programlarının tutarlığı, programlarını uygalamadaki çabukluk geniş halk yığınlarının daha başlangıçta desteğini kazanmaları... Bütün bunlar, başarıyı sağlayan en iyi kozlar olmuştu. Yeni bolşevik yönetiminin meşruluğunun temellerini atmak için bir kaç ay yetmişti: Bakanlıklar yeniden ele alınıp yeni bir düzene sokulmuş, memleketin ekonomik yapısı yeniden elden geçirilmiş, siyasal polis örgütü kurulmuş (1), orduda tam bir değişim yapılmış, ve eski düşük yönetimin yerine yeni sovyet yönetimi yerleştirilmişti. Yeni cumhuriyetin çerçevesi yavaş yavaş ortaya çıkmağa başlamıştı bile. Bolşevikler rakiplerinin kendilerine yetişemiyecekleri bir hızla hareket etmeği bilmişler ve başından sonuna kadar önayaklığı ellerinde tutmuşlardı. Ekimde açılış töreni yapı-

---

(1) Çeka, ya da, İhtilâlin karşısında olanlarla savaşmak için kurulan "olağanüstü komisyon" 24 Kasım 1917 tarihinde çıkarılan bir kararnameyle göreve başlamıştı.

lan "ilginç toplumcu deney" artık sürüp gidebilirdi. V nci sovyet Kongresinin kabul ettiği R.S.F.S.C. (1) 10 Temmuz 1918 tarihinde yeni Devletin müesseselerini ve bu müesseseler arasındaki bağları kesin olarak kuruyordu. Temel organları sovyetler olan bu Devlet bir proleterya diktatörlüğü olarak ortaya çıkmıştı. Bu sovyet Cumhuriyeti hak bakımından eşdeğerde bir cumhuriyetler federasyonu idi. Bu federasyonun en yüksek organı Sovyetler Panrus Kongresi halk komiserleri meclisini belgiliyordu. Bununla beraber tek orkestra yöneticisi gene de "bütün devleti yöneten, Devlet mekanizması üzerinde üstünlük kuran ve kurması gereken" (Lenin) Parti idi.

Yeni rejim yirmi sekiz ay kadar uzayacak olan bu savaşmadan kesin bir zafer kazanarak çıkacaktır (1918 yazı-1921 ilkbaharı). Rakiplerinin dağılması, eski rejime dönme ihtimalinin halkta yarattığı korku, dışardan karışmalar karşısında Rus vatanseverliğinin uyanma ve bütün bunların yanında bu *savaş Komünizmi* boyunca bolşeviklerin acıma duygusuna kapılmadan gösterdikleri direnme ve dayanıklılık Sovyet Rusyanın bu son sınavdan da zaferle çıkmasını sağlamıştı. Rusyaya çok pahalıya malolan iç savaş hiç olmazsa eski rejimin kölelerini bile köklerinden koparıp atmış, ortada sadece bir iz kalmıştı. On dokuzuncu yüzyıl Rus ihtilâl kuramcılarının kafalarında tasarlayıp canlandırdıkları bu *tabula rasa* (2) deney alanı olarak Sovyetlerin eline geçmiş bulunuyordu. Ama şimdiden ihtilâlin uluslararası eğilimiyle doğrudan doğruya memleketin içinde sağlamlaşmasının zorunlukları arasında bir gerginlik başlamıştı bile. Bu "proletarya diktatörlüğünde" iki kutuptan hangisi - diktatörlük mü, yoksa proletarya mı— üstün çıkacaktı acaba?

---

(1) Ya da Rusya sosyalist federatif sovyet Cumhuriyeti. ("çalışan ve ezilen halkın haklarının beyannamesi" adı verilen) bu Anayasanın önsözü yeni cumhuriyetin ekonomik ve sosyal fetihlerini doğruluyordu.

(2) Tabula Rasa: Önceden söylenen ve yapılanların hepsini silip atmak.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖNSÖZ	5
BİRİNCİ BÖLÜM — İhtilâlin Arifesinde Rusya.	
I — Ekonomik Gelişme	9
1905 Uyarması	10
İhtilâlin Gerileyişi	11
Refah	12
Köylerde Ekonomik Uyanış	13
Genişleme	14
II — Kara Noktalar. Kışkırtmaların Yeniden Başlaması	16
Köylerdeki Kaynaşma	17
III — Rejim ve Hanedan. Rejimin Temelleri	19
İmparator Ailesi	21
Rejimin Zayıflığı: Tecrit Politikası	22
IV — Savaş — Yenilgiler	25
İktidarın Çözülüşü	26
İKİNCİ BÖLÜM — Şubat İhtilâli I — İhtilâlin Yükselmesi	30
Memleketin Düzeninin Bozulması	30
İşçi Kaynaşması	31
Siyasal Kaynaşma	33

İlk Gösteriler 34
II — Ortadaki Güçler 36
İşçiler 36
Garnizon 37
Duma 38
III — Şubat Günleri (23 - 28 Şubat). 23 Şubat . . . 40
24 Şubat 41
Genel Grev 41
26 Şubat 42
27 Şubat 44
Ayaklanmanın Zaferi 44
IV — İktidarların İkiliği 46
Geçici Yürütme Komitesi 47
Duma Geçici Komitesi 48
Petrograd Sovyeti: İlk Kararnameler 48
Yeni Hükûmet (2 Mart) 49
"Prikaz" No. I (2 Mart) 51
V — Romanof'ların Taç ve Tahtlarını Bırakmaları . 53
Askerlerin Davranışı 54
İkinci Nikola'nın Tacını ve Tahtını Bırakması . . . 54
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM — Birinci Geçici Hükûmet (2 Mart - 3 Mayıs 1917) 56
I — BİRİNCİ GEÇİCİ HÜKÛMET . . . . .
Program 56
Hükûmet Görevleri 58
Adamlar 59
Tedbirler 60
II — Sovyetler. Doğuşu ve Yayılışı 63
Karakterleri 64
Hareketleri 65
III — Menşevik. Bolşevik Çekişmesi 67
a) Parti Anlayışı 67
b) İhtilâl Anlayışı 68
c) Savaş Karşıtlığına Davranış 69
IV — Lenin'in Dönüşü — İlk Dönüşler 71
Lenin: "Uzaktan Mektuplar" 72
Tanıtlama Ortadaydı 73
Dönüş 73
Nisan Tezleri 73
V — Savaş 76

Sayfa

Sovyetin Davranışı 76
Milyukof'un Notası 77
Nisan Günleri (20-21 Nisan) ve Hükûmetin Düşmesi . 78
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM — Koalisyon Hükûmetleri (5 Mayıs - 25 Ekim 1917). I — İkinci Geçici Hükûmet (5 Mayıs - 23 Temmuz) — Koalisyon Kabinesi . . . 80
Program 81
Tedbirler 83
Saldırı Hazırlığı 84
II — Sovyetlerin I nci Panrus Kongresi ve Haziran Günleri 85
Sovyetlerin Kongresi (3 - 24 Haziran) 85
Kongre Oylamaları 86
Bolşeviklerin Meydan Okuması 87
18 Haziran Günü 88
III — Temmuz Günleri (3-5 Temmuz) 90
Gerginlik 90
3-4 ve 5 Temmuz 91
Bastırma 92
IV — Üçüncü Geçici Hükûmet (24 Temmuz - 27 Ağustos) ve Devlet Konferansı — Yeni Hükûmet . 94
Hükûmetin Güçsüzlüğü ve Ekonomik Kriz 95
Devlet Konferansı (11 - 15 Ağustos) 96
V — Kornilof'un Askerî Darbesi (25 Ağustos - 1 Eylül) Karşıt Ucların Yeniden Gruplaşması . . . 98
Kornilof 99
Askerî Darbe 100
Sonuçlar 101
VI — Bolşevik Dalgası 102
Sovyetlerin Bolşevikleştirilmesi 102
Demokratik Konferans (14 - 22 Eylül) ve İktidarların Yetersizliği 103
Lenin'in Hareketi 104
Ayaklanmanın Taktik Hazırlıkları 106
BEŞİNCİ BÖLÜM — Ekim ihtilâli - I - Ekim Ayaklanması 109
İlişkinin Kesilmesi (24 Ekim) 110
Darbe (24 - 25 Ekim) 112
"Rus Vatandaşlarına!" 113

Sayfa

Kış Sarayının Ele Geçirilişi 113
II — II nci Sovyetler Kongresi 115
Kongre 115
İlk Tedbirler 116
İhtilâl Kararnameleri 118
III — Rejimin Sağlamlaştırılması 121
Pulkova Zaferi (20 - 31 Ekim) 122
Moskova İçin Savaş (28 Ekim - 2 Kasım) 123
Memlekette İhtilâl 123
İlk Bolşevik Kararnameleri 124
IV — Köylü Kongresi ve Anayasa Meclisinin Dağıtılması - Köylü Kongresi (10-16 Kasım) . . . 128
Anayasa Meclisi Sorunu 129
Anayasa Meclisinin Toplanması ve Dağılması (5 Ocak 1918) 130
V — Brest - Litovsk Barışı (3 Mart 1918) 132
Savaş Bırakışması 132
Bolşevikler Arasında Düşünce Ayrılıkları 134
Savaşın Yeniden Başlaması ve Barış 135
Kızıl Ordu'nun Doğuşu 136
Sonuç 138

Şevket Ustanın Kedisi

Yazan :

Rıfat ILGAZ

Son devrin en güzel mizah hikâyeleri. HABABAM SINIFI yazarı ünlü mizah üstadı Rıfat Ilgaz'ın birbirinden güzel 30 hikâyesi birarada. Nefis bir kapak içinde 240 sayfa — Fiatı 750 kuruş.

Genel Dağıtım:
Karatekin, Ankara Caddesi 44, Cağaloğlu - İst.
Bütün kitapçılarda bulunur.

Fiyatı: 5 liradır